

Kuidas toimida,
et abi ruttu
kohale jõuaks

Lk 10-11

ROL on oma
põhimõtetes
lõhki.
Osa liikmeid
soovivad
juhatuse
tagasi astumist

Lk 3

Kristiina Karivere-
ettevõtlusest
raamatuni

Lk 12-13

Koduloolane

Ants Kruusimägi
kaasaegsete
mälestustes

Lk 15-18

OÜ KÜLMALINE

Mitsubishi
Electric ja
Fujitsu
õhksoojus-
pumbad

Tallinna mnt. 50, Rapla
www.kulmaline.ee
Tel 533 01 720

RAPLAMAA Sõnumid

KOLMAPÄEV, 2. detsember 2015 Nr. 48 (2902)

Sõltumatu nädalaleht | www.sonumid.ee | Hind 1.85 €

Aasta tegu 2015 tiitli pälvis Rapla korvpall

Rapla korvpall sai aasta teo tiitli juba teist korda. 2010. aastal pälviti see Rapla korvpallimeeskonna meistriliigasse viimise eest. Pildil Rapla korvpallikooli tegevjuht Jaak Karp ja peatreener Aivar Kuusmaa.

Foto: JAAK KADARIK

Juhtkiri

Kas me peame sellega lihtsalt leppima?

Veel nädalapäevad tagasi uskusid paljud, et kui pühapäev koos Keskerakonna kongressiga läbi saab, tuleb tulemusest sõltumata suur rahu maa peale ja inimesed saavad kergendatult hingata. Võta näpust!

Enne kongressi oli üleval ainult üks suur küsimus: kumb võidab, kas Simson või Savisaar. Võinuks ju tõesti loota, et kui võidab esimene, siis on huvitav jälgida, kui suures ulatuses Savisaare partei kannatab üldse värskendamist. Partei asutaja tagasisvalimine pidanuks paljude meelest tähendama lihtsalt endiste aegade jätkumist poliitmaastikul, ei rohkemat. Paraku jõudis Savisaar mõne tunniga tormakalt tegutsedes jätta õhku mitmeid küsimusi, millele vähemalt täna veel vastuseid ei ole.

Küsimused algasid aruandekõnest, kus lubati Eestile pöördelisi aegu, mis toovad meile kõigile, mitte ainult keskerakondlastele, mingi kolmanda vabariigi, kusjuures jäeti targu seletamata, mida see tähendab. Küll võiks mõni paranoiline tõlgendaja sellest kõnest leida jõujooni, mis viitavad lähitulevikus tihedamatele seostele meie idanaabriga. Mida see tähendab, kust niisugused ideed äkki tulevad, kelle jaoks niisuguseid muudatusi kavandatakse ja mis nendega kaasneb?

Meil on kodanikena õigus, tegelikult ka põhiseaduslik kohustus, suhtuda kriitiliselt ja kerge umbusuga riigi juhtkonda ja valitsemisvastutust võtnud erakondadesse, kuid see ei tähenda, et me peaksime leppima ühe, veidi eraldi seisva partei juhi poolt ultimatiivses toonis väljakäidud hoiatustega. Seda enam, kui see erakonnajuht on samas kõnes enda ja oma partei avalikult riigi poliitilisest ning õiguslikust süsteemist välja arvanud.

Siit edasi tuleb küsida, kuidas kavatseb see erakond pärast seda kongressi Riigikogus käituda? Millised võiksid olla tema järgmised sammud? Meil on ju õigus teada, milleks me peaksime valmis olema.

Tegelikult võib siiski arvata, et midagi erilist meie elus tänase Keskerakonna juhtimisel juhtuma ei hakka. Pigem oli Savisaare kongressikõne keskmist sorti poliithuligaansus, millesse ta pani oma viimaste nädalate üleelamistest kogunenud kibestumise. Paraku peaks nii pika staažiga poliitik, nagu seda Savisaar on, väga selgelt aduma, et see, mis oli mõeldud ehk ainult kitsale keskerakondlikule ringile, puudutas sellelt tribüünilt väljaöelduna kogu riiki ja rahvast. Ta peaks teadma, et nagu lenduritel, nii on ka poliitikutel tegelikult keelatud tüüri enda kätte haarata siis, kui emotsioonid varjutavad kainet meelt...

Ajaleht 22 aastat tagasi

Tartu soovib saada pealinnaks

Hommikuleht 17. detsembril 1993: „Vastavalt Tartu linnavolikogu eilsele otsusele peab volikogu õigeks Tartu nimetamist Eesti Vabariigi pealinnaks.

Volikogu hinnangul tuleb nimetada Eesti Vabariigi pealinn „riikliku prestiiži loomiseks“, kusjuures ainuõige pealinnana näeb volikogu Tartut.

Otsuse vastuvõtmise tingis asjaolu, et seni pole Eestis ühtki õigusakti, milles mõni linn oleks fikseeritud pealinnana.

Otsuseprojekti autor linnavolinik Uku Alakivi ütles ETA teatel, et Tartu on nagunii eestluse vaimne pealinn ning nüüd tuleks ta ka ametlikult riigi pealinnaks määratleda.

Alakivi sõnul ei arva ta, et valitsus ja Riigikogu peaksid just kindlasti Tartusse kolima.

„Otsus ei ole mõeldud mitte mingil juhul poliitilise naljana,“ nentis linnavolinik.

Enn Soosaar on pahanud Savisaarega

Samast lehest leiame tunnustatud kolumnisti Enn Soosaare arvamusloo, kus ta kurjustab Edgar Savisaarega, kes on võrrelnud Žirinovski liberaaldemokraatlikku parteid meie Isamaaga.

Nimelt on Savisaar Žirinovski valimisvõitu kommenteerides öelnud: „Žirinovski edu Venemaa parlamendivalimistel oli samasugune nn rahvuslik-patriootiliste jõudude võit nagu meil 1992. aasta septembri valimistel Riigikogusse.“ Selle peale on Soosaar väga kurjaks saanud: „Paralleeli tõmbamine Žirinovski ja ükskõik kelle vahele Eestis on vastutustundetu.“

Ja tunnistab kahetsusväärselt juba mitmendat korda järjest, et vastasrind valitsusele Riigikogus või vähemasti märgatav osa opositsioonilisi rahvasaadikuid ei suuda või ei taha anda adekvaatset hinnangut Eestis kujunenud olukorrale.

Südamelt ära

See ilus kole hirmus maailm

Vivika Veski

Hommikul ärgates arvutist või nutitelefonist esimese asjana mõnda uudisportaali kiigates meeldib mulle vahel nalja heita, et vaatan, kas maailm on veel alles. On olnud seni, kuid mitte väga kena kohana, kui ekraanil nähtut usaldada. Akna taga avaneb tavaliselt märksa meeldivam pilt, rahulikum ja turvalisem kindlasti.

Nädala eest osalesin Kõnnu-maa looduskaitseala kaitse-eeskirja avalikul arutelul. Väike saal kogunes rahvast täis. Teadsin, et sinna tulevad inimesed, kellel on üsna vastakad arvamused selle kohta, kuidas Kõnnumaal toimetama peab. Ometi tajusin mingil hetkel, kuidas ruumis valitses rahu. Hea tunne rippus õhus ja täitis saali. Teadsin, et sinna on kokku tulnud inimesed, kes kõik väga hoolivad loodusest – sellest see hea tunne.

Teadsin, et arutelu ei kulge kindlasti ainult üksmeeles. Et tuleb ette ka vaidlusi, olgu need kuitahes viisakad ja vastaspoolt austavad. Samas

aimasin, et ajakirjanikuna nopin sealt välja kõige suurema konflikti ja seda lehes esile tõstes lisan veel teravust juurde.

Nii tegingi. Ajakirjanikud teevadki nii, sest meile on õpetatud või oleme seda ise kuidagi õppinud, et lugejad tahavad seda. Nii on huvitav, nii tehakse.

On vaja teada

Konfliktid köidavad, isegi kui toovad kaasa hirmsaid asju, panevad kannatajate pärast kaasa nutma ja röövivad hingerahu. Vähemalt köidavad siis, kui saad neid vaadata läbi kaitsva ekraani nagu meelega lahutust.

Küllap on vaja teada, mis maailma eri paikades sünnib. Kuigi kui küsida, miks on vaja teada asju, mis juhtuvad kau-

Suurem osa inimesi püüab üldse alati hea olla, teha head.

ges kohas inimestega, keda ei tunne, siis mina küll ei tea. Aga tundub, et on, võib-olla selleks, et tajuda turvatunnet enda ümber või ühtsust.

Vahel tundub aga, et mitte need ekraanitagused asjad ise pole nii hirmsad, vaid hoopis see, kui kiiresti need ununevad. Alles näis, et pä-

rast juhtunut pole miski enam endine, et see kurbus ja hirm jääb alati saatma. Lohutust pakkus see, kui nägid, kuidas inimesed hakkasid üksteisele rohkem toeks olema selles olukorras.

Aga juba oled kistud hoopis mingisse maailma jaburaimasse tragikomöödiasse ühe pisimaailma kuninga valimisest, mis ei aja enam naerma ka.

Läks nii. Ja mis siis.

Vähe suhtlemist?

Tänaval sõidavad autod, nagu ikka. Puud on raagus. Akendel säravad küünlakolmnurgad. Linna jõulutuled praegu ei paista, aga tean, et nad on. Nagu ikka sel aastaajal.

Inimesed püüavad teha rohkem head kui tavaliselt, sest on ju jõuluaeg. Püüavad vist?

Tegelikult tundub mulle, et suurem osa inimesi püüab üldse alati hea olla, teha head. Alati ei tule välja ja põrguteegi pidi olema sillutatud heade kavatsustega.

Mitmed tänapäeva ühiskonnateadlased väidavad, et kõik probleemid ühiskonnas on tegelikult kommunikatsiooni-probleemid. Ehk siis tulenevad vähesest või rumalast suhtlemisest. Et siis räägiks isekeskis rohkem või?

Küsitlus

Kas te usaldate praegust valitsust?

Tiit, pensionär: Nii ja naa. Ma ei süvene sellesse. Ma ei tegele poliitikaga, mul on teised huvid.

Jaak, müügiesindaja: Väga mitte. Viimase aja paljud otsused on sellised, et tundub, et pole väga rahva poolel. Paremat varianti ka pole.

Helju, pensionär: Minul ei ole nende vastu midagi.

Ene, hooldekodu töötaja: Minul ei ole üldse sellega pistmist. Ei saa aru, et midagi oleks nii halvasti.

Indrek, kirjanik: Otseselt midagi mulle nad teinud ei ole, aga mina neid valinud ei ole. Kui inimest ei tunne, ei usalda. Rahu ajal võiks usaldada. Viriseda võib ükskõik kelle üle.

Mauno, tehnik: Ei usalda. Pilla-palla kõik asjad laiali. Neil käib seal võimuvõitlus, ei saa asjades kokkuleppele. Igaüks tahab eelarvest mingit pirukat.

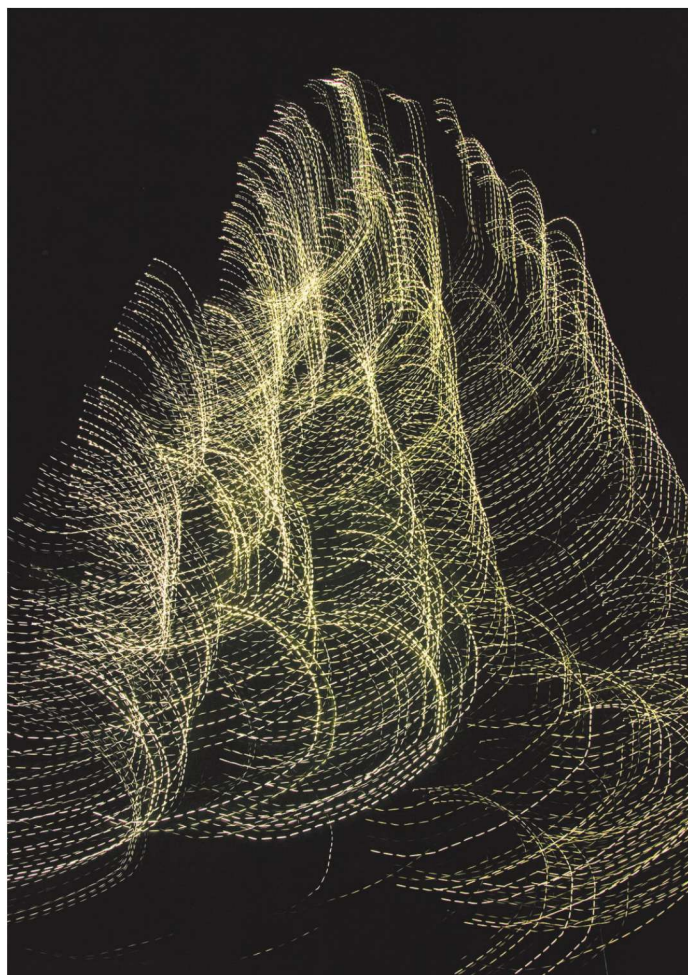
Küsis Stina Andok
Pildistas Jaak Kadarik

Päevapilt

ADVENDIKÜÜNLAD SÜGISTUULES

Soojenevas kliimas lükkab talv oma tulemist üha hilisemaks. Detsembrit võtame vastu korralikus sügistormi tuules. Tänavune 1. adventipühapäev Juurus pani kiriku ees küünlad kuusel hoogsalt tantsu lööma.

Tekst ja foto: Rauno Vahtr

ROL rääkis suu puhtaks

Reet Saar

10. novembril saatis ROL-i juhatus kirja Vabariigi Valitsusele, milles öeldi, et ei toeta valitsuse tegevust haldusreformi ettevalmistamisel, tauniti korruptsioonijuhtumeid riigis ja lõpuks tehti ettepanek valitsusel täies koosseisus tagasi astuda. Pöördumine tekitas pisut tähelepanu meedias, valitsus sellele reageerinud ei ole.

ROL-i liikmete vahel järgnes pärast kirja saatmist ja avaldamist maakonnalehes terav omavaheline kirjavaheus. Sestap võeti küsimus 26. novembril peetud täiskogu istungil uuesti kõne alla.

Nii tulist arutelu pole ROL-i täiskogu istungil seni kohanud. Äge oli mõne aasta eest ROL-i rahastamismudeli arutelu, seekordne oli mitu kraadi kangem. Vahepeal oli tunne, nagu oleks sattunud pealt kuulama peretüli. Sõna said kõik laua ümber istujad.

Kohila vallavanem Heiki Hepner jagas kirja sisu enda jaoks kolme ossa: haldusreformi temaatika, keskvalitsuse tegevus või tegevusetus teatud küsimustes ja valitsusele umbusalduse avaldamine. Ta kinnitas, et haldusreformi teema on oluline, aga see olukorda ei muuda, kui heita valitsusele ette, et ta pole kuulanud siinset arvamust.

„Ka mina ei kiida heaks korruptsioonijuhtumeid või kuidas toimub teatud ette-

Ilvi Pere on kaotanud usu koostöösse.

Foto: SIIM SOLMAN

võtete juhtimine, aga mis seos on sellel haldusreformiga?“ küsis Heper. Ta lisas, et umbusalduse avaldamisega valitsusele saavutati teatud tähelepanu, aga juhatus ületas oma volitusi: „Selline pöördumine on täiskogu pädevuses. Meie koostööd on selle kirjaga lõhutatud.“

Pole tavapärane

ROL-i juhatuse liige Mart Järvik pareeris, et mõne aasta eest heitis riigikontroll ROL-i juhatusele tegevusetust ette. Nüüd tegutseti. Tema arvates võib tüli tekitada see, et mõni (vald) tahab olla paipoiss, et katuseraha saada. See poliitika tuleks Riigikogus üle vaadata.

Ilvi Pere küsis, miks oli kirja saatmisega nii kiire? Ta võrdles, et varasemad pöördumised on teinud ettepanekuid, aga ROL-i juhatuse kiri oli „vitsaandmine“.

Märjamaa vallavanem Villu Karu nõustus, et kiri, mis soovib riigivalitsusel tagasi astuda, pole tavapärane ja tulnuks juurde saada teiste omavalitsusliitude seisukohti. Karu arvates oli ootuspärane, et valitsus sellisele pöördumisele ei vasta. Kiri ei tekitanud ka laialdasemat arutelu ja

tema selle saatmist ei poolda. Järvik vastas, et valitsus pole reageerinud ka 31. märtsil 2012 saadetud Eesti linnade ja valdade üldkogu pöördumisele.

Kaiu vallavanem Erika Reinumägi soovitas jätta selle laua taga poliitika kõrvale. „Mind riivas, et saime pöördumisest teada siis, kui kiri laiali saadeti. See pole kõige parem suhtumine meisse,“ leidis ta.

„Arvasin, et ROL on koostööorgan. Kirja tulnuks varem näidata,“ sõnas ka Raikküla vallavanem Anne Leht. Anne Kalf Raikkülast tõi välja, et kiri oli ajendatud haldusterritoriaalsest reformist: KOV-il on õigus oma suhtumist määrata, meile on suund peale surutud. Ka Käru volikogu esimees Paul Sepp ütles, et riigireformi teemat on ROL mitmeid kordi arutanud ja ammu tulnuks selline kiri saata.

Juhatuse põhjendused

ROL-i juhatuse viis liiget selgitasid oma tegutsemist seoses kirjaga.

Margus Jaanson tunnistas: „Oleme kuritarvitanud teie usaldust. Võtan juhatuse esimehena vastutuse, sest minu allkiri oli seal all. Ma pole

Margus Jaanson soovib hääletamist.

Foto: JAAK KADARIK

Eestis reformide vastu, see on vajalik eri arengute valguses, riigis on vaja uut hingamist, aga seda saab teha usaldatava valitsuse juhtimisel.“

Tarmo Lukk ütles, et on kirjaga nõus kuni tagasiastumise kutseni. Tema arvates on kiri populistlik ja talle oli üllatav, et pöördumine nii ruttu teele saadeti. „Oleme oma põhimõtetest lõhki. Et säästa kodurahu, peaks juhatus tagasi astuma.“ Ka Katrin Velleste ja Elari Hiis ütlesid, et on kirjaga nõus kuni valitsuse tagasiastumise lõiguni, aga ei teinud midagi, et selle väljasaatmist sellisel kujul ära hoida.

Pärast arvamuste kuulamist järgnes pikk arutelu, kas juhatus peaks tagasi astuma. Arutati, kas tuleks kohe hääletada või valmistada usaldushääletuse punkt ette järgmiseks istungiks. Ilvi Pere arvates peab juhatus ise otsuse tegema, see on eetika küsimus. Kohila volikogu esimees Jüri Vallsalu soovitas hääletamine järgmiseks korraks ette valmistada. Tagasiastumist ei pooldanud Raikküla ja Märjamaa volikogu esimees – et räägime suu puhtaks ja ärgu midagi sellist enam kordugu. Ka Kehтна vald kutsus unustama solvumised: „Omavalit-

suste liit on rohkem kui vaid MTÜ. Juhatus kooskõlastagu edaspidi pöördumised üldkoguga,“ ütles vallavanem Indrek Kullam.

Juhatuse liige Elari Hiis nõustus, et kiri oli „üle võlli“, ta oma kohast kinni ei hoi, aga põhikiri ei näe ette tagasiastumist. Mart Järvik täiendas: „Ma ei hoi kohast kinni, uuesti ma juhatusse ei kandideeri.“ Jaanson ütles: „Ma ei astu tagasi, tahan hääletamist.“ Lukk soovitas juhatusel küsimus omavahel läbi arutada.

Ilvi Pere:

„Mul pole usku.“

Jaanson küsimuse peale, kas koostöö saab pärast olukorra klaarimist mina ladusalt edasi, vastas Ilvi Pere: „Mul pole usku, mis te järgmiseks teete. Olen neli aastat omavalitsuse juht. Varem kiitsin ROL-i koostööd oma kolleegidele. Nüüd ma ei tea, kas usaldus taastub, kui juhatus vahe-
tub.“

Heiki Hepner kinnitas, et talle on siiralt oluline, et koostöö Raplamaa omavalitsuste vahel toimiks: „Kee-
rulis haldusreformis, kus pole võimalik, et 100% oma soovid rahuldatud saame, on koostöö oluline,“ ütles Kohila vallavanem.

Sõna palunud maavanem Tõnis Blank ütles, et ka tema esimene mõte pärast läkituse ilmumist oli, et pöördumine võinuks täiskogust läbi käia. Samas on tema arvates õigustatud, et valitsusele aeg-ajalt midagi meelde tuletatakse. Blank ei osanud öelda, kas praegu on õige aeg juhatuse vahetuseks. Maavanema lepitav esinemine lõppes vene multifilmist pärit mõttega: elagem sõbralikult.

ROL-i juhatuse usaldushääletus toimub järgmisel istungil enne jõule.

Märjamaa vald kutsub Vigala ja Kullamaa valda ühinemist arutama

Reet Saar

Märjamaa vallavolikogu otsustas teha 17. novembril peetud istungil Rapla maakonna Vigala vallale ja Lääne maakonna Kullamaa vallale ettepaneku alustada konsultatsioone valdade senise haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks.

Vallavanem Villu Karu ütles istungil ettepanekut kommenteerides, et piirkonna rahvaarv väheneb ka kõige optimistlikumate prognooside kohaselt. Elanike arvu poolest Märjamaa liituma ei peaks, aga vallal on kaks väikese elanike arvuga naabrit, mille inimestele Märjamaa on juba tõmbekeskuseks.

„Oleks otstarbekas tõmata tulevikus valla piir tegeliku tõmbekeskuse järgi. Teeme naabritele ettepaneku alustada konsultatsioone. Edasine sõltub sellest, kuidas nad sellele vastavad,“ ütles Karu.

Volikogu liige Eero Plamus täiendas, et eriti palju hakkas Märjamaal käima naabervaldade elanikke pärast suurte ketikaupluste avamist. Aga siin käiakse ka ujulas, kinos ja arsti juures. Isegi perekonnaseisu toiminguid (sünni või surma registreerimine) võib elukohast sõltumata tulla vormistama Märjamaa vallaamajja.

Vabariigi valitsus sätestas tulevase omavalitsuse suuruseks 5000 inimest, aga et veel paremini teenuseid osutada, peaks elanike arv olema poole suurem. Märjamaa vallas elab praegu umbes 6600 inimest, Vigala vallas 1300 ja Kullamaa vallas 1100 inimest.

1 kuu tasuta!

Kingi sõbrale jõuludeks
Raplamaa Sõnumite tellimus
vähemalt kolmeks kuuks, saad
endale lehe üheks kuuks **TASUTA!**

Tellida saab: www.sõnumid.ee, e-post: kuulutused@sonumid.ee, tel: 489 2130, Viljandi mnt. 6 Rapla

Politseiteated

Kehtna vald

Ajavahemikul 8.–26. novembril murti Palukülas sisse talu abihoonesse ning varastati sealt kruustangid ja lõhuti tiseripink. Samast talust varastati erinevat metalli ja kaablit ning lõhuti teler. Kahju on 1905 eurot.

27. novembril kella 21.30 paiku löödi Kehtna alevikus Staadioni tänaval asuvas korteris 53-aastast meest. Teo võimalik toimepanija on politseile teada.

28. novembril kella 16.45 paiku löi 48-aastane mees Linnaaluste külas asuvas talus 61-aastast naist, põhjustades talle füüsilist valu. Politsei pidas lööja teo toimepanemises kahtlustatavana kinni.

Vigala vald

29. novembril kella 1 paiku löödi Kivi-Vigala külas 29-aastast meest, põhjustades talle füüsilist valu.

29. novembril kella 21.10 paiku löödi Vigala vallas Kivi-Vigala külas 32-aastast meest, põhjustades talle füüsilist valu. Võimalik lööja on politseile teada.

Politsei- ja piirivalveamet

Päästeteated

Liiklusõnnetused

27. novembril kell 18.17 said päästjad väljakutse Raikküla valda Ummaru külla, kus oli toimunud kahe sõiduauto kokkupõrge. Päästjad likvideerisid süttimisohu ja puhastasid tee.

29. novembril kell 16.55 said päästjad väljakutse Vigala valda Tõnumaa külla, kus oli toimunud liiklusõnnetus. Päästjad likvideerisid sõidukil süttimisohu.

Tugev tuul langetas puid

28. novembril kell 6.37 teatati häirekeskusele, et Kohila vallas Lümandu külas oli suur puu teele kukkunud. Päästjad eemaldasid puu teelt.

30. novembril said päästjad tormi tõttu kuus väljakutsesid.

Elektrikilp põles

29. novembril kell 10.14 teatati häirekeskusele, et Märjamaal Haimre puiestel põles eramajas elektrikilp. Päästjad evakueerisid ühe inimese akna kaudu, kustutasid põlengu kell 10.36 ja ventileerisid ruumid.

Diislikütuse reostus

30. novembril kell 19.26 said päästjad väljakutse Hagudi alevikku, kus oli maha valgunud umbes 200 liitrit diislikütust. Päästjad eemaldasid reostuse saepuru abil.

Lääne päästekeskus

Kas abipolitseinikke tuleks rahaliselt premeerida?

Reet Saar

Rapla politseijaoskonna patrullitalituse juht Margus Kaldma andis ROL-i täiskogu ees ülevaate meie abipolitseinike panusest avaliku korra tagamisel. Ta tegi ROL-ile ettepaneku, et kui vallad suudaksid kokku panna 3000 eurot, võiks selle summa eest premeerida rohkem väljas käinud abipolitseinikke.

Maakonnas on praegu 26 abipolitseinikku (24 meest ja 2 naist). Veel kahel naisel on vormistamine käsil. Kaks korda aastas toimub Pärnus abipolitseinike 40-tunnine I astme koolitus. II astme koolitus annab juba iseseisva tegutsemise pädevuse. Kümnel abipolitseinikul on iseseisva tegutsemise õigus. Näiteks 4 inimest võib juhtida operatiivsõidukit, 4 võib kasutada politsei andmebaase, 3 on läbinud

tulirelva koolituse, 4 võib kasutada teleskoopnuia.

Tänavu on abipolitseinikud väljas käinud ligi 1700 tundi, mis on mullusest paarisaja tunni võrra rohkem. Kaldma on selle tulemusega rahul. Abipolitseinikke võiks tema sõnul alati rohkem olla, praegu on neid peale Kärü igas maakonna vallas. Kärü vallavanem Elari Hiis tõi välja, et neil tegutsevad aktiivselt vabatahtlikud päästjad. Aga kui päästjad „teevad head“, siis abipolitseinik peab vahel kellelegi „sisse sõitma“. Kaldma ütles, et kuvand „represseerijatest“ on muutunud, abipolitseinik pole karistaja, vaid aitaja. Plussiks on veel, et need inimesed on saanud mitmekülgse väljaõppe, teavad, kuidas politsei töötab, ja on rohkem kursis riigi infoga.

Kaldma sõnul võiks abipolitseinik olla igas külas, üks inimene valla peale on vähe. Ta põhjendas, et kui vabatahtlik on politseiniku paarliseks, võimaldab see kombinatsioon maakonnas rohkem patrulle välja panna. Nad ei pea tegema ära politsei tööd, kuid annavad jõudu juurde. Kõik see lisab turvalisust.

Abipolitseinikke on politsei aastapäeval tunnustatud ja kaasatud teistelegi politseiüritustele. Kaldma soovitas, et vallad võiksid abipolitseinikke tunnustada näiteks vabariigi aastapäeval, samuti kutsuda oma aruteludesse ja tegevustesse, võimaldada spordisaalide kasutamisel soodustusi või premeerida rahaliselt.

Kohila vallavanem ütles, et nemad juba toetavad oma abipolitseinikke. Kui aktiivsuse eest rahastada, siis ennekõike soovitakse, et vabatahtlikud tegutseksid oma valla piires. Kaldma vastas, et politseitöö pole vallapõhine, seetõttu oleks tunnustamise ühiskassa mõistlik variant. Vigala vallavanem leidis, et riik rahastagu oma funktsioone ja kohatu on raha küsida. Kaldma kinnitas, et ennekõike suurendab abipolitseinike tegevus kohapeal turvatunnet. Juuru volikogu aseesimees Marina Runno lisas, et maailmas on vabatahtlik tegevus väga lugupeetud. On tublisid inimesi, kes tahavad seda tööd teha, ja neid tuleb selle eest tunnustada.

Selles küsimuses otsust vastu ei võetud, iga vald kaalub oma võimalused läbi.

Uus Vesiroosi parkla vajab tahtenemiseks aega

Siim Jõgis

Juba 12. novembril lõpetati ehitustööd uues parklas, mis asub Rapla Vesiroosi gümnaasiumi juures. Ometi asuvad sissiduteedel keelumärgid ning autosid sinna peale veel ei lasta.

Rapla valla maakorraldusspetsialist Hannes Milsaar ütles, et kuna kehva ilma tõttu ei olnud võimalik kiviparketi vuugivahesid liivaga täita, ei saa autosid sinna peale lasta.

Varsti peaks aga parkla avatama, sest möödunud nädalavahetusel said vuugivahed täidetud. Milsaare sõnul tuleb praegune olukord üle kontrollida. Täpset kuupäeva parkla avamise kohta ta siiski ei öelnud. Samuti ei julgenud ta lubada, et juba sel nädalal autod sinna peale pääsevad. „Selle parklaga on seotud suured kulutused ja me ei taha midagi ära rikkuda. Praegu oleme ettevaatlikud,“ sõnas Milsaar.

Parkimise skeem on seal küll väljas, kuid kohtade markeerimine jääb Milsaare sõnul kevadesse. Ta selgitas, et praegu pole mõtet seda teha, kui need talvel ja kevadise sulaveega ära kuluvad.

Projekt uue parkla rajamiseks sai paika juba seoses 2011. aastal toimunud Viljandi maantee remondiga. Milsaar ütles, et uut parklat oli vaja selleks, et mahutada autosid, kui Sadolini spordihoones toimuvad suured sündmused. Ka tavaliste korvpallimängude ajal tuli varem parkimiskohtadest puudu. Uus parkla lisab Vesiroosi gümnaasiumi ja Sadolini spordihoone juurde 60 uut parkimiskohta. Parkla ehitus sai alguse oktoobris ning kestis ligikaudu kuu aega.

Mõrvapaik Juurus Otsa talus.

Foto: JAAK KADARIK

Mõrv Juurus

Politsei- ja piirivalveamet

24. novembril kella 18 paiku löödi Juuru alevikus Tallinna maanteel asuva maja korteris omavahelise tüli käigus terava esemega 57- ja 58-aastast meest, kes surid saadud vigastustesse. Politsei pidas sündmuskoha vahetus läheduses mõrvas kahtlustatavana kinni 51-aastase mehe.

Hukkunud on kohalikud mehed, kahtlustatavana kinni peetud mees viibis Juurus ohvrite läheduses elaval

isikul külas. Esialgse info kohaselt olid kahtlustatav ja hukkunud omavahel tuttavad ning neil oli olnud varasem konflikt.

Juhtunu asjaolude väljaselgitamiseks alustas politsei kriminaalmenetlust mõrva käsitleva paragrahvi alusel, eeluurimist juhib Lääne ringkonnaprokuratuur. Kohustus süüdimõistmise korral karistatakse teo toimepanijat kaheksa- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.

Alu toonekurg tunneb end siiani hästi

Katri Reinsalu

Oktoobri lõpus kirjutasime, et Alu vahel jalutab ringi toonekurg, kes enne talve ei taipa rännet ette võtta. Siis oli veel omajagu lootust, et lind pärast kosumist teekonna ette võtab.

Paraku jalutab see toonekurg sama asjalikult siiani Alu tiikide vahel.

Kohalikud elanikud on linnu pärast muret tundnud ja sellest ka keskkonnaametit teavitanud. Kolmapäeval oligi keskkonnaameti auto Alu tiikide äärde pargitud ja plaan oli toonekurg kinni nabida.

Selgus, et samal päeval

käidi üht toonekurge ka Purkus otsimas. Oma tavapärasel paigas lindu paraku ei olnud ja tuli jääda järgmist võimalust ootama. Purkust seadiski keskkonnaameti loomade rehabilitatsiooni spetsialist Kadri Veski samumud Alu poole.

Kohe ei hakanud ka Alu toonekurg silma. Kohalikud ei olnud teda hommikust saati märganud. Senikaua, kuni keskkonnaameti esindaja tiikide vahel jalutas, hoidis ka toonekurg end kuskil varjus. Lõpuks tõi Veski vaid seda, et niimoodi ongi toonekurge raske kätte saada. Tuleb järgmine kord tagasi tulla. Või loota, et mõni kohalik nabib nõrgaks jäänud linnu ise kinni.

Autoga tiikide vahelt välja keerama hakates märkas inimesi aga ise lindu. Keskkonnaameti auto oli küll juba läinud, kuid lähenesin talle

siiski. Lind on siiani üllatavalt kõbus. Ta jalutas õhukesel jääs ja otsis justkui toitu. Kui liiga ligidale jõudsin, sirutas aga tiivad välja ja lendas kõrge kaarega kuhugi majade taha.

Toonekurg tunneb end seega veel üsna hästi. Lennuvõimelist lindu on otse loomulikult väga keeruline kätte saada. Ilmad on siiani soojad ja nii on linnul veel üsna head võimalused toitu leida.

Kadri Veski rääkis hiljem, et nägi ka ise Alu toonekurge lendamas. Ja veel laupäevalgi sai ta telefonikõne murelikult kodanikult. Praegu ei jää muud üle kui oodata. Murelikel inimestel tasub ikka proovida, kui lähedale toonekurg inimese laseb. Veski tõi, et nii kehv kui seda ka öelda ei oleks, tuleb oodata, kuni lind on nii nõrk, et eest ära ei lenda.

Kehtna MTK-s saab peagi õppida 5. taseme õppekavadel

Katri Reinsalu

Juba jaanuarist saavad soovijad alustada Kehtna majandus- ja tehnoloogiakoolis (MTK) õpinguid kahel 5. taseme õppekaval, sest avatakse vanemkelneri ja toitlustuskorralduse õppekavad.

Esmalt vajab ilmselt selgitamist, mida tähendab üldse 5. taseme kutseõpe. Euroopa Liidus kehtib 8-tasemeline haridussüsteem. Põhikooli lõpetanu saavutab 2. haridustaseme. Omandades keskhariduse või kutsekeskhariduse, on õppija jõudnud 4. tasemele.

Sealtmaalt edasi on baka-

laureuse kraad ja rakendus-kõrgharidus võrdväärne 6. tasemega, magistrikraad 7. ja doktorikraad 8. tasemega. Nagu eelnevast selge, on siiani olnud võrdlemisi katmata viies haridustase. See tase on suunatud inimestele, kes on omandanud kutse, suundunud tööturule, kuid sooviksid mõne aja pärast edasi areneda.

Aina enam on põhikooli lõpetanute kõrval kutsekoolides ka vanemaid inimesi. Tegelikult ongi tänaseks kutsekoolides õppijatest juba pool täiskasvanud, kes pärast gümnaasiumi lõpetamist ja ehk ka akadeemilise hariduse omandamist soovivad minna kutset õppima. Kutsekoolide maine on tõusnud ja neis õpetatakse väga huvitavaid erialasid.

Kutsekoolide populaarsuse kasvades tekib aga aina enam ka inimesi, kes soovivad

end veelgi täiendada. Just arenguvõimaluste puudumist heidetakse kutseharidusele tihti peale ette.

Just lõpetanute soov on üks põhjuseid, miks Kehtna MTK on ühena esimeste seas otsustanud oma koolis avada 5. taseme õppekavad. Kuigi esimesena teeb Kehtna MTK-s otsa lahti toitlustusvaldkond, on 2016. aasta sügisel plaanis veelgi 5. taseme õppekavasid avada teistes õppekavarühmades

Kompetents olemas

5. taseme õppekavade avamiseks on koolil olemas ka vajalik kompetents. Kool tähistab tänavu 90. aastapäeva. Sama sünnipäeva tähistab ka toitlustusvaldkond, mis esimesena kaks 5. taseme õppekava avab.

Pikk kogemus paistab välja ka kutsevõistlustel, kus

Kehtna MTK õpilased ikka ja jälle säravad. Koolil on ühtlasi pikaajaline koostöö oma valdkonna tippspetsialistidega. Viienda taseme õppekava juhendaja peab olema inimene, kes on kõrgelt kvalifitseeritud ning kõigele lisaks ka hea pedagoog.

Nii vanemkelneri kui ka toitlustuskorralduse õppekava kestab järgmise aasta jaanuarist detsembrini. Õppetöö on korraldatud töö kõrvalt õppimise võimalusena kolm päeva kuus esmaspäevast kolmapäevani. Aasta lõpus on võimalus teha viienda taseme kutseksam.

Vanemkelneri õppekavale kandideerimise eelduseks on kelneri 4. taseme haridus või vastavate kompetentside olemasolu, samuti kaheaastane töökogemus. Õppekava hakkab juhendama Pädaste ja Nehi restoranijuht Ebe Inge-

roinen. Kuna õpitakse eelkõige teeninduse korraldamist ja spetsiifilisi kelneri tööoskusi, toimub õpe koos kelneriõppe 4. taseme õpilastega. Nii saavad vanemkelneri õpilased juba koolis kelnerite juhendamist proovida ja praktika kaudu õppida.

Toitlustuskorralduse õppekavale oodatakse 4. taseme koka eriala lõpetanuid või samaväärse erialase töökogemusega inimesi. Lisatingimuseks on vähemalt kolmeaastane koka erialal töötamise kogemus ning kaks aastat juhtimise kogemust.

Toitlustuskorralduse õppekava juhendajatega on eellepingud sõlmitud. Kõik nad esindavad restorane, mis on valitud Eesti 50 parema hulka. Juhendajateks on Angelica Udeküll Laulasmaa Spa ja konverentsihotellist, restoranide Leib Resto ja Aed

ning Umami omanik Kristjan Peaske, Leib Resto ja Aed omanik ning Umami omanik ja peakokk Janno Lepik ning restorani Mekk peakokk Rene Uusmees.

Õppetöö käigus vaadatakse lähemalt erilisemaid tooraineid nagu näiteks ulukiliha ja mereannid. Lisaks sellele keskendutakse loomulikult köögitöö korraldamisele.

Mõlema õppekava õpilased saavad oma teadmised ja oskused proovile panna õpperestoranis Neljapäev ja tõeliste klientide peal kätt proovida.

Lisaks toonitab kool, et viienda taseme õppekavad viiakse läbi mitme osapoole koostöös, sealhulgas ka tulevased tööandjad. See peaks välistama olukorra, kus kutse omandanud inimese teadmised ei vasta tööandja nõudmistele.

Mida arvavad Raplamaa keskerakondlased Savisaare jätkamisest erakonna esimehena

Siim Jõgis

Pühapäeval, 29. novembril otsustati Tallinnas Tondiraba jäähallis Keskerakonna kongressil, et esimehena jätkab kauaaegne juht Edgar Savisaar. Edu teise kandidaadi Kadri Simsoni ees ei olnud küll väga veenev, sest Savisaar edestas Simsonit vaid 55 häälega.

Rapla maakonna keskerakondlased esitasid oma kandidaadiks just Simsoni. Raplamaa Sõnumid uuris, mida arvavad meie maakonna keskerakondlased pärast kongressi.

Hans Liibek ütles, et Edgar Savisaare valimine erakonna esimeheks oli tema jaoks ootuspärane. “Kaldusin arvama, et nii läheb,” sõnas ta ning lisas, et isiklikult toetas ta Kadri Simsoni kandidatuuri. Samas ütles Liibek, et kuigi Savisaar jätkab endisel ametipostil, oli valimistulemus tema jaoks ikkagi kaotus. “Vaadake tulemust,” lausus Liibek, vihjates Kadri Simsoni väga napile kaotusele. Liibek lisas, et tema hinnangul oli selline valimistulemus kaotus kogu Eesti rahvale. “Erakond jätkab mugavustsoonis ja üldiselt midagi ei muutu,” ütles Liibek, kes käis kongressil ise

delegaadina kohal.

Asta-Aino Laurimaa ütles valimistulemuste kohta, et ju siis nii pidi minema. Seekord ta ise kongressil ei käinud ning jälgis pühapäevaseid sündmusi televiisorist. Eelmisel kongressil neli aastat tagasi oli ta kohal. Seega oskas ta tõmmata paralleele tänavuste valimiste ning nende vahel, mis toimusid toona Edgar Savisaare ja Jüri Ratase vahel. Laurimaa meenutas, et ka 2011. aastal ei olnud Savisaare võit oma konkurenti üle mäekõrgune.

“Mina olin sel korral Kadri Simsoni toetaja. Ju siis erakond ei olnud veel valmis teise esimehega edasi minema,” sõnas Laurimaa. Ta lisas, et talle ei meeldinud üldse solvangud, mida Savisaar Simsoni suunas enne kongressi saatis. “Simson ju Savisaart ei solvanud,” ütles ta. Laurimaa sõnul on selge, et Edgar Savisaare toetajaskond Keskerakonna sees on aastatega vähenenud. “Loodan, et Keskerakond ei lõhene ja Edgar suudab oma meeskonda säilitada järgmise kongressini ning saab peatselt koalitsiooni,” ütles Laurimaa.

Vigala vallavolikogu liige **Jaan Viska** ütles, et enne kongressi kaldus ta arvama, et Savisaar võidab, kuid sellele vaatamata toetas ta

Kadri Simsonit. Ta ütles, et ei ole praegu erakondliku poliitikaga seotud, kuid selge on see, et erakonnas on kujunenud kaks poolust. Ühe erakonnasisese vastuoluna tõi ta välja koostööprotokolli Ühtse Venemaa erakonnaga, millele on tähelepanu juhtinud Keskerakonna kongressil aseesimeheks valitud Jaanus Karilaid. Veel avaldas Jaan Viska kahetsust selle üle, et Keskerakonna arutelud on muutunud linnakeskseks ning poliitikud ei jõua enam maale.

Jüri Võigemast ütles, et tema jaoks oli ootuspärane, et erakonna esimehe valimised kujunesid tasavägiseks. Edgar Savisaare küllaltki napp võit kõneleb tema sõnul sellest, et erakonna sees on soov uuenduste järele. Samuti võis Võigemasti hinnangul napist valimisest välja lugeda seda, et viimasel ajal on liiga vähe pööratud tähelepanu maaelule ning maakondade arendamisele. Võigemast lisas, et kui vaadata pikemas perspektiivis, on Keskerakonnas muudatused vältimatud. “Noorte pärast on tulevik,” sõnas ta.

Väino Sassi ütles, et Edgar Savisaare võit ei olnud tema jaoks ootuspärane. Küll aga võis tema sõnul oodata

tasavägist heitlust ja nappi edu ühele või teisele poolele. “Selge oli see, et suveräänset võitu kumbki pool ei saa,” ütles Sassi. Ta lisas, et valimistulemusest võib välja lugeda, et Keskerakonda kuulujad tahaksid näha erakonna sees teistsugust kultuuri. “Ka mina toetan muudatusi,” ütles ta. Sassi toetas nendel valimistel Simsonit ning ütles, et muudatused on erakonnas tulemas kindlasti. “Edgar Savisaare võimekus panustada erakonna arengusse ei ole sama, mis kakskümmend aastat tagasi. See on reaalsus,” sõnas Sassi. Ise ta kongressil kohal ei käinud ning jälgis sündmusi televiisori vahendusel.

Virve Õunapuu sõnas, et ta küll oskas Savisaare võitu ette karta, kuid lootis ikkagi, et Simson võidab. Õunapuu sõnul on Keskerakonnal vaja edasi liikuda ning tuua oma tegevusse muudatusi. “Olen kindel, et muudatused tulevad. Kas just nii suured, kui oleks Simsoni juhtimisel – see on eraldi küsimus,” ütles Õunapuu. Savisaare napp edu Simsoni ees näitab tema sõnul seda, et erakonnal on vaja edasi liikuda ning teha koostööd. “Me oleme liiga kaua olnud isolatsioonis,” ütles Õunapuu, kes käis ise kongressil ka kohal.

Vestises on
EHTEKUU

Detsembris paljud
HÕBE- JA KULDEHTED -25%

Müügil uued aksessuaarid
EXPRESSIONSILT

expressions
ACCESSORIES FOR WOMEN

Kauplus Vestis
E-R 9-19, L 9-16
Tallinna mnt 16,
Rapla, II korrus

RAPLA
TARBIJATE ÜHISTU

24.dets 9-15
25.dets suletud
26.dets 9-15
30.dets 9-15

Rapla Tarbijate Ühistu

Jõulukingitus toetagu kogukonda ja kohalikku tootjat

Esimene advent on seljataga ning mõtted liiguvad vägisi jõulukingitustele. Kauplus Väärt Raplamaa Toode on hea koht, kust alustada, sest lisaks sellele, et tegemist on käsitööga, on selles poes esindatud ju meie oma maakonna kohalikud tootjad.

MTÜ Väärt Raplamaa Toode juhatuse liige Inga Sule ütles, et oluline on kokku hoida ja kogukonda toetada. Kohalikud tootjad on inimesed meie ümber. Kui ühtedel läheb hästi, siis läheb ka teistel hästi ja kokkuvõttes meil kõigil.

Kohe poe ukse juures on Puraviku tuuleveski sepiseid. Sule ütleb naerdes, et naised ei suuda ehetest seisatamata mööda jalutada, aga mehed ei suuda sepiseid uudistamata poodi siseneda. Valikus on vahva kuusejalg, veinipudeli hoida, kaminatarvikute komplekt ja palju muud põnevaid.

On ju teada, et meestele on raske kingitust leida. Populaarsed on muidugi villased sokid, mille valik on poes lai. Naljatamisi ostetakse teinekord poest lausa terve komplekt viinasokkide tegemiseks. Poissmeestele viiakse ka pohlamoosi ja kõrvitsasalatit, mis hästi verivorstide ja seaprae kõrvale passivad.

Tegelikult ongi kõik sõдав jõulude ajal kuum kaup. Rapla Martsipan on juba jõulumeeleolus ja vorminud vahvaid martsipanist päkapikke ja põhjapõtru. Ühtlasi on nende valikus ka imekaunid piparkoogid, mis kenasti sussi sisse sobivad.

Magusasõpradele leiab kahtlemata midagi Minna Sahvri erksavärviliste marmelaadide seast. Mõnusa tee paki kõrvale sobib kenasti aga purk magusat mett.

Jõulude ajal ostavad inimesed loomulikult kõike seda, mis sooja annab. Villased sokid, kindad ja müts kuluvad igatühele krõbeda külmaga ära. Poes on ka uhke valik kootud kampsuneid ja veste.

Sooja annab loomulikult Valtu Veini hõõgvein.

Tähelepanuta ei saa jätta pimedat aja lemmikuid ehk küünlaid. Küünlaid valmistab terve hulk kohalikke tootjaid. Lettidel on nii palmi-, soja- kui ka meevahast ja lambarasvast küünlaid. On naiselikult õrnu ning pitsilisi ja hoopis ootamatu välimusega küünlaid.

Naisterahvaste kingikotti rändavad tihtipeale looduskosmeetika tooted. Nagu varem juba mainitud, ei minda naljalt mööda ka vahvatest ja mängulistest Eku ehetest.

Tegelikult on meie hulgas palju neid, kes näputööga sina peal. Miks mitte siis kinkida neile vahendid millegi uue loomiseks. Riiulitelt võib leida küünla valmistamiseks vajamineva. Pakkuda on ka mõnusat lõnga näiteks sokipaari kudumiseks.

Kuna eestlane teeb enamasti ikka praktilisi kingitusi, rändavad tihti kingikotti ka pajalapid, põlled ja linikud, mis igapäevast kasutust võiks leida. Ilus uus käsitöövaip põrandale ja jõuluteemaline laudlina lauale loob koju kohe piduliku pühademeeleolu.

Kingita ei jää ka pere kõige pisemad. Traditsioonilisi kaltsunukke on meisterdanud Edy Priimägi. Heegeldatud vahvaid mängukaaslasi teeb Helerin Värönen.

Pood on ka ise komplekte kokku sättinud andmaks mõtteid, mida kingikotti sokutada. Alati ei olegi ju ettekujutust, millistest osadest kink komplekteerida. Sule ütleb, et sel juhul võib julgesti müüja poole pöörduda, kes lahkelt kingituse otsingutel nõu ja jõuga abiks on.

Foto: JAAK KADARIK

Aasta aia preemia tuli Järvakanti

Mariliis Vest

Ajakiri Kodu & Aed korraldas viieteistkümnendat aastat järjest konkurssi "Kodu kauniks". 24. novembril kuulutati Tallinna Õpetajate Majas välja selle aasta parimad, kelle hulka kuulus ka Järvakandis elav perekond Raja-saare.

Alates 1. veebruarist said kandidaadid konkursile oma pilte saata. Pärast seda valis žürii kõikide osavõtjate hulgast välja finalistid, keda nad koos fotograafidega külastasid.

Perekond Rajasaare Järvakandis asuva koduaia pildid saatis žüriile hindamiseks peretütar.

Asjatundjate hinnangul on Iris ja Väino Rajasaare aastate jooksul kujundanud oma koduõuest tähelepanuväärselt kauni aia, kus põimuvad maaliliselt taimede vormid ja värvid ning kus on hubaseid istumiskohti ja sidus kujundus ning eeskujulik hooldus. Selle tulemusena pälvisid nad preemia "Aasta aed 2015".

Perele endale oli konkursil osalemine täielik üllatus, sest peretütar neid hoiatanud ei olnud. Nüüd nendivad nad, et supp, mille tütar kokku keetis, osutus magusaks ning tulemus oli igati positiivne.

Iluaiaandusega on Rajasaared tegelenud 17 aastat. Peremees räägib, et põhiline askeldaja aias on perenaine,

Iris ja Väino Rajasaare.

Foto: SIIM SOLMAN

kes on valinud suurema osa taimedest ja muudest aiakujunduselementidest. „Ta on kohe aiahull, ma ütlen. Hommikul päikesetõusuga läheb ja õhtul tuleb,“ räägib Väino. Aiakujundaja abi pole kasutatud ning kõik tehtu on omalooming.

Peremees räägib lõbusa loo, kuidas ühel hommikul nägi ta Irist telekast vaatamas aiakujundajate sarja, kus räägiti puude pügamisest. Paar tundi hiljem hoovi minnes olid ka koduaias põõsad püगतud ümmargustest kandiliseks. Seriaalidest ja ajakirjadest Iris ideid võttiski. Sellegipoolest ütleb ta, et kõik toimib katse-eksituse meetodil, kus ta istutab asju ümber nii kaua, kuni ise rahul on. Vahel tuleb ühte taime lausa mitmeid kordi ümber istutada. Iris on arhitekt, Väino on aga enda

sõnul abipersonal, kelle ülesanneteks transport, kaevetööd ja tassimine.

Sorte Iris taga ajanud ei ole, kuid värvidemängul hoiab ta silma peal küll. Ta jälgib, et oleksid koos punased, roosad ja lillad toonid ning juurde ka pisut kollast. Aeda on jäetud vaba ruumi, sest suvel on vaja lastelastega seal jalgpalli mängida.

Kuna suve jooksul küsiti naiselt korduvalt, kui palju erinevaid sorte tal aias kasvab, otsustas ta esmakordselt need üle lugeda. Ilupuid sai ta kokku neljakümne ringis, sama arvu ka ilupõõsaid. Erinevaid püsililli tuli loendades kokku 70-80 vahel.

Iris ütleb, et kõik taimed, mis aias kasvavad, on tema lemmikud. Küll aga toovad nad koos Väinoga erilist väljast sellise sordi nagu Korea

nulg, mis neile väga meeldib. Jutu käigus on näha, et hobi on hakanud ka peremehele külge ning temagi on muutunud huviliseks. Täitmata unistusi perel enam pole, sest ega aeda enam väga suurt midagi mahugi. Ainuke soov on, et ei tuleks sellist talve, mis kevadeks kõik tööd ära nullib.

Preemia ja tunnustuse üle on perel väga hea meel.

Kauni kodu konkursi eesmärk on arendada Eesti kodu- ja aiakultuuri ning jäädvustada seda sõnas ja pildis, samuti tunnustada parimaid ning jagada avalikkusele head eeskujut ja kogemusi.

Lisaks aasta kodu ja aasta aia tiitlitele jagati sponsorite abil välja 12 preemiat. Näiteks valiti parim vannituba, anti välja veesilma eripreemia ja mitmeid teisigi tiitleid.

Eesti majandusest kõneles Heido Vitsur

Reet Saar

Märjamaa Ettevõtjate Piirkondlik Ühendus kutsus eelmisel nädalal külla LHV pangas analüütikuna töötava majandusteadlase Heido Vitsuri, kes kõneles Eesti majandusest eile, täna ja homme.

Vitsur meenutas, et pärast Euroopa Liiduga liitumist hakkas Eesti majandusse voolama palju välisraha. Buumiaastate petlik heaolu varjas ära, et meie majandus polnud konkurentsivõimeline. Nappis innovaatilisust, selleks polnud

ka tingimusi loodud. Kahjuks kulutati nende aastate soodne olukord – sotsiaalkulusid oli vähem ja tööturu olukord soodsam – muulle ära. „Riik tahtis neil aastail elada ilusamat elu, kui meie jõukus välja kannab,“ ütles esineja.

Majanduse arengu olulise vedurina nimetas Vitsur sügavat koostööd ettevõtete vahel, terviklikke klastreid. Ühe küsitluse andmetel vastasid paljud ettevõtjad, et nad ei mõtlegi sellele. Meil on suurem osa ettevõteteid väikesed, kus töötab 7–9 inimest, nende kõrval on ka rahvusvahelisi „elevante“ (nt Ericsson), kuid viimased kasutavad vähe siinset arendustööd. Külalise sõnul pole väljaspool suurt koostööd Eestil produktiivse tõstmise võimalik ja vaja on oskust nutikalt spetsiali-

seeruda.

Vitsur tunnistas, et nii temal kui ka paljudel meie spetsialistidel ei olnud enne Eesti euroliitu astumist arusaama põllumajanduse olulisusest: „Lootsime, et meil tuleb kõrgetehnoloogiline riik, oma infopuuduses ei nähtud põllumajanduse tähtsust. Meie põllumajandus võiks anda uue kasvu, kui oskame toota konkureeriva kvaliteediga tooteid.“ Meie juust sobib koduturule, muu maailma jaoks on selle maitse võõras. Vaja on arendustegevust ja uue turu tundmaõppimist. Seda väikeettevõtte üksi teha ei suuda. Uusi turge saab võtta ükshaaval, sest Eesti pakutavad kogused on väikesed.

Vitsur ütles, et riik peab suunama tingimused ja ressursid selleks, et arendus- ja

koostöö toimiks. EAS-il on toetused mikro- ja alustavatele ettevõtetele, kuid toetustest ei teki tervikut. Tõhusamalt tuleb toetada suuri tegijaid, sest nemad on vedurid. Meil öeldakse, et rahvuslikke tšempione ei tohi teha, aga ka teistes riikides on nutikas spetsialiseerumine toimunud riigi toel.

Esimese tunni kõneles küllaline, teine tund oli aktiivne küsimuste voor. Mõned näited. Kas pagulased toetavad majandust? Kui neid tuleb palju ja nad ei soovi integreeruda, see majanduslikku kasvu ei anna. Mis saab viie aasta pärast? „Kui sõda ei tule, on olukord umbes samasugune nagu täna. Eestil on kõik eeldused püsima jääda, aga Soomele järele jõuda on raske,“ vastas Heido Vitsur.

Kõnnumaa maaomanik Kehtna vald soovib leebemaid piiranguid

Vivika Veski

Kõnnumaa kaitsealal Paluküla piirkonnas 108 hektarit maad omav Kehtna vald soovib eraldi Paluküla piiranguvööndist loobumist ja vabamat raiekorda.

Samuti ei poolda Kehtna vald senise Kõnnumaa maastikukaitseala muutmist looduskaitsealaks praeguse uuendamise käigus.

Kehtna vald on Palukülas 108,9-hektarilise Hiimäe kinnistu omanik, mille kahel maaüksusel kokku paikneb 70 hektarit metsamaad. Kehtna vallavalitsus on vastu, et moodustataks eraldi Paluküla piiranguvöönd. Kehtna valla sekretäri Veljo Väärsi sõnul takistab see Kehtna valla üldplaneeringus näidatud Paluküla puhke- ja virgestusmaa maakasutust ning detailplaneeringu ellurakendamist.

„Palukülas asub Raplamaa suurim ja aktiivselt kasutatav spordi- ja terviseradade keskus,” põhjendas Väärsi. „Täiendavate piirangute seadmine takistab ka maaomanike, sealhulgas Kehtna valla majandustegevust ning piirkonna puhkeotstarbelist ja tervisesportlikku kasutamist.”

Rahvarohke koosolek

Nädala eest Rapla riigimaja saalis peetud Kõnnumaa looduskaitseala kaitse-eeskirja avalik arutelu tõi kokku 30 huvilist. Koosolekut juhatanud keskkonnaameti looduskaitse peaspetsialist Meelis Mägi ütles, et seda on rohkem kui sellistel koosolekutel tavaliselt. Ta lisas, et ettearvatult kujunes põhiliseks arutlustemaks Paluküla piirkonna tsoneering (erineva kaitserangusega vöönditeks jagamine) ja sealse tegevused.

„Kaitse-eeskirja eelnõuga kavandatud muudatustele on ühel poolt tehtud ettepanekud ala tsoneeringu ja kaitsekorra karmistamiseks ning teiselt poolt jälle nende leebemaks tegemiseks, arvestades eelnõus väljapakutut,” teatas Mägi. „Seega on praegu keskkonnaameti kavandatu kompromiss, sest meie eesmärk on tagada loodusväärtuste ja maastikuilme säilimine ning samas on võimalik meie nõusolekul jätkata piirkonnas ka spordi- ja puhketegevust.”

Paluküla Hiimägi on

Kõnnumaa looduskaitseala kaitse-eeskirja avalik arutelu tõi kokku 30 huvilist. Põhiliseks arutlustemaks Paluküla piirkonna tsoneering. Koosolekul osalenud Tarsi talu peremees Illar Olesk (esiislaanil) ütles, et tema koosolekuga rahule ei jäänud.

Raplamaa ja Loode-Eesti kõrgeim tipp. Seal asub maaüksuste hiiepaik, kuid ka spordikeskus disc-golfi ja suusaradadega. Eelnõu järgi jääb Paluküla Hiimägi Paluküla piiranguvööndisse, kus kaitstakse eeskätt maastikku. Et säilitada maastikuilme, näeb eelnõu ette keelata seal igasugune uuendusraie. Uuendusena keelatakse turberaie (uuendusraie, mida pika aja jooksul korduvate raieetega tehakse loodusliku uuenduse saamiseks – toim), lageraie ei tohtinud juba varem teha.

Teised piiranguvööndid on eelnõu järgi Kõnnumaa ja Keava mägede piiranguvöönd, varem oli vaid Kõnnumaa. Piiranguvöönd on leebema kaitsekorraga tsoon, kus teatud majandustegevus on lubatud.

Lageraie luba

Teiselt poolt uus kaitse-eeskiri võrreldes praegusega leevendab raiepiiranguid. Näiteks keelab praegune eeskiri piiranguvööndis lageraie üldse. Uue eeskirja eelnõu järgi kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud Kõnnumaa piiranguvööndis lageraie kuusikutes ja hall-lepikutes kuni ühe hektari suuruse langina.

Kehtna vallavalitsus leiab aga, et lageraie ja turberaie keelamine Keava mägede ja Paluküla piiranguvööndis

riiav ebaproportsionaalselt suures ulatuses metsaomanike põhiseaduslikku õigust ettevõtlusele.

Kehtna vallavalitsus tõi ka välja, et Keava mägede ja Paluküla piiranguvööndi uuendusraie keeld on keskkonnaameti põhjenduse kohaselt tingitud sellest, et oleks tagatud pinnavormide ilme säilitamine. Kehtna vallavalitsuse käsutuses on aga ajakirja Loodusvaatleja 1935. aasta number, kust võib näha, et Paluküla Reevimäe ja Hiimäe maastik oli metsaga valdavalt katmata ning mägedel kasvas tihe leplik.

„Nimetatud materjalist nähtub, et pärast sõda kasvanud mets on varjanud vaated ning maastiku. Kas seega metsa jätkuv kasv võib töötada vastu maastiku kaitse-eesmärgile?” küsis Väärsi.

RMK avaks pinnavorme

Kaitseala suurima maaomaniku riigi maahaldaja Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) koosolekul ei osalenud, kuid RMK Raplamaa metskond saatis oma ettepanekud avaliku väljapaneku ajal. Raplamaa metskonna metsaülem Margus Emberg on seda meelt, et uuendusraie keelamine ei säilita pinnavormide senist ilmet, vaid muudab seda.

„Pinnavorme ei tohiks peita, vastupidi, neid tuleks

läbimõeldult avada,” märkis Emberg.

Emberg leidis ka, et piirangud uuendusraiele ja kokkuveole on põhjendamatult karmid.

„Kuna eesmärk on puit kokku vedada pinnast kahjustamata, tuleks see nii ka sõnastada. Külmunud pinnas ei ole selleks ainuke võimalus,” kinnitas Emberg.

Ta põhjendas, et Eestimaa talved on mõnel aastal sellised, et pinnas ei külmugi läbi. Suvekuud ja sageli ka sügis seevastu on kuivad ja võimaldavad pinnast kahjustamata edukalt metsa vedada.

„Kokkuveoteid saab kindlustada raiejäätmetega ja nende läbikäikudest saab soodustada eelneva tallamisega. Kaitse-eeskirjades antakse väga sageli suur voli kaitseala valitsejale, kes siis peaks otsustama, kas lubada vedu või uuendusraiet või mõnda muud tegevust. Mille alusel tema seda paremini otsustada oskab või tahab? Oleme seisukohal, et mõistlike pindala ja ajaliste piirangutega võiksid kõik need tegevused olla lubatud automaatselt tingimusel, et pinnast ei kahjustata,” selgitas Emberg.

Keava puhkeala täiendus

Koosolekul põhjendas Mägi muudatusi piirangutes. Näiteks on vastuseisu tekitanud

ujuvvahendiga sõitmise keeld. Praegu veel kehtiva eeskirja järgi on mootorita ujuvvahendiga sõit Loosalu järvel lubatud. Seal käivad kalamehed kummipaadiga, tassides selle järve äärde kaasa.

Mägi selgitas aga, et Loosalu rabajärv kuulub huumustoiteliste järvede ja järvikute elupaigatuüpi, mida Eesti riik peab kaitsma. Kummipaadidega võib sinna mujalt sattuda mikrofaunat ja -floorat, mida ei tohi seal olla, sest võib sealset elustikku ohustada.

Eelnõus on nimetatud, et väljaspool teid on kaitsealal lubatud mootorsõidukitega spordi- ja terviseradade hool- dus Paluküla piiranguvööndis. Eelnõu avaliku väljapaneku ajal tuli ettepanek, et lubataks mootorsõidukiga sõitmine suusa- ja matkaradade ettevalmistamiseks ka mujal.

Mägi ütles, et tegelikult ka väljaspool kaitseala tohib mootorsõidukiga sõita vaid teedel – ei tohi keerata suvalisele heinamaale või mereranda.

Rapla maavalitsuse planeeringute nõunik Piret Kivi küsis, kas praegu käsil oleva maakonnaplaneeringu koostamise käigus on ka Keava mägedesse võimalik puhkeala planeerida.

Keskkonnaameti juhtivspetsialist Tiina Napp vastas, et praegu kavandatav kord ei

välista seda ja nad teevad eeskirja täienduse. Ta pani ka Piret Kivi ettepanekuna kirja, et Keava mägedes oleks võimalik suusaradade hooldamine.

Kõik ei jäänud rahule

Koosolekul osalenud Keava raba servas Linnaaluste külas asuva Tarsi talu peremees Illar Olesk ütles, et tema koosolekuga rahule ei jäänud.

„Minu arust tuldi mütsiga lööma, mis viitab sellele, et neil on seljatagune kindel ja käsk vajab täitmist. Puudus probleemide lahenduste grupeerimine, see pidi spontaanselt kujunema. Palju tuli teemakatkestusi,” nimetas Olesk.

Tema hinnangul oli viga ka kaardimaterjali puudulikkus ja internetiühenduse puudumine.

„Ei ole veel vastuseid, kõik on õhus, ja rahule ka ei jäänud, sest korraldajad ei saanudki aru asja olemusest, sest lõpus küsisid nad, kas on vaja veel kokku saada. Kindlasti tuleb veel kokkusaamisi,” märkis Olesk.

Olesk on keskkonnaametiga vaieldnud ka Keava raba laudtee üle, mille ta ise 2003.–2004. aastal Keskkonnainvesteeringute Keskuse rahatoel ehitas. Nüüdseks lagunenenud laudtee taastamist uus kaitsekord ette ei näe.

Järgmise aasta teises pooles

Kõnnumaa kaitseala kehtib praegustes piirides juba 2000. aastast. Mägi sõnul on see meil väga pikk aeg. „Kaitse-eeskirja uuendamine oli mõõdapääsmatu, nagu kõigi kaitse-eeskirjade puhul, mis kehtivad enne looduskaitse- seaduse kehtimahakkamist 2004,” rääkis Mägi.

Mägi sõnul vaatab keskkonnaamet nüüd läbi tsoneeringu muutmissettepanekud erakinnistutel, kaaludes kaitstavate loodusväärtuste esinduslikkust, ja neist lähtudes otsustavad nad, kas muudatustet- tepanekuid saab osaliselt või täielikult arvestada.

Keskkonnaamet edastab seejärel oma seisukoha keskkonnaministeeriumile, kes vaatab selle üle ja siis läheb eelnõu ministeeriumidevahelisele kooskõlastusringile, siis riigikantseleisse ja valitsusse, kes eelduse järgi peaks järgmise aasta teises pooles uue eeskirja vastu võtma.

Mägi tõdes, et kaitse-eeskirja uuendamine on pikk protsess, eeldatavalt kaks aastat, kuid mõnel juhul on kestnud ka neli-viis aastat.

Tööstus- ja ettevõtlusalad aitavad väljaspool suurlinnu ettevõtlust arendada

Sigrid Harjo,
EAS-i
juhatuse liige

Eesti riik on seadnud eesmärgiks aastaks 2020 kasvatada Eesti tööjootootlikkust 80%-ni EL-i keskmisest.

Eestis peaks olema selleks ajaks rohkem ettevõtteid, kes suudavad maksta kõrget palka, investeerivad rohkem, teenivad suuremat kasumit ja on välisturgudel konkurentsivõimelised. Tööjootootlikkuse kasv eeldab kindlasti ka ettevõtete laiendamist välisturule ja välisturgudel, kuna Eesti riik on väiksem kui iga teine väikeriik ning sisetarbimise toel majandus lõputult ei kasva.

Ettevõtlus peab arenema nii linnas kui ka maal

Linnad ei ole ainukesed ettevõtluse kasvulavad. Väga oluline on luua eeldused ja tingimused ka selleks, et ettevõtlus areneks väljaspool suuremaid linnu. Selleks, et ettevõtlust maal hoida ja arendada, on vaja väga mitmeid tegureid, kuid eelkõige kompetentset tööjõudu (kes omakorda väärtustab head elukeskkonda) ja nüüdisaegset taristut. Seeläbi saab tagada erinevate piirkondade majandusliku kasvu.

Kuigi tööstusalade arendus tervikuna pidurdus veidi viimase majanduskriisi ajal, on see nüüdseks taas hoo sisse saanud ja tööstusparkide mõju piirkonnas majandusarengule on järjest tugevamalt avaldumas. Sellele on kaasa aidanud EAS-i tugi avalikule ettevõtlustaristule.

Aastatel 2007–2013 on EAS toetanud Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest 28 avaliku ettevõtlustaristu arendamise projekti 22,2 miljoni euroga. Toetust on saanud 19 omavalitsuse territooriumil asuvat 22 ettevõtlusalala, neist suuremad investeringud on läinud Ida-Virumaale ja Viljandimaale (Viljandi linn), aga samuti Harjumaale, Võrumaale (Võru linn) ja Lääne-Virumaale.

Riigi ja erasektori koostöös kümnekordistame investeringud regioonidesse

2014. aasta lõpus EAS-i poolt läbi viidud küsitluse kohaselt on viimasel seitsmel aastal tööstusalade arendamisest kasu saanud üle 400 ettevõtte, mis ületas peaaegu poole võrra esialgsed prognoosid. Oluline on märkida ka seda, et erasektor on lisaks investeerinud majandusse üle 200 mln euro, mis ületab esialgu prognoositut 56%. Riigi toel on olnud arvestatav mõju ka uute erasektori töökohtade tekkimisele, mida on loodud ühtekokku 1243. Lisaks on tööstuspargid loonud täiendavaid koostöövõi-

malusi ja sünergiaid parkides tegevate ettevõtete vahel, mille mõõtmine on küll keerukas, kuid kindlasti märkimisväärne.

Ida-Virumaa ja Viljandimaa esirinnas

Teistest eristuvateks ja edukamateks on kujunenud Narva Logistika- ja Tööstuspark ning Viljandi linna Kantremaa tööstuspiirkonna arendus. Sel aastal lisandusid uute arendustena Loode-Pärnu tööstusala ja mõni päev tagasi avatud (täpsemalt 25.11 avatud) Jõhvi Logistika- ja Äripark. Viimase vastu on ettevõtjad juba elavat huvi tundnud.

Piirkondade konkurentsivõime - arengu alus

Tööstusalade arendamine on küll senini olnud edukas, kuid samas näeme seal jätkuvalt kitsaskohti. Seetõttu pakub riik lähiaastatel uusi võimalusi tööstus- ja ettevõtlusalade arendamiseks ja lootes kaasata ka uusi erainvesteeringuid.

EAS avas novembri keskel uuendatud kujul piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeringute taotlusvooru.

Erasektor on lisaks investeerinud majandusse üle 200 mln euro, mis ületab esialgu prognoositut 56%.

Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest rahastatava investeringutoetuse eesmärk on arendada ettevõtlust soovivat keskkonda, mille tulemuseks on uued töökohad ning avalike teenuste ja töökohtade parem kättesaadavus väljaspool Tallina ja Tartu linnapiirkondi.

Tegemist on erinevate tegevuste toetamise paketiga, kus projektide valik ning prioriteetsusjärjekord koostatakse maakondade poolt. Selle tulemusena valmib maakonnaülene tegevuskava. Oleme seekord jätnud iga maakonna otsustada, millised investeringud on ühe või teise maakonna jaoks kõige olulisemad, kuna piirkonnad ise teavad kõige paremini, kuidas oma arengut kavandada.

Teiseks oluliseks põhimõtteliseks muudatuseks on eelarve 134,8 mln euro jaotamine maakondade lõikes, arvestades maakondade rahvaarvu, tööturult kõrvalejäänute osatähtsust ja sotsiaalmajanduslikke näitajaid. Esialgse prognoosi alusel saab ligi kolmandiku sellest suunata tööstusalade, tootearenduskeskuste ja inkubaatorite toetuseks, millest omakorda suurem osa on mõeldud just tööstusaladele.

Fookuses on tugitaristu nüüdisajastamine

Ettevõtluse seisukohast on oluline avaliku tugitaristu nüüdisajastamine või selle loomine

uute tööstus- ja ettevõtlusalade juurde. See on vajalik ettevõtluskasvu tagamiseks, uute investeringute kaasamiseks ning olemasolevate hääbuvate tööstuspiirkondade ergutamiseks. Seejuures on toetuse andmisel eelduseks, et sellega kaasneb kogu piirkonna elanike tööhoivevõimaluste parandamine, seda eeskätt piirkonnakeskustes ja nende ümbruses. Samuti töökohtade säilimine ja loomine ning valmisolek erainvesteeringute kaasamiseks.

Uutes maakondade tegevuskavades on mitmeid perspektiivikaid tööstus- ja ettevõtlusalade arendusprojekte. Rõõm on näha, et need on suunatud piirkonna eripära ärakasutamisele ja neid toetavad logistiliselt hea asukoht ning kohapealne kompetents. Vähetähtis ei ole ka see, et nii mõnegi tööstuspiirkonna arendamisega kaasneb avaliku miljöö ja linnaruumi korrastamine.

Tööstusalade arendamise kogemus näitab, et see on väga hea võimalus suurendada ettevõtluskeskkonna atraktiivsust väljaspool suuremaid linnakeskuseid. Nii olemasolevate tööstusparkide arendamisel kui ka uute loomisel tagab edu sobivate ettevõtete leidmine parki, ettevõtete ja omavalitsuste koostöö, kvaliteetne tööjõud ning eestvedajate väga hea selgitustöö.

Vastuseks Kehtna vallavalitsusele...

Eha Metsallik,
umbusklik
prügikorjaja
Hiiemäelt

...kelle poolt seati kahtluse alla 24. novembril Raplas Kõnnumaa MKA kaitse-eeskirja arutamise kokkusaamisel Paluküla Hiiemäe AJALOOLIS-KULTUURILINE pärand ja väärtus!

Hiiemäe ajaloolis-kultuurilist pärandit peeti lausa N Liidu aegseks jäänukiks, mis takistab tänapäevaseid arenguid. Ning sooviti selle sõnapaari eemaldamist Kõnnumaa kaitse-eeskirjast. Kuna oleme siin maanurgas väga-väga vana rahvas, siis kõige lähemalt öeldes, **inimene alus-**

tab ning loodus jätkab. Inimene saab anda oma **väe** (imetluse, austuse) mõnele kivile (puule, mäele, veele)...

Tuhandeid aastaid tagasi tundis inimene palju suuremat austust ja lugupidamist ja ka aukartust teda ümbritseva haruldase, imelise, teda hoidva, toitva ja katva **looduse** vastu. Aastatuhandeid on ka iga suusataja ja kelgutaja Hiiemäel oma imetluse väe või rõõmu sinna jätnud, või kus iganes heatahtlik inimene liigub. Peaaegu igas paigas üle Eestimaa on hiiekohad, mis pärast ristiusustamist on sageli kirikumägedeks nimetatud. Enamik kirikuid ja sageli ka paljud mõisad asuvad põlistes hiites.

Panebki imestama, et Paluküla kandis on sedavõrd palju Hiienimelisi kohti veel säilinud. Ja meeldetuletuseks Lelle noortele, et alles sadakond aastat tagasi – pärast raudtee valmimist – hakati Lelle mõisniku järgi rongipeatust Lelleks kutsuma ning vana kohalik nimi Hiiekõnnu (Hiiekännu) unustatakse.

Ka Hiiemäe ohverdamise paik Tõnniauk väärrib ajaloolis-kultuurilist tähelepanu, tähistab kohaliku rahva Tõnni-Jonni, keda peeti viljakuse hoidjaks ja võõrastele kohta ei näidatud. Taliharjapäeval ja muul ajal annetatakse Tõnnile meehead.

Ning hiiepuid ei ole kahjuks kunagi istutatud. Loodus ise asendab lühiealised pikaalised puudega. Puudeistutamist soovitas hea Valtu spordimaja esindaja, et leppade asemel Tõnniaugu piirkonnas pärnad ja tammed võiksid kasvada. (Peagi saabuva vabariigi sünnipäeva puude istutamise kampaania võiks suunata rohkem allaetaste taastamisele, mis suures maanteede äärsete kraavide tekitamise tuhinas on maha saetud, nagu teedevalitsusel oleks raieplaan või puiduvarumise kohustus peal!)

Ka Kehtna vald näitas Kõnnumaa MKA koosolekul üles majanduslikku huvi Hiiemäelt (varem oli metsateatis 600 kuni 1100 tihumeetri raie) puutüvesid saada. Minu meelest on see

võrdne samasuguse majandustegevuse sooviga, kui kunagi Paluküla Hiiemäest veeti suur esinurk Lelle sigala ehituse alla.

Veel on ajaloolis-kultuurilises mõttes Palukülas suur muinasteede ristumise koht, kuna põline sõja- ja kaubateede eelmine teerist jääb Piiumetsa. Kõik sõja- ja kaubavoorid pidid läbima Piiumetsa-Paluküla teelõigu, mida 400-500 aastat tagasi nimetati Kagu maanteeks Liivimaa piiriala tõttu. Teatakse näiteks, et Poola sõja ajal 1563 ja 1629 läbisid seda teed kilomeetrite pikkused kolonnid, kes Palukülalt suundusid Pärnu poole.

Tuhandeid aastaid kasutusel olnud kaubatee maalinnast maalinna, Kädva poolt Kädepää (Keava) linnusesse, sealt edasi Varbolasse möödub praegugi Paluküla Hiiemäe jalamilt. Võib-olla peatusid ka 1343. a kevadel Jüriöö sõja (1343-1345) alguses meie maarahva vääririd vanemad, n-ö kuningad

Paluküla Hiiemäel – kui nad Paide poole läbirääkimistele kappasid, sest teist teed sinna lihtsalt ei läinud.

Nii et kohalik vallavalitsus võiks hoopis Palukülas uhke stendi avada, mis AJALOOLIS-KULTUURILIST pärandit tutvustaks, selle mõiste kõrvaldamise asemel Kõnnumaa kaitse-eeskirjast.

Ka Hiiemäest Keava mägede poole on võimsad, sügava ajaloolise taustaga paigad nagu Kunilepa, Nipernaadi, Täissalu jne, jne.

Lõpetuseks veel kord lühitarkest: inimene alustab ning loodus lõpetab, kui just sõda vahele ei tule, mis elu ja mälu hävitab. See lause kehtib ka mõnikümne aastat tagasi kaevatud tiigi kohta, millest on saanud liigirikas elupaik ja ujumiskoht ning tühjaks pumpamiseks enam ei sobi. Suure koormuse tõttu on tiigi tiigi ja mäe vaheliselt alalt juba kadunud pruun ristik.

Soovin õrnust ja hoolimist!

Väike Vabaerakond lubab võita hulgapealiste lohede süsteemi

Tõnis Tõnisson

Esmaspäeval oli Raplamaal ringsõidul Riigikogu Vabaerakonna fraktsiooni kuueliikmeline grupp, mida juhtis erakonna esimees Andres Herkel. Võõrustajateks olid Rapla Vallako-danike Liidu liider Alar Mutli ning Märjamaa vallavolikogu esimees Urmas Kristal.

Esimene peatuspaik oli Raplamaa Sõnumite toimetuses. Siin jaguneti kahte gruppi: Ain Lutsepp, Monika Haukanõmm ja Andres Ammas sõitsid edasi Märjamaale, et tutvuda Eesti ühe suurema valla eluoluga; Andres Herkel, Külliki Kübarsepp ja Jüri Adams külastasid Rapla haiglat ning käisid Kehtna majandus- ja tehnoloogiakoolis. Õhtul kohtuti ühiselt Rapla kultuurikeskuses siinsete vabaerakondlaste ning valimisliitude esindajatega.

Alljärgnev on põgus kokkuvõte pooleteisestunnisest toimetuse jututoas arendatud vestlustest.

Erakonnast ja tööst opositsioonis

Andres Herkel: Meie taga ei ole küll 10 000-pealist struktuuri nagu mõnel vanal erakonnal, aga kohtumised Eesti eri paigus on sisendanud usku, et meil on üsna palju kaasamõtlejaid. Nende toel sisendame endale, et ka opositsioonis olles on Riigikogus võimalik midagi ära teha. Oleme esitanud suhteliselt palju ettepanekuid, arupärimisi ja erinevate seaduseelnõude muudatusettepanekuid. Iseküsimus on, kui palju neist läbi läheb.

On mõned teemad, mille puhul on retoorikast tunda valitsusse kuuluvate erakondade ettevaatlikku ja vaoshoitult heatahtlikku suhtumist, paraku on meie ettepanekud jäänud seni siiski esimese ja teise lugemise vahel komisjonide sahtlitesse. Üks selline teema on näiteks avatud nimekirjade rakendamine Riigikogu valimistel, teine erakondade rahastamise vähendamine. Meie maksumuudatuste eelnõud lükati tagasi. Eelmisel nädalal, mis oli nii tihe, et mõni asi võis jääda tähelepanuta, lükati tagasi meie ettepanek maksta töökaotuse puhul töötukassast hüvitist ka ettevõtte juhatusse kuuluvatele inimestele.

Riigieelarvele esitasime meie kõige enam muudatusettepanekuid. Ühtlasi püüame uuendada niinimetatud katuseraha ehk erakondadele jaotatavate summade jagamise tava. Lähenesime asjale niimoodi, et ei anna neid ettepanekuid mitte „laua alt“,

vaid teeme selleks fraktsiooni nimel ametlikud ettepanekud. On tekkinud kummaline komme: esitatakse ametlikult vaid need ettepanekud, mis kindlasti läbi ei lähe, ja teised, kus loodetakse midagi siiski saada, antakse nii-öelda laua alt komisjoni esimehele.

Ka teeme katse leida kooseluseaduse suure antagonismi olukorras mingit keskteed. Jüri Adams tegi selleks ära suuremahulise töö. Tavaliselt on Riigikogus seadusandlikud initsiatiivid sõnastatud lakooniliselt – et midagi tühistada või juurde kirjutada ja kõik. Paarkonna seaduseelnõu on selge alternatiiv selles, kas valdkonnas üldse midagi reguleerida või teha niisugune kooseluseadus, mis sarnaneb äravahetamiseni abielu regulatsioonidega. Meie lähenemine on veidi kitsam, aga ütleb selgelt, et ka need inimesed vajavad seaduse kaitset. Lõppkokkuvõttes leiavad niisugused asjad mõistmist, kui muud teed enam ei toimi või vastuolud koalitsiooni sees on ületamatud. Selle konkreetse asjaga võib ka niimoodi juhtuda.

Opositsiooniparteide koostöö on seni olnud üsna minimaalne, sest me oleme väga erinevad erakonnad. Aga kui on olnud vaja milleski kokku leppida, siis me oleme ka kokku leppinud. Keskerakonna puhul on muidugi suur küsimus, kuidas nende fraktsioon pärast kongressi tööle hakkab.

Külliki Kübarsepp: Üks opositsioonierakond, jutt on EKRE-st, on väga selgelt määratlenud end äärmuslikult populistlikuna, mis Vabaerakonna üldise ideoloogiaga kokku ei lähe. Meie oleme orienteeritud sellele, et leida erinevate äärmuste vahel keskteed. Ühiskonda ei saa ju lõpmatult polariseerida. Paraku seab see meie koostööle teatud piirid.

Tegelikult ongi Vabaerakond Riigikogus omaette nähtus, millega ei olda harjunud. Meie fraktsioonis on saadikul õigus ise otsustada ja hääletada oma südametunnistuse järgi. On olnud hääletamisi, kus me kõik oleme asunud väga erinevatel

Riigikogu Vabaerakonna fraktsiooni esindus Raplamaa Sõnumite toimetuses.

Foto: SIIM SOLMAN

seisukohtadel.

Jüri Adams: Probleem on selles, et põhimõtteliselt on Riigikogu algühik ju üks rahvaesindaja. Vahepealsetel aastatel on aga Riigikogu kodukorda niimoodi muudetud, et ühel inimesel ei ole seal peaaegu üldse mingit tähtsust. Inimese asemel on keskmesse tõstetud fraktsioon. Fraktsioonid on nagu hulgapealised lohed – üks keha, aga mitu suud karjumas ja tuld sülitamas. See on üks, mis on muutnud Riigikogu üsna mõttetuks, sest kui selles vaimus jätkata, siis ei olegi üksikul inimesel seal

Piisaks kuuest fraktsiooniesimehest, kellel on laual erinev arv hääli, ja ülejäänud võiksid rahulikult koju minna.

enam mingit mõtet. Piisaks kuuest fraktsiooniesimehest, kellel on laual erinev arv hääli, ja ülejäänud võiksid rahulikult koju minna.

Kui me seda ei murra, siis jääbki Riigikogu kummitemplitiks. Tegelikult on üksikule saadikule tema hääleõigus väga oluline, mina tunnen seal küll iga päev, et meil ei ole enamiku asjade puhul õigust isegi isiklikult sõna võtta, fraktsiooni esindajal on üks kõne ja jokk.

Herkel: Lisan Jüri jutu ilmetamiseks ühe värvika detaili. Ukraina Raadas oli säärane süsteem, et parlamendiliikmete hääletuskaardid asusidki fraktsioonide esimeeste käes ja need kaardid hääletasid ka siis, kui nende omanikud olid välismaal.

Loodan, et Eesti päris selleni ei jõua.

„Fraktsiooni üksmeelne tarkus“ on juurdumas ka omavalitsustes. Kas te ei ole mõelnud, et praegu ettevalmistatava haldusreformi kaudu tekkivad suured haldusüksused süvendavad veelgi näilist demokraatiat?

Kübarsepp: See on sellest, et Reform ja IRL on pikka aega pareerinud tegeliku omavalitsusreformi temaatikat. Omavalitsusjuhid on tehtud sõltuvaks. Ei ole sugugi naljajutt, et Partsul oli igal hommikul ministeeriumis omavalitsusjuhtidest järjekord ukse taga. See oli IRL-i

mõjutusvahend, millega hoiti omavalitsusjuhte lõa otsas. Nüüd on see süsteem nii juurdunud, et ei olegi enam alternatiive: kõik kardavad oma tulubaasist või mingisugusest investeeringust ilma jääda. See on see tagajärg.

Me ei ole veel omavalitsuste valimistel osalenud, sellepärast on ka natukene vara öelda, kuidas ja mis moodi me saame seda reaalselt murda.

Haldusreformist ka.

Adams: Valitsus ei ole omavalitsuste liitmise plaani veel välja käinud. Seni on aetud ainult nurgatagust juttu. Kui pilt on veebruaris, nagu praegu lubatud, selgem, siis on poliitiline lähteolukord selline, et tuleb valida, kes täidab valitsuse käsku ja kes hakkab vastu. Olen aru saa-

nud, et hetkel on enamik Eesti omavalitsusi ootel - ei ütle ühte ega mitte ka teist pidi. Praegu ei ole midagi sõdida, kuna pole selge, kus on sõdivad jõud, kust läheb rindejoon ja millised on jõudude vahekorrad.

Herkel: Selle surve tulemusel mingisugune osa ühinemisi ikkagi toimub. Aga võimu kontsentratsioon, mis sellega kaasneb, on üks suuremaid probleeme, isegi kui suuremaid omavalitsusi pidada mõistlikeks, mida nad tihti ka on. Näiteks osavaldade temaatika. Praegu on tunnetuslik kartus, et osavald muutub lohusretoorikaks, alles siis, kui jõutakse lahendusteni, avastatakse, et tegelikult see ei tööta. Palju sõltub muidugi inimestest, kas suudetakse kokku leppida või mitte.

Adams: Kui kokkuleppeid on raske teha, siis on nagu seltskonnaski, et jutu tase langeb kõige vähem intelligentse osavõtja tasemele. Nii leitakse minimaalne ühisosa.

Monika Haukanõmm: Eelmisel kolmapäeval pärisime Herkeli eestvõttel (riigihalduse ministri) Arto Aasalt aru selle kohta, mis seisus reformi ettevalmistamine on. Vabaerakonnale teeb muret, et haldusreform on piirdunud ainult ühe kriteeriumiga, milleks on elanike arv. See tähendab, et ei olda valmis tegema sellist reformi, mis kinnitaks, et omavalitsus on OMAvalitsus. Sisuliselt sügavuti minna ei taheta.

Maakonnaviisiitide raames kohtusime Tartus omavalitsusjuhtidega, kes tõdevad, et see on probleem, aga mulle tundub, et omavalitsused ise on loobunud valitsuselt sisu-

list reformi nõudmast. Dialoog tulubaaside, riigi ja omavalitsuse vaheliste ülesannete jaotuse ja kõige muu üle tuleb ju ükskord ikkagi ära pidada, praegune samm, mida nimetatakse reformiks, on ainult probleemi edasilükkamine.

Saime Arto Aasalt vastuseks, et reformi peamiseks kriteeriumiks on elanike arv – omavalitsuses peab minimaalselt olema 5000, maksimaalselt 11 000 elanikku. Kui küsisime, et mismoodi see struktuur peaks välja nägema, kas see on osavaldadega või ühe valla süsteem, vastati, et seaduse järgi peaksid omavalitsused ise selle otsustama.

Herkel: Meie valimiseelne seisukoht oli, et omavalitsused peaksid olema kas kahe- või siis pooleteisetasandilised. Nii tekiks maakonnaülene, kas siis omavalitsuste volikogude poolt delegeeritud või otsevalimiste kaudu moodustatav kogu ja jääks võimalikult palju iseseisvust kohtadele. Säälik väikeste valdade identiteeti ühelt poolt ja teiselt poolt saaks maakonna tasandile delegeerida ülesanded, millega kohtadel toime ei tulda.

Praegu räägitakse meile osavaldade juttu, et nende kaudu püütakse identiteeti kohtadel alles hoida, aga kas see ka reaalselt tööle hakkab, seda me ei tea.

On veel üks asi, mis teeb muret. Oleme peljanud, et kui ühineb mitu valda ja neis juba olemasolevad suurte parteide struktuurid liituvad, siis surub parteiline taust valimisliitude ja igasuguse muu iseseisvate algatuste mängumaad veel kitsamaks kui see praegu on. Ma pole kuulnud, et valimisliidud peale Rapla veel kusagil omavahel koostööd teeksid.

Alar Mutli: Üks mõte valimisliitude koostööd korraldades tuligi sellest, et me ei tea, kuhu haldusterritoriaalne reform meid viib. Kõige värskem uudis on, et vabatahtlikul ühinemisel antakse aega justkui juurde, sunniviisilised liitmised aga tehakse veel kiiremini, et 2017. aasta sügiseks oleks piiride tõmbamine lõpetatud ja uued valimised tulevad juba nende järgi. Selline kaootiline toimetamine sunnibki valimisliite, küllap ka valdasid, enesekaitseks koonduma.

Andres Ammas: Raplamaa omavalitsused ongi seni olnud kõige söakamad kaasa rääkima.

Herkel: Hiljuti tuli Raplast väga kärts avaldus.

Kuidas toimida, et abi ruttu kohale jõuaks

Reet Saar

Käes on aasta kõige pimedam aeg, aga olukorrad, kus vajame kiirabi, päästjaid või politseid, sellest ei küsi. Järgnevas loos anname ülevaate, mida on tehtud ja kuidas toimida, et abi jõuaks kiiresti ja eksimisteta kohale.

Hädaolukorras on iga sekund kallis. Kuna kõik hädaabikõned tehakse häirekeskusele, vastas ennekõike küsimustele häirekeskuse avalike suhete juht Jaana Padrik. Täiendasid Märjamaa päästekomando ja kiirabi töötajad ning Lääne päästkeskuse kommunikatsioonijuht Kristi Kais.

Kõigis kiirabi- ja päästeautodes on navigeerimissüsteem mGIS. Kuidas see töötab?

Häirekeskus võttis 2014. aasta augustis kasutusele uue innovaatilise töövahendi – geoinfosüsteemi GIS-112 ehk digikaardisüsteemi. See oli üks oluline eeldus, et saime 11. veebruaril 2015 (sümboolselt Euroopa 112 päeval) minna Eestis üle ühele hädaabinumbri 112.

GIS-112 koosneb põhiosas digikaardist kõigi häirekeskuses hädaabikõnesid vastuvõtivate päästekorraldajate töölaual ning kõigis kiirabi- ja päästesõidukite arvutites (autode osa töövahendist ongi mGIS). Arenduses on ka politsei liitmine GIS-112 süsteemiga.

Töövahendi olulisim tuum on sündmuse info kiire elektrooniline edastamine Häirekeskuselt kiirabi- ja päästeautodele.

112-le helistaja telefoni positsioneerimine annab digikaardile tema asukoha ning helistaja ütlusi ja kaardi

objektiotsingu kasutades saab häirekeskuse päästekorraldaja abivajaja asukoha võimalikult täpselt määrata. Kui asukoht on määratud, annab süsteem digikaardile lähimad/kiireimad kohalejõudvad kiirabi- ja päästemeeskonnad ning kiireima kohalejõudmise teekonna.

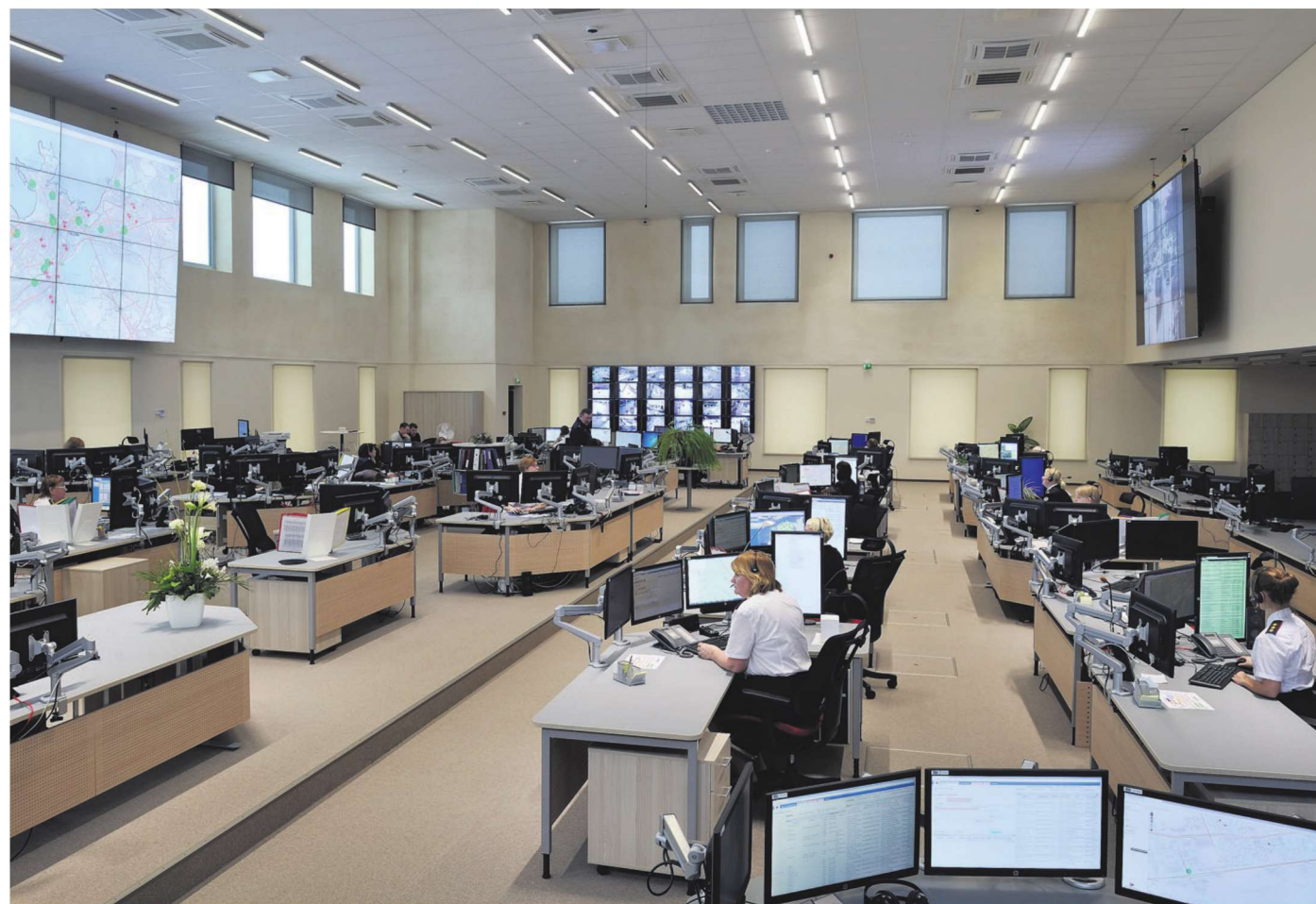
Sama infot näitab väljasõitvale päästemeeskonnale mGIS päästeautos. Lisaks saab väljasõitv meeskond mGIS-il näha teisi samale sündmusele sõitvaid meeskondi, samuti saab avada erinevaid kaardikihte vajalike objektidega, näiteks vaadata, kus asuvad lähimad veevõtukohad vms.

Millistel puhkudel pole süsteem piisav (internetiühenduse puudumine, muud kõrked)? Kuidas siis asjad käivad?

Häirekeskuse poolt vaadates – kõik infovahetussüsteemid on dubleeritud. Juhul kui mGIS autodes millegipärast ei tööta, antakse kogu vajalik info edasi raadioside või mobiiltelefoni teel.

Päästekomando töötajad ütlesid, et mGIS on üldiselt hea töövahend, aga tal on veel oma puudused, mis vajavad täiendamist. Seda pidevalt tehakse.

Kui sideühenduses on lüüa, otsitakse koht, kus kuuldavus olemas ja info on alati edasi antud.

Häirekeskuse Põhja keskuse uus innovaatiline töösaal Tallinnas Osmussaare tee 2.

Fotod: häirekeskus

Millal tohib häirekeskus helistajat positsioneerida või tehakse seda iga kõne puhul?

Häirekeskus positsioneerib kõik hädaabinumbri 112 helistajad. Helistaja telefoni positsioneeritakse abivajava inimese enda huvides selleks, et tema asukohta täpselt ja kiiremini määrata ning et abi jõuaks rutem kohale. Häirekeskusel on õigus positsioneerida ainult hädaabinumbri 112 hädaabikõnega sissehelistavate inimeste telefoni, kes ise abivajadusega pöörduvad ja oma andmed häirekeskusele annavad, andes sellega sisuliselt ka nõusoleku oma asukoha tuvastamiseks. Hädaabinumbri 112 helistaja positsioneerimiseks on häirekeskusel olemas seadusest tulenev õiguslik alus.

Kui täpne on positsioneerimine ja kas on ikka vaja öelda aadressi?

Kui abivajaja helistab lauatelefonilt, näeb häirekeskus helistaja asukohta kohe hoone ja aadressi täpsusega.

Mobiiltelefoni positsioneerimise täpsus sõltub täna aga eelkõige sellest, kui tihedalt on mobiilifirmad rajanud mobiilimaste. Mobiiltelefonilt helistaja positsioneerimisel näeb häirekeskus tema asukohta digikaardil mastipiirkonna täpsusega, st teatava alana. Linnas on positsioneerimine täpsem (10–700 m), hajaasutuses näeb ala piirkonnas paarisaja meetri kuni mõne kilomeetri täpsusega. Häirekeskuse soov ja inimeste põhjendatud ootus on, et positsioneerimine oleks täpsem ning tegutseme koos partne-

ritega selle nimel, et edasiste võimaluste ja arendustega seda saavutada.

Häirekeskuse digikaart aitab telefoni positsioneerimisega saadud asukohta objektide otsingu kaudu täpsustada. Selleks esitab päästekorraldaja helistajale vajadusel täpsustavaid küsimusi. Kui inimene ütleb nt talu, küla, valla nime, annab kaart kohe kätte täpse asukoha ning ära jääb pikk teejuhatuse kohalejõudmiseks. Kui inimene on maanteel või hajaasustusalal ja saab öelda lähima objekti, nt kilomeeter, bussipeatus, ühiskondlik rajatis või hoone, näitab kaart selle asukoha. Uus süsteem annab olulise efekti eriti siis, kui helistaja ei ole asustatud punktis ega tea, kus ta parajasti viibib, näiteks olles metsa või rabasse eksinud.

Mobiiltelefonilt hädaabinumbri 112 helistamisel on seega aadressi ütlemine, sündmuse asukoha selgitamine ja teejuhatuse andmine, võimalus ka GPS-koordinaatide andmine siiski endiselt vajalik. Kuid tänu helistaja telefoni positsioneerimisele ja digikaardi otsinguvõimaluste kasutamisele läheb asukoha kirjeldamisele tunduvalt vähem aega, abi saab saata välja täpsemini ja kiiremini.

112-le helistaja telefoni positsioneerimine tagab selle, et häirekeskus ei saada päästjaid välja Kehra asemel Kehtnas. Võimalus helistajat positsioneerida väldib eksimist ka näiteks samade küla- või talunimede puhul meie erinevates maakondades.

Päästeautode juhid rääkisid praktikas tihti ette tulevatest olukordadest, kus abi kutsuvad möödasõitjad või välismaalased, kes antud piirkonda ei tunne. Siis on väga raske anda häirekeskusele vastuseid, kus inimene täpselt asub. Nt märkas helistaja kraavi sõitnud autot, ta ei peatunud ja annab 112-le infot sõidu pealt, siis võib kohanimega „mitu küla“ mööda panna. Võõras ei tea üldjuhul talu nime. Sellistel puhkudel on päästjate sõnul oluline ka päästekorraldaja pädevus, kes enne „alla ei anna“, kui vajalik info käes.

Häirekeskus lisas, et positsioneeritakse ka välismaa numbrilt helistajat, st välismaa telefonioperaatorite koneteenuste kasutajaid Eestis, kui õnnetusest teataja juhtub olema välismaalane, kes piirkonda ei tunne. Ning asukohta saab täpsustada digikaardi objektiotsingu kaudu, kui helistaja ütleb

Näide kinni parkitud tänavast.

Kuidas õigesti abi kutsuda?

* Kõigepealt tasub igal inimesel meeles pida-da, et Eestis on nüüd üks hädaabinumber 112 kiirabi, päästjate ja ka politsei kutsumiseks.

* Abi kutsuda on lihtsam – meeles on vaja pidada vaid üht numbrit 112. Kriitilises olu-korras ei kulu aega mõtlemisele, millist abi ja milliselt numbrilt kutsuda. Ühelt numbrilt 112 ja ühe kõnega saad kutsuda kiirabi, päästjaid ja politseid või mitut abiosutajat korraga.

* Abi tuleb kiiremini. Ühel hädaabinumbril 112 hädaabikõnede teenindamine loob eeldused, et häirekeskuse töösaalis muutub kõigi kolme valdkonna – kiirabi, pääste ja politsei hädaabi-kõnede vastamine, abivajaduse ja abivajaja asukoha väljaselgitamine ning abi väljasaat-mine kiiremaks ja täpsemaks. See kiirendab ka abi kohalejõudmist. Numbrile 110 helistajad suunatakse küll praegu veel automaatselt numbrile 112 ja keegi ei jää abita. Jäetud on mõistlik üleminekuaeg inimestele ühe hä-daabinumbriga 112 harjumiseks, kuid pärast üleminekuperioodi number 110 suletakse.

* Kui Sul on kodus või õnnetuspaigas laua-telefon, helista 112-le lauatelefonilt, siis näeb

häirekeskus kohe täpselt asukoha aadressi digikaardil.

* Kui helistad 112-le mobiiltelefonilt, ütle oma täpne aadress. Kui elad hajaasustusega piir-konnas ja juhul kui ei ole täpset tänavanime ja majanumbrit, ütle talu ja küla nimi. Vajadusel nimeta lähedal asuvaid objekte, kirjelda asu-kohta ja kohalejõudmise teekonda, võimalu-sel anna GPS-koordinaadid. Kuigi häirekeskus positsioneerib sinu asukoha ja täpsustab seda digikaardi võimalusi kasutades, on abi saat-mine alati kiirem siis, kui ütled kohe ise oma täpse asukoha – õnnetuse olukorras võib iga sekund olla elupäästva väärtusega.

* Eakale pereliikmele pane kodus nähtavale kohale kodu aadress või asukoha kirjeldus.

* Kui lähed kodust välja, võta kaasa laetud akuga mobiiltelefon.

* Kui vajad hädaabi, kuid mobiililevi puudub, eemalda mobiiltelefonist SIM-kaart. Sellisel juhul valib mobiiltelefon hädaabinumbrile 112 helistamiseks mõne teise samas piirkonnas kättesaadava ja tugevama leviga võrgu.

päästekorraldajale, millisel ki-lomeetril ta õnnetusest mööda sõitis, millist bussipeatust või ühiskondlikku objekti ta näeb. Samas soovitab häirekeskus õnnetust nähes siiski peatuda, kui see on vähegi võimalik ja ohutu. Kohapeal võib olla abivajajaid ja helistaja saaks sel juhul anda häirekeskusele sündmuskohalt täpsemat infot abi saatmiseks.

Kas häirekeskust mõjutab ka muudes andmebaasides muudatuste tegemine? Nt pärast kohanime korrastamist on talu nimi vaid Rehe, mitte Rehe talu (selle nimega üksus võib asuda hoopis teises maakonnas).

Kui kohalik omavalitsus muudab aadressiandmeid, jõuavad need maa-ameti andmebaasi ja sealt ka häi-rekeskuse geoinfosüsteemi (digikaardile).

Missuguseid soovitusi annate inimestele, et abi kiiremini nendeni jõuaks?

Kindlasti on oluline, et olemas oleksid tänavanimed, majanumbrid, talunimed ning need oleksid ka hästi nähtavad ja pimedal ajal hästi valgustatud. Sellest on vähe abi, kui öelda häirekesku-se päästekorraldajale oma asukoha selgitamiseks näiteks: „Bussipeatuse vastas, teine hall maja“, sest hall maja võib kiiresti leitav olla ainult valgel ajal. Siin on iga inimese oma-algatusel väga suur tähtsus: paigaldada välisvalgustus ja majale silt nähtavale kohale, lõigata ära puuoksad, mis on kasvanud silti varjutama jne. Hädavajalik on kinnitada hoonete seinte või aedadele ka pimedas hästi nähtavad majanumbrid. Kodukülastus-tel käies oleme märganud, et on veel selliseid maju, mille need puuduvad.

Ka kogukond ise saab te-

gutseda selle nimel, et külade keskustes oleks korras täna-vavalgustus, majadel selged ja nähtavad aadressisildid, taludel nähtaval kohal taluni-med jne. On palju häid näiteid, kus on külasse sissesõidul pandud tee äärde viidad talude nimedega, et kohe saaks teada, kuhu keerata. Lisaks saab kohalik kogukond talvel hea seista nii valla kui ka erateede lumest puhastamise ja muude end nähtavaks tegevate ette-võtmiste eest.

Märjamaa päästekomando pealik Einar Klaos ütles, et suurepärase näide on Kernu vallast, kus külateede ääres on ka pimedas hästi loetavad rohe-valged sildid talude ni-medega. Mõnel pool osutavad ristmikel talude suunas pui-dust sildid, abiks on needki, kuid pimedas on sealt nimesid raske näha. Vastuhääled täp-sele sildistamisele ütlevad, et oma turvalisuse pärast ei taha me igale poole viitasid panna, sest sealt näevad vargad kohe ära, mitu talu on selle tee ääres.

Päästeautojuhtide soovitus kõlab: arutage kodus nii noorte kui ka vanadega teejuhatami-ne läbi, see võiks olla isegi üles kirjutatud, sest hädaolu-korras võivad segamini minna parem ja vasak pool või ei tulda siis teejuhatamisega toime.

Viimasel ajal on üha levi-num praktika, et nt ühistud paigaldavad turvalisuse hu-vides elupiirkondade ümber aedu ja lukustatud väravaid. Kiiret abi kutsudes on kind-lasti oluline igal võimalikul viisil garanteerida, et kiir-abile, päästjatele, politseile oleks ilma viivitusteta vaba tee abivajajani ning kõik tee-le jäävad ühistu vm väravad avatud.

Alles hiljaaegu oli juhtum Harjumaal, kus helistaja andis häirekeskusele küll koodi ühistu värava avamiseks, mis

ka kiirabile edastati, kuid kohapeal oli värava avamise süsteem võõras ja hilisel pi-medal ajal puldi leidmine ja käivitamine raskendatud ning kiirabi kaotas olulisi minu-teid. Igal viivitust põhjustaval minutil võib aga olla inimese elu hind... Abi oodates tasuks leida võimalus, et näiteks keegi pereliikmetest või naab-ritest läheks ja hoiaks värava avatuna.

Mõned ühistud on blokee-rinud ka osa varasemaid sissesõiduteid teiste ühistute majade vahel suurte kivide, prügikastide või muu sar-nasega, mille liigutamine hädaolukorras on keeruline. Ühistud võiksid omavahel läbi arutada, kas nende majade juurde on piisavalt vaba läbi-pääs operatiivautodele ja kas

Päästeautojuhtide soovitus kõlab: arutage kodus nii noorte kui ka vana-dega teejuhatamine läbi, see võiks olla isegi üles kirjutatud, sest hädaolu-korras võivad segamini minna parem ja vasak pool või ei tulda siis tee-juhatamisega toime.

rasked teetakistused täidavad tegelikult oma eesmärgi.

Kindlasti on tänapäeval probleemiks ka parkimine kortermajade ümber. Parki-mine tuleks proovida samuti korraldada tiheasustusega elamurajoonide sees ja ümber nii, et ükski pargitud sõiduk ei takistaks alarmsõiduki vaba liikumist ja õigesse kohta õigel ajal jõudmist. Sellised analüüsid ja omavahelised

arutelud on kogukonna enda turvalisuse huvides, sest oo-taja (kannatanu) aeg on ju teatavasti pikk. Kui endal teadmisi napib, võib kindlasti oma kohaliku päästekomando käest nõu küsida.

Paljud küla- ja sissesõidu-teed jäävad maapiirkonnas järjest kitsamaks ja mada-lamaks. Uued päästeautod on aga järjest suuremad ja võimsamad – ikka selleks, et päästjatel oleks abistamiseks piisavalt vajalikku tehnikat kaasas. Päästeautode peal on ka metsatöödeks vajalik varustus, kuid tulekahju kus-tutamisele või mõnele muule õnnetusele rutates ei tahaks päästjad endale teed rajama hakata. Tegelikult ei ole sel-leks lihtsalt aega ja ilmselt ei meeldi selline viivitus ka abivajajale. Sa-gedasemad prob-leemid kinnikas-vanud teedel on just kõrgusega. Päästeauto on üle kolme meetri kõr-ge ja on tulnud ette juhtumeid, kus kinnikasvanud teede tõttu on kat-ki läinud näiteks vilkurid ja auto katusel paiknev varustus. Need on aga hädavajalikud päästjate igapäe-vatöös.

Veel üks soo-vitus, mis peaks sobima kõigile, kes kasutavad nutiseadmeid. Nutitelefonil võiks harjutada oma asukoha GPS-koordinaatide määra-mist. Kui enne ei ole vastavat äppi alla laadinud ja määra-mist läbi proovinud, ei pruugi siis, kui kiires olukorras vaja on, kohe neid koordinaate kätte saada. GPS-koordinaa-did saab täpse asukohainfona hädaabikõnes ka häirekesku-sele öelda.

112-le helistades pea meeles!

• **Helista 112, kui vajad KIIRET abi.** Ära helista 112-le info saamiseks ja andmiseks või nõuannete küsimiseks – selleks on olemas valdkondlikud infotelefonid (nt pe-rearsti nõuandetelefon 1220 jpm).

• **Helista kõigepealt 112-le, mitte pereliikmele või sõbrale.** Kui sa ei helista kõigepealt häirekeskusele numbril 112, kaotad väärtuslikku aega sulle abi saat-miseks.

• **Ütle, mis juhtus ning kas keegi on vigas saanud ja vajab abi.**

• **Ütle aadress või kirjelda asukohta, kuhu on vaja abi saata.** Sinu lauatelefoni positsioneerides näeb häirekeskus aadressi, mobiiltelefoni positsioneerides piirkonda, kus sa asud. Õnnetuse asukoha täpseks määramiseks anna täpsustavat infot – ütle aadress, nimeta lähedalasuvaid objekte, anna võimalusel GPS-koordinaadid.

• **Kui Sa ei asu ise sündmuskohal, anna sellest teada.**

• **Kuula päästekorraldaja küsimusi, vasta täpselt ja lühidalt.**

• **Kui elu ja vara on ohus, saadetakse abi välja juba kõne ajal.** Lisaküsimuste esitamise tõttu ei viibi abi saatmine – abi on juba teel.

• **Ära katkesta kõnet** enne, kui abistamiseks vajalikud asjaolud on välja selgitatud.

• **Hoia oma telefoniliin vaba**, et lisateabe saamiseks või nõuannete andmiseks saaks sulle tagasi helistada.

• **Kui olukord sündmuskohal muutus** – läks halvemaks või paremaks, helista 112-le ja anna sellest teada.

• **Kõik hädaabikõned salvestatakse.**

Häirekeskus saab 1,2 miljonit hädaabikõnet aastas.

Häirekeskus saadab kiirabi, päästjad ja politsei välja aastas ligi 450 000 sündmusele.

Kristiina Karivere - ettevõtlusest raamatuni

Fotod: SIIM SOLMAN

Mariliis Vest

Suure tõenäosusega on paljud Rapla ja ka maakonna inimesed kuulnud nime Kristiina Karivere. Kes seostab teda Madhouse'iga, kes ettevõttega MTÜ Väärt Raplamaa Toode, kes Ülejõe Rantšoga ning kes Raplas hiljuti avatud laste mõistatuste-toaga.

Me tunneme Kristiinat erinevate väljundite kaudu. Küll aga ei tea me, kuidas said alguse tema erinevad ettevõtmised ning milline on olnud tema elutee. Harutame koos temaga lõngakera lahti ning saame teada, kes on Kristiina Karivere ning millest on juttu tema raamatus.

Püsimatu hing ajast aega

Energia, liikumine, püsimatus, särts on sõnad, mis iseloomustavad Kristiinat kohe, kui talle lihtsalt peale vaadata. Selline paigalpüsimatus on tema hinges olnud juba koolieast saati, kui huviringid, kus ta käis, olid justkui Tootsi taskud, kus leidis kõike. Nii ütleb ta ise naerdes, et on õppinud alates viiulist kuni karateni ja kõike, mis sinna vahele jääb, ning seda sõna otseses mõttes.

Kristiina räägib, et ta on kohe kindlasti läbi ja lõhki Raplamaa inimene. Kuigi ta on sündinud

Tallinna haiglas, möödus beebiiga Järlepas ning edasi koliti vanematega Alusse, kus ta üles kasvas. Haridusteed alustas tüdruk Alu lasteaias-alkkoolis, kuid kuna seal oli vaid kolm klassi, suundus ta edasi põhiharidust omandama Kodila põhikooli. Kristiina sõnul oli ta lapsena samasugune nagu praegu suure inimesena, mil ta otsib kogu aeg uusi väljakutseid. Just seetõttu oli ka tema hobide nimekiri üüratu, sest ta proovis enda sõnul kõik võimalikud alad ära. Kõige kauem mängis tüdruk viiulit, mis ema sõnul tal hästi välja tuli, kuid lõpuks ei sobinud

"Mul ei olnud mingeid ettevõtluse kogemusi. Kõik arvavad, et ettevõtlus on keeruline ja et seda oskavad ainult teatud inimesed, aga see on nii vale arusaam."

püsimatu temperament rahuliku viiuldamisega kokku.

Põhiharidus käes, viis tee neiu edasi Tallinna Juhkentali kaubanduskooli müüjaks õppima. Praegu ütleb ta naerdes, et tagasi mõeldes oli see tema jaoks kõige absurdsem asi, mida õppima minna, kuid tol ajal väga suuri valikuid ei olnud.

„Ma oleksin vahest oma elus jõudnud palju kaugemale, kui keegi oleks osanud mind kuhugi suunata,“ ütleb ta ise ning selgitab, et isegi kui oli variante mujale minna, oli individuaalne suunamine tol ajal puudulik. „Samas olen ma end elu jooksul ise erinevatel teemadel koolitanud. Kui on vaja midagi teada, siis lihtsalt uurin ja õpin ja nii iga päev,“ lisab ta.

Vahetult õpingute kõrvalt tulid esimesed töökohad ning rahateenimine. Kui Kristiina sai täisealiseks, oli ta juba oma rahakoti peal ning ta oli suur ja iseseisev inimene. Naine tunnustab, et juba siis tahtis ta sihtida kõrgemale ja kaugemale. Olles kõigest 19-aastane, sai ta just tänu ambitsioonidele Tondile tekkinud uue toidupoje juhatajaks, kus ta hakkas iseseisvalt pabereid täitma ning kaupa vastu võtma. Sealt tuli ka esimene juhtimiskogemus

ning aeg, mil ta seadis endale elus kõrge lat.

Aktiivne naine ei kujutaks ennast praegu kuidagi nurgas istumas ja kliente ootamas või kassas seismas. Talle meeldib elu meelelahutuslik pool, mis justkui toidab tema temperamenti. Lisaks kõigele muule on Kristiina tegelenud ka fotograafiaga. Tartus elades käis ta pildistamas lasteaedades ja koolides. Enda sõnul näeb ta küll silmaga ka looduse ilu, kuid tema fotosilm seda kinni ei püüa, parem klapp on just lastega. Pärast nelja aastat Tartus tuli ta Raplasse tagasi ning nüüd näeb fotosilm vaid oma peret ja koduaeda.

Kolm südamelähedast tegemist

„Elu ongi seebiooper, igaühel oma ooper,“ ütleb Kristiina naljatades, kui küsin, mis ta Raplas tagasi olles tegema hakkas. Nimelt kõigepealt läks ta mehele oma lapsepõlvearmastusele, kellega polnud vahepeal viisteist aastat kohtunud.

Tartust tagasi tulnud, võttis naine end esmalt töötuna arvele. Sealsed nõustajad soovitasid tal minna ettevõtluskoolitusele. Ettevõtlus oli tema sõnul aga talle täiesti tundmatu ala. Kuna Kristiina aga ei olnud inimene, kes istub, vaid kellel on vaja

suhelda, liikuda ja olla asjalik, otsustas ta proovida.

Koht, kus Kristiina esimest korda iseseisvalt midagi looma hakkas, oli tema kodu. Kuna mööda krundipiiri kulgeb jõgi ning ruumi on küllaga, otsustas ta rajada turismitalu. Ettevõtluskoolitusel kirjutas ta ise otsast lõpuni äriplaani, mis sai positiivse vastuse. Algul tundus Kristiinale, et kogu see jutt äriplaanis oli tõeline muinasjutt ega tundunud väga reaalne. Praeguseks on aga muinasjutt 99% teoks tehtud. „Mul ei olnud mingeid ettevõtluse kogemusi. Kõik arvavad, et ettevõtlus on keeruline ja et seda oskavad ainult teatud inimesed, aga see on nii vale arusaam. Kõik oskavad, kes tahavad. Meie tegime selle ära ja see oli suur projekt. Ülejõe Rantš on minu esimene beebi ettevõtluses,“ räägib naine.

Ülejõe Rantšos pakutakse ehedat loodust koos aktiivse tegevusega. Nii saab seal Keila jõel kanuutada ning veeta kvaliteetsega lähedastega. Võimalus on vibutada, mille algõpet viib samuti Kristiina ise läbi. Lisaks saab seal saunatada ning viia läbi erinevaid üritusi.

Teiseks ettevõtmiseks sai Raplas klubi Madhouse. Idee tuli õhtujuhtidena tuntud Virgo ja Veigo Kaaretilt. Kristiina

räägib, et igal asjal on elus oma põhjus ja nii sattus juhuste kaudu tema pulmaisaks just Veigo. Aasta hiljem kohtuti Raplas, kui kaksikud vennad siia klubi rajama hakkasid.

„Ma lendasin kohe kohale ja küsisin, et mis te teete siin. Pakkusin ennast abiks ja hakkasin tegelema personaliga. Niimoodi ma sinna jäingi. Täna on nii, et me teeme kolmekesi kõike, oleme nagu kolme jalaga taburet Rapla Madhouse'ile – kui üks jalg ära võtta, kukub see ümber,“ räägib ta. Klubis on naise peamiseks ülesandeks värvata noori, üritada neid õpetada, suunata, arendada nendes kohusetunnet, meeskonnatööd ning isemärkamist.

Madhouse'i ruumides avas Kristiina koos ühe sõbrannaga ka MadBurxi, mis pidulistele hommikul maitsvat vanakooli hamburgerit pakub. „See burger on lausa üle Eesti armastatud.“

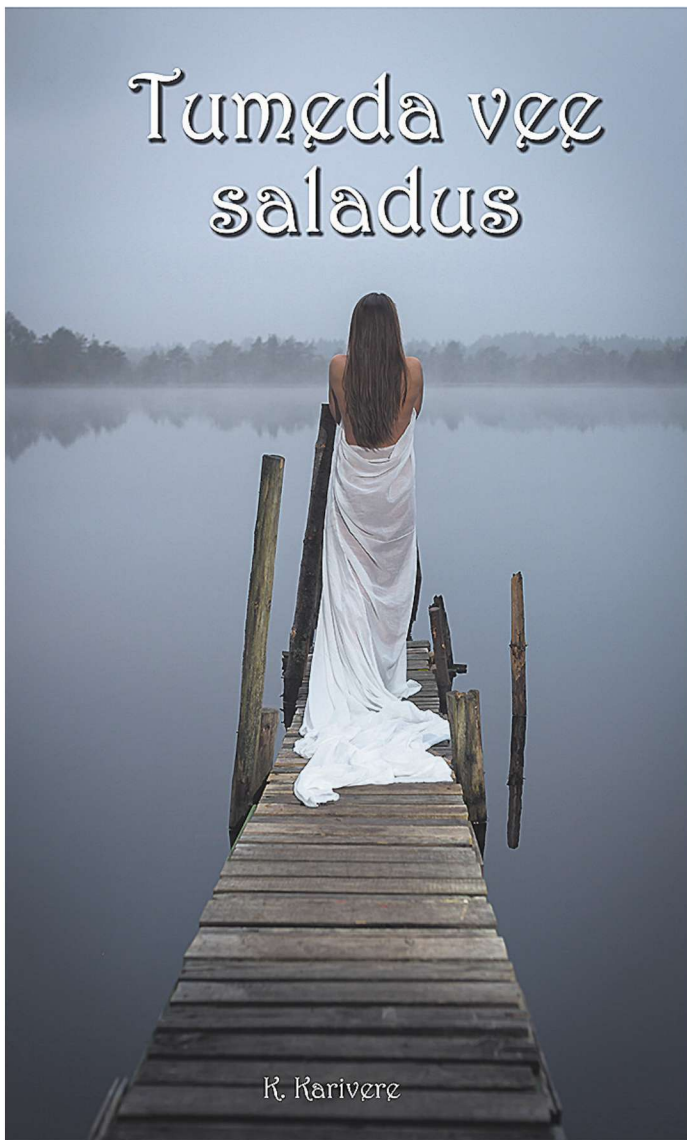
Madhouse'i juhtkonnaga sai hiljuti Rapla linna loodud ka lastele üks põnev koht, kus saab pidada nii sünnipäevi kui ka klassiõhtuid. On tõeline diskotuba ja kaks huvitavat mõistatustetuba, kuhu sisse minnes keeratakse uks seljataga lukku ja laste ülesandeks on leida erinevaid mõistatusi lahendades võti. „Lapsed lausa armastavad seda kohta. Nad on väga nutikad ja oskavad suurepäraselt meeskonnatööd teha,“ räägib Kristiina.

Kolmas suurem ettevõtmine on **MTÜ Väärt Raplamaa Toode**, mille eesmärk ei ole raha teenida, vaid koondada Raplamaa tootjaid. Tegemist on siiani Eestis ainulaadse projektiga. Enam Kristiina ettevõttega küll nii palju ei tegelegi, sest tema sõnul võttis see üle aasta tema ajast ja energiast enamiku ära ning hakkas mõjutama tema muud elu. Kuna kõike oli vaja teha oma vabast ajast, otsustas ta natuke tagasi tõmmata ja jagas ülesanded aktiivsete tootjate vahel ära. Praegu ütleb ta, et Väärt Raplamaa Toote poele oleks vaja 44 tootja kõrvale veelgi rohkem kaupa ning tulevikus võib-olla ka suuremaid ruume. „Mul on hea meel, et kohalikud hindavad kõrgelt Raplamaa tooteid ja poodi armastatakse. Me teeme õiget asja,“ räägib naine.

Kõik Kristiina projektid on alustatud nullist ja see on tema lemmiktegevus. „Kui ma saan ideega alustada puhtalt lehelt ja ei pea tegema n-ö vigadeparandust, siis see on kõige mõnusam,“ ütleb ta.

Rutiini ei ole olemas!

Kooliajal oli tüdrukul hobisid meeletult, praegu enam mitte. Samas tunnistab Kristiina, et ega ta sellest puudust ei tunne, sest tal on väga vaheldusrikas elu. Tal on ilus aed, mille eest hoolitseda ning mis on saanud 2011. aas-

Kristiina andis välja romantilise fantaasiaraamatu. Teose kaanepilt on tehtud Rabivere rabas Kõnnu järve ääres.

tal valla aasta kauneima kodu tiitli; turistid ning talu, mille eest saadud Eesti parima talu tunnustus ja mida kajastas 2012. a sügisel ka telesaade „Maahommik“; pere, ööklubi, Väärt Raplamaa Toode ja laste mõistatustetoad. Samuti ütleb naine, et ei pea käima trennis, sest ta liigub nii palju, et trenn on tehtud käigupealt. „Ma ei pea leidma lisahobi, et vaimule või kehale naudingut pakkuda. Mu elu ongi nauding,“ ütleb ta rõõmsal toonil.

Rutiinset päeva tema elus ei ole, sest Kristiina arvates pole rutiini olemas. „Inimesed, kes ütlevad, et rutiin on olemas, võiks oma silmad lahti teha. Isegi kui sa lähed hommikul tööle ühte ja sama rada mööda, siis see, mida sa seal näed, on iga jumala hommik erinev. Silmad lahti, kõrvad lahti, ümbrus on põnev!“ räägib ta õhinaga.

Tema elutoa riiulitel näeb aga mitmeid CD-plaate ning filme. Selle kohta ütleb Kristiina, et kinos armastab ta käia ning samuti filme koos tütreaga kodus vaadata. Nauditavad on igasugused žanrid alates muusikalidest ja lõpetades fantaasiafilmidega. Ainus, mida ta ei kipu vaatama, on robustne tapmine ja tagaajamine, millel puudub naise jaoks sisu. Veel armastab ta šokolaadi ning autoga sõita ja laulda - kahte viimast kusjuures koos teha. Enamasti kuulab Kristiina eesti

muusikat, lemmikuteks näiteks Smilers ja Birgit Sarrap. Ekstreemsusi Kristiinale väga teha ei meeldi ja nii ütleb ta, et on küll unistaja ja pöörane, kuid talle meeldib, kui kaks jalga on maa peal ning tema juhib olukorda.

„Suurim väljakutse minu elus on vastvalminud teose esimene osa.“

Kristiina kirjutas valmis romantilise fantaasiaraamatu, mida saab hetkel nimetada tema ainukeseks hobiks. Kirjanikuks ta ennast ei pea, sest pole varem kunagi midagi kirja pannud. Idee oma lugu välja anda tuli aga sellest, et tema tütrele meeldib väga noortekirjandus ning fantaasiamaailm. Koos lapsega filme vaadates ja raamatuid lugedes hakkas ka Kristiinal tekkima üks lugu, mida ta hakkas jupiti kirja panema, teadmata, kuidas üldse raamatut kirjutatakse.

Kirjapanemist alustas ta siis, kui jäi oma praegu kaheaastast poega ootama ehk umbes kolm aastat tagasi. Raamat on nagu pusle, siin on kõike, mida Kristiina on oma elus näinud, kogenud, lugenud, kuulnud. Samas ei ole see üks konkreetne situatsioon, vaid väljamõeldis. „Ma panin selle pusle lihtsalt teistmoodi kokku.“

Nüüd lõpetab ta Tallinnas loovkirjutamise kursust. Seal kuuldu ja õpituga avastas ta, et on kogemata päris palju

asju raamatu kirjutamisel õigesti teinud. „Lõin struktuuri, peategelased, nende välimuse ja iseloomud, samuti kohad ja nende kirjeldused ning hakkasin sinna ümber punuma situatsioone, ja nii sündiski terviklik lugu,“ räägib ta.

Tegemist on väljamõeldud romantilise fantaasiooaga, mis on suunatud peamiselt noortele, kuid sobib lugeda kõigile, kes armastavad romantikat ja keda ei häiri fantaasia ning legendid. Paberil tuleb raamat välja kaheosalisena ja seda järgmisel aastal. Kuid loo esimene osa jõuab e-raamatuna avalikkuse ette käesoleval nädalal.

Loo peategelaseks on Remi, mis on ühtlasi Kristiina poja nimi. Tegelasel andis ta nime aga siis, kui ta veel arstide kinnitusel ootas tüdrukut. „Remi nimi on olnud minu hinges kogu aeg mingil põhjusel. Minu Remiga peategelasel muidugi mingit seost ei ole,“ ütleb ta.

Kõige suurem takistus raamatu kirjutamisel on tema sõnul julgus, et seda üldse välja tuua ja avaldada. Kohati on naisel tunne, et on ving, et ta selle ära tegi, aga teadmatuse, mida inimesed sellest arvavad, kimbutab siiski. Raamatut keegi veel peale toimetaja lugenud ei ole, tüdargi on lugenud vaid paar esimest peatükki.

Kuna Kristiina on hingelt rahmeldaja, küsisin temalt, kuidas rahulik raamatukirjutamine talle mõjus. Tuleb välja, et see oli omamoodi teraapia, mis maandas. „Ajataju kaob ära. Vahepeal kirjutasin kolm tundi jutti ööni välja ja siis pidin sundima ennast magama minema. Sa oled selle sees ja see on kui väljalülitamine või mediteerimine. Absoluutselt kõik ülejäänud maailm on null ja ei näe ega kuule midagi,“ selgitab ta mulle.

Lugu ise veel jätkub, sest on tulemas ka teine osa. Loo lõppu ta praegu küll aimab, kuid ütleb, et julgeb arvata, et see võib muutuda kirjutamise käigus, sest tihtipeale kulgeb lugu omasoodu. Raamatu esikaanefoto on tehtud selle aasta kargel oktoobrikuu varahommikul Raplamaal Rabivere rabas Kõnnu järve ääres just selle teose tarbeks.

Kristiina ütleb, et tegelikult on tal peas veel mitu lugu, mida endast välja saada, ning hinge peale jääb veel ka hotell, mida ta Raplasse on aastaid tahtnud rajada, kuid milleks elu pole veel võimalusi kätte andnud.

Kristiina on küll unistaja ja pöörane, kuid talle meeldib, kui kaks jalga on maa peal ning tema juhib olukorda.

Järgmiste generatsioonide ajude kaitseks

Stina Andok

Päev vähem kui nädal pärast rahvusvahelist meestepäeva ehk 25. novembril toimus Tallinna Ülikoolis avatud konverents, mis kõnetas eelkõige just naisi. Rasedusaegsest alkoholi mõjust lootele rääkisid välisriikide spetsialistid eesmärgiga harida nii Eesti spetsialiste, teemaga kokku puutuvaid inimesi kui ka laiemat üldsust.

Eesti Lastearstide Seltsi, Eesti Perinatoloogia Seltsi ja Eesti Karskusliidu korraldatud konverentsi ühe moderaatori, Ida-Tallinna Keskhaigla (ITK) naistearsti dr Kadi Ploomi sõnul on see suur samm, et selline üritus üldse teoks on saanud, sest kuigi teema on oluline, on seda vähe kajastatud ja avalikult arutatud.

Tallinna Lastehaigla vast-sündinute osakonna juhataja dr Liis Toome andmetel diagnoositakse Eestis 1-6 fetaalse alkoholisündroomiga (FAS) last igal aastal, mis teeb umbes 0,2 juhtu iga 1000 elusa sünni kohta. Toome sõnul tuleks sellistest numbritest lähtuvalt küsida, kas Eestis on FAS aladiagnoositud ja kui nii, siis miks? Millised on meie spetsialistide teadmised selles vallas? 2006. aastal Austraalia lastearstide vahel läbi viidud uurimuse tulemuseks oli karm teadmine, et üksnes 12% lastearstidest olid teadlikud sellisest sündroomist. Eestis ei ole sarnaseid uurimistöid veel läbi viidud.

Ülemaailmne probleem

Suurbritannia riikliku loote alkoholisündroomiga lastekliiniku arsti dr Raja Mukherjee sõnade kohaselt arvatakse Suurbritannias, et 30% adopteeritud lastel on sünnieelne kokkupuude alkoholiga. Loote alkoholisündroomi spektrumi häireteks (FASD) nimetatakse gruppi sümptomeid, millest võivad esineda kõik või ka vaid üks, kuid mis on kõik tingitud loote kokkupuutest alkoholiga. Just FASD on see, mida tuvastatakse dr Mukherjee kogemusel kõige enam Suurbritannias ning mida on 2002. aasta uurimuse kohaselt

tuvastatud 78,6% tuhandest Lõuna-Aafrika lapsest ja 2006. aasta uurimuse kohaselt 35,2% tuhandest Itaalia lapsest.

2014. aastal läbi viidud uuring tõestas, et 40% rasedatest naistest Suurbritannias tarvitab alkoholi, neist 29% tarbib alkoholi üle soovitatud normi. Soome uuringute kohaselt on viimaste aastakümnetega naiste tarbitud alkoholi kogused suurenenud. Sarnaselt Eestiga asub ka näiteks Iirimaa alati alkoholi tarbijate nimekirjades esikohtadel. Nii on Iirimaa 2014. aasta uurimuse kohaselt teine suurim üleliia joojatega riik 196 riigiga nimekirjas. Samuti on Iirimaa kõrgeim tase rasedaid, kes joovad, ja kõrgem tase alaealisi, kes tarbivad alkoholi. Need numbrid on suured, viitavad probleemile ja mitte vaid ühes kindlas riigis, vaid probleem on ülemaailmne.

Põhja-Iirimaa ülikooli õppejõud dr Peter Hepper uuris, miks naised siis ikkagi joovad, kuigi on üldteada, et alkohol on halb ja seda ei soovitata tarbida. Selleks uuriti ühe kuu jagu naisteajakirju, kuna just naisteajakirjades kirjutatakse lähtuvad vastavalt küsitluste tulemustele sealseid naised. Selgus, et jagatav info on ebaühtlane. Kuigi üldteadmine on, et alkoholi ei tohiks raseduse ajal üldse tarvitada, räägitakse samal ajal ka ühe-kahe pokaali veini või teatud ühikute arvu lubamisest nädalas.

Dr Hepperi seisukoht on, et selline ühiku tähistamine või klaasi lubamine on kasutu, kuna nii nagu võivad ühikud olenevalt alkoholise joogi tüübist, võivad ka klaasid suuruse poolest oluliselt erineda. Sõnum ükskõik missugusest allikast peaks olema ühene – raseduse ajal alkoholi tarvitada ei tohi.

Naiste probleemsest alkoholitarvitamisest andis mõista ka üks teine dr Hepperi tutvustatud uurimistöö, mille käigus uuris naise käest tema alkoholitarvitamise nädalase koguse kohta esialgu ämmaemand, seejärel arst ning viimasena ootesaalis pohmelli kurtev võõras naine. Selgus, et igale ühele neist anti erinev vastus. Ka iga arst teab juba arvestada, et keegi tõenäoliselt oma alkoholitarvitamist üle ei hinda ja ütleb pigem tegelikusest väiksema numbri. Kui suur vahe tegelikkuse ja öeldu vahel reaalselt siiski on, seda aga sageli ei saagi teada.

Kui aga tulevane ema ise ei tuvasta või tunnista oma probleemi, siis kuidas õigeaegselt diagnoosida loote

alkoholisündroomiga lapsi? Kuigi ämmaemand on kohustatud esialgsel visiitidel ema käest narkootiliste ainete tarvitamise kohta küsima, ei saa kindlustada, et ema ka ausalt vastab. Kui tulevane ema just lõhnadega või silmnähtavalt joobnult ämmaemanda vastuvõtule ei ilmu, ei pruugigi probleem ilmsiks tulla.

FAS-i diagnoosimine on raskendatud ka kohe pärast sündi. Enamasti väljendub FAS just neuroloogiliste probleemide näol ajukahjustusena ning hakkab sümptomeid ilmutama alles lapse kahekolmeaastaseks saamisel või hiljemgi.

Ohutuid koguseid ei ole

Põhja-Iirimaaal on dr Peter Hepper väga põhjalikult uurinud alkoholi mõju lootele juba raseduse kestel. Selleks korraldas ta regulaarseid ultraheliuuringuid alkoholi mittetarbitavatel või vähe tarbitavatel rasedatel ja alkoholi üleliia tarbitavatel rasedatel. Ultraheliuuringu ajal ema veres alkoholi ei olnud. Nende uuringutega selgus, et alkoholi tarvitavate emade beebid liigutasid oluliselt vähem ja liigutused ei olnud nii sujuvad. Neil beebidel esines ka oluliselt enam n-ö ehmatusi ehk ootamatuid liigutusi. Samuti harjusid need beebid sarnaste korduvate väliste ärritajatega aeglasemalt ja nende aju reageeris iga kord erinevalt.

Küllaltki laialt levitatakse arusaama, justkui oleks klaasike punast veini tulevasele emale pigem hea kui halb. Dr Hepperi läbi viidud uuringud seda asjaolu ei tõestanud, pigem vastupidi. Ka üks klaas veini mõjus lootele ja vähendas oluliselt tema aktiivsust kolmeks tunniks. Mis tähendab, et üks klaas veini muudab beebi kolmeks tunniks loiuks. Aktiivsus on aga beebi loomulikuks arenguks ka üsasiselt väga oluline.

Ka USA Lõuna-Florida ülikooli õppejõu dr Kersti K. Linaski läbi viidud uurimused kinnitavad, et juba ühekordne alkoholitarbimine mõjutab loote arengut oluliselt. Seda eriti raseduse esimesel trimestril. Dr Linaski sõnul on raseduse kõige kriitilisem aeg 5-8 esimest nädalat. Arvestades, et 49% kõikidest rasedustest on planeerimata ja enamasti saadakse rasedusest teada 5. ja 6. rasedusnädala vahel, on väga paljud beebid ohus. Nendel esimestel nädalatel hakkab kõige esimesena organitest arenema süda ja

kui vahepeal näiteks alkoholi tarvitada, võivad rakud kahjustada saada. See omakorda mõjutab loomulikku arenguprotsessi ning võib lõppeda südamerikkega.

Dr Nina Kaminen-Ahola on uurinud ema rasedusaegse alkoholitarvitamise mõju epiginoomile, geeniregulatsioonile ja loote arengule. Tema võib kinnitada, et ka geenitasandil muudab alkohol oluliselt loomulikku arengut. Alkohol muudab epiginoomi, see omakorda geeni väljendumist ja see juba embrüo arengut. Dr Kaminen-Ahola uuring näitas ka, et ei ole vahet, kas ema tarbis alkoholi vahetult enne viljastumist või raseduse 3.-4. nädalal. Mõlemal juhul suurendas see epiginoomi muutusi.

Märgata, mitte unustada

Vastsündinu puhul või juba raseduse ajal on loote alkoholisündroomiga last spetsialistidel sageli veel raske ära tunda. Kui isegi tuntakse, on lapsevanemaga suhtlemine delikaatse teema tõttu raskendatud kui mitte võimatu. Kui diagnoos aga panemata jääb, kaob laps, kellel võib-olla hilisemas elus tekib probleeme, silmist ja diagnoos võibki jääda panemata.

Norras avati alles hiljaaegu dr Gro CC Lohaugeni juhtimisel FAS-i diagnoosiga lastele suunatud uurimiskeskus. Kuigi vastava diagnoosiga lapsi võetakse seal vastu alates 2. eluaastast, satuvad dr Lohaugeni sõnul sinna pigem juba teismeeas noorukid, kellest ükski teine asutus enne neid jagu ei ole saanud. See tuleneb aga asjaolust, et sageli ei mõisteta, et FAS-i puhul on tegemist ajukahjustusega ja neil lastel on vaja vastavat ravi.

Kui esimestel eluaastatel võib loote alkoholisündroomiga laps märkamatuks jääda, ilmnevad vanemaks saades sümptomid seda selgemalt. FAS-iga lapsed erinevad oluliselt oma eakaaslastest just oma suhtlemisoskuste poolest. Sageli väljendub FAS lasteaias, esmastel kokkupuudetel teiste lastega, mil FAS-iga laps hakkab ebasüdaselt käituma. Neil esineb probleeme ka lühiajalise mälu ja nad ei pruugi kõnet nii kiiresti haarata kui teised, mis põhjustavad probleeme koolis. Oluline on märgata lapse eripära, uurida, diagnoosida, jälgida aastate jooksul kuni täiskasvanu eaa saabumiseni ning vastavalt vajadusele ravida.

Alkohol on TERATOGEEN ehk aine, mis võib tekitada loote arenevas ajus väärarenguid

Lootel kirjeldatakse alkoholi teratogeenset toimet silmadele, näole, hammastele, skeletile, südamele ja kõige enam närvisüsteemile. Lapse aju areneb kõige intensiivsemalt üsasisel eluperioodil. Ükskõik, millisel raseduskuul naine alkoholi tarvitab, toimib see lootele alati, sest alkohol läbib platsenta täielikult. Alkoholi kontsentratsioon veres on lootel sama, mis emal. Kogus, mis võib olla ohutu emale, võib olla ohtlik arenevale lootele.

Fetaalse (e loote) alkoholisündroomi (ingl. k Fetal Alcohol Syndrome - FAS) diagnoosimise kriteeriumideks on välised tunnused näos (väike pea ja silmad, omapärane silmade lõige, madal laup, õhuke ülahuul, lamedad ülahuule kurrud, madalal asetsevad kõrvad jne), sünnieelne või -järgne kasvupeetus ja kesknärvisüsteemi kahjustus. Kesknärvisüsteemi häired võivad olla struktuuralsed, neuroloogilised või funktsionaalsed. Kaasneda võivad arengurikked teistes organites (süda, kopsud, neerud jne).

FAS-i kõige tõsisem probleem on kesknärvisüsteemi kahjustus. Kahjustussümptomid ilmnevad enamasti hilisemas eas madala IQ-na, aeglase arenguna, käitumishäiretena (hüperaktiivsus, suhtlemisraskus, korrale ja reeglitele allumatus), õpiraskustena (halb mälu, keskendumisvõime ja tähelepanuhäired) ja muuna.

Fetaalne alkoholisündroom (FAS) on mentaalse taandarengu juhtiv põhjus lääne tsivilisatsioonis.

(Allikas: Eesti Karskusliidu ametlik koduleht, www.ave.ee)

90% FAS-iga inimestel esineb psühhiaatrilisi probleeme, 50% satub neist elu jooksul vangi, 50% esineb ebasobivat seksuaalset käitumist, 30% on alkoholi või narkootikumidega probleemid ning vaid alla 10% suudab iseseisvalt oma igapäevaelus hakkama saada. Seega on tegemist tõelise rahvastikuprobleemiga selles osas, milliseks kujuneb meie järelpõlv, kui naiste ja tulevaste emade alkoholitarvitamine on tõusev trend.

Dr Lohaugeni sõnul on üks osa tema tööst aidata nendel emadel endaga edasi elada. „Peame uskuma, et keegi ei

ohustaks oma last tahtlikult,“ ütleb ta. Kõik saab alguse teadlikkusest ja ühtlasest infotulvast. Kui keegi uskub, et „natukene“ on lubatud, mõjub see kui roheline tuli. Oluline on, et kõik arstid ja muud spetsialistid, kelle poole tulevane ema võib oma küsimusega pöörduda, vastaksid talle ühtmoodi, et alkoholi raseduse ajal tarvitada ei tohi. Vähemalt sama oluline on propageerida pereplaneerimist, et vältida ootamatuid rasedusi ja püüda vähendada alkoholi tarvitamist ka mitterasedate naiste seas.

Siberist ja Tšernobõlist e-raamatuteni

Inge Põlma

Millest algab kodu? Võib-olla esimestest mäluiludest, mida kogume oma lähedastelt, ümbruskonnast. Mida rohkem on selliseid mäluilude, seda tihedamad on juured, mis seovad meid kodu ja kogukonnaga.

Sellise mõttega alustas maavanem Tõnis Blank õpilaste kodu-uurimiskonverentsi, tänades traditsiooni taaselluäratajaid, autoreid, juhendajaid, retsensente. MTÜ Koduloolane poolt taasellukutsutud õpilaste kodu-uurimiskonverents toimus nüüd juba kolmandat korda. Hindamiskomisjoni esimees Kalju Idvand sõnas, et selline konverents on kena vastus neile, kes kahtlevad Raplamaa identiteedi olemasolus.

Sel korral esitati konverentsile kokku 12 uurimistööd viiest koolist. 18. novembril Rapla riigimaja suures saalis peetud konverentsile ei olnud kahjuks tulnud kõik tööde autorid. See-eest oli korraldajate meeleheaks kasvanud kuulajate arv. Korraldajad näeksid aga suurima rõõmuga, et konverentsist võtaks osa rohkem koole ja rohkem õpilasi. Senistel konverentsidel on alati arvukalt ja tasemel töödega osalenud Rapla Vesiroosi gümnaasium, samuti Juuru

Eduard Vilde kool. Kaks aastat on osa võtnud Rapla ühisgümnaasium ja Kohila gümnaasium. Sel aastal oli hea meel lugeda-kuulata Kehtna põhikooli õpilasi.

Kalju Idvandi sõnul oli õpilaste uurimistööde teemavalik meeldivalt lai. Eriti lai on see just vanemas rühmas. Kuna kodu-uurimiskonverentsil ei ole temaatika väga rangelt piiritletud, võimaldabki see esitada väga eriilmelisi ja sageli ka parimas mõttes üllatavaid töid.

Millest siis õpilased seekord kirjutasid? Paljud noored autorid olid kogunud ja üles kirjutanud mälestusi. Küll kooliajast, Siberisse küüditamisest, aga ka näiteks Tšernobõlis päästetöödel osalemisest. Torkas silma, et koguni neli esitatud tööd puudutasid küüditamist.

Kõige noorematele õpilastele (kuni 4. klass) on sellise töö tegemine üldse esimene kokkupuude uurimistööga ning seega on loomulik, et alustatakse kõige lähemalt. Nii olid Kohila gümnaasiumi õpilased Elis Ööpik (juh Margit Aru) ja Stiiven Ottens (juh Urve Tamberg) küsitlenud vastavalt oma vanatädi, Eesti vanimat tegevõpetajat Luule Sulge, ning oma Inglismaal päästekiirkaatri juhina töötavat isa. Kehtna põhikooli õpilane Rain Verrev (juh Riina Lõhmus) oli aga võrrelnud latusalt kirja pandud töös oma perekonna kolme põlvkonna lugemisvara ja -eelistusi.

Keskmisses vanuseastmes esitati samuti kolm tööd. Laura Gontšarenko (juh Riina Lõhmus) Kehtna

Kohila gümnaasiumi õpilane Stiiven Ottens koos Age Tekkuuga teevad ettevalmistusi uurimuse esitamiseks.

Foto: JAAK KADARIK

põhikoolist oli kirjutanud oma vanavanaemast, kasutades selleks nii vanavanaema enda kirjapandut kui ka oma isa mälestusi.

Juuru Eduard Vilde kooli õpilane Vivian Haljasmets (juh Sirje Kautsaar) oli võrrelnud oma töös enda ja oma vanaema kooliaega Juuru koolis. Kuna tütarlapse perekonnas on mitu põlvkonda samas koolis õppinud, soovitati tal teemaga kindlasti jätkata, seda enam, et tema töö oli elavalt kirjutatud, täis värvikaid detaile.

Mariliis Truusööt, samuti Juuru koolist, oli kirjutanud töö "Ants

Kruusimägi kaasaegsete mälestustes" (juh Nele Aus). Selle töö muudab eriti väärtuslikuks asjaolu, et küsitletud oli ka inimesi, keda varasemad Kruusimägist kirjutajad ei ole nii palju kasutanud. N-ö kirsiks tordi peal oli üks anonüümne ja väga emotsionaalne mälestuskild.

Kolmandas vanuserühmas oli esitatud kõige rohkem töid - kuus. Kerli Pärnoja (Rapla täiskasvanute gümnaasium, juh Ülle Viitkar) ja Laura Marleen Reissare (RÜG, juh Koidula Takk) uurimistööd puudutasid küüditamist. Esimene neist töödest oli kaks korda Siberisse küü-

ditatud Eleonore Kivist, kelle lugu võib Nädalise lugejatele juba tuttav olla. Kerli Pärnoja oli oma vanatädist kirjutanud viimase päeviku põhjal.

Laura Marleen Reissar on aga kirja pannud oma vanaema Asta Reissare loo, kes küüditati 16-aastase neiuna. Igati väärikas täiendus meie rahva saatusest kõnelevatele lugudele. Mälestused olid ka Aliis Vokksepa (RVG, juh Heli Heinaste) töö "Tšernobõli katastroof ja eestlased" aluseks, ehkki selle teemaga võiks ja tuleks kindlasti edasi tegeleda, ka mälestusi juurde koguda, sest ühe õpilastöö mahu juures ei jõua kuigi palju ära öelda.

Ülejäanud tööd olid samuti Vesiroosi gümnaasiumi õpilastelt. Eva Maria Üprus (juh Krista Mägi) oli võrrelnud omadust näitavate sõnade kasutamist Raplamaa Sõnumite ja Rapla Teataja kuulutustes ja reklaamides, Avelly Albo (juh Siri Põllu) oli kirjutanud väga huvitava töö "E-raamat kui lugemise lisavõimalus Rapla Vesiroosi gümnaasiumi 10. LR, 11. Ü ja 12. b klassi õpilaste näitel" ning Viivika Väljaots (juh Iris Mõttus) teinud mitte lihtsalt huviga loetava, vaid, võiks öelda, praktilise väärtusega uurimistöö "Rapla Lastepark ja seal kasvavad puud ja põõsad".

Nagu varasematelgi kordadel, avaldatakse osa töid Koduloolase lisalehes, aga lõpetada võiks peakorraldaja Age Tekku sooviga, et noored oleksid uudishimulikud, tunneksid huvi paljude asjade vastu, uuriks ja paneksid selle kirja.

Juuru kooli esindus. Esiplaanil vasakul Mari-Liis Truusööt. Tema taga juhendaja Nele Aus.

Foto: JAAK KADARIK

Ants Kruusimägi kaasaegsete mälestustes

Mari-Liis Truusööt,
Juuru Eduard Vilde kool, 8 kl.
Juhendaja Nele Aus

Ants Kruusimägi oli väga tegus inimene, kes tegi palju ära Juuru kohalikus kultuuri- ja hariduselus. Võib ilmselt väita, et Ants Kruusimägi on läbi aegade kõige kuulsam Juuru valla elanik. Tema elulugu ja tegemisi on palju uuritud. Kuid milline oli ta inimesena, õpetajana, näitejuhina?

Käesoleva uurimistöö eesmärk on täiendada Ants Kruusimäe

kohta tehtud uurimusi kaasaegsete mälestustega. Lisaks on ka üks lugu, mis toodi kooli kantseleisse, kuid mille autor on teadmata.

Ants Kruusimägi sündis Läänemaal Lihula vallas 17. aprillil 1909. Ristimine oli 29. aprillil, nimeks sai ta Anton August (muutis hiljem eestistamisel Antsuks). Tema ema Anete Kruusimägi oli kooliteenija Lihula 6-klassilises algkoolis. Isa poisil ei olnud. Kuna suvel koolitööd ei toimunud, käis Ants Kruusimägi koos emaga ümbruskonna taludes tööl. Kaheksa aasta vanuselt hakkas Ants Kruusimägi palgaliseks karjaseks, ema oli taludes suiliseks. Ants hoidis kogu elu väga oma vanaema, kes ilmselt hoidis teda lapsena.

Üheksa-aastaselt läks Ants Kruusimägi Lihula algkooli

esimesse klassi. Sel ajal oli Lihula alevis majanduslikult raske olukord Veebruarirevolutsiooni ja maailmasõja tõttu. Kuueklassilise Lihula algkooli lõpetas Ants Kruusimägi 1924. aastal, omades selle aja kohta head haridust.

Pärast kooli lõpetamist oli tal kindel plaan saada meremeheks ja minna õppima Kuressaare merekooli. Enne sisseastumiseksameid oli aga vaja aastast praktikat laeval ning Ants Kruusimägi kaupleski ennast tööle ühele kive vedavale laevale. Seal sai ta aga vähe aega töötada, sest laev läks remonti. Ka Ants Kruusimäe ema oli edasise praktika vastu ja nii tuli tal loobuda plaanist saada meremeheks.

Ameti õppimiseks polnud Ants Kruusimäel raha, kuid edasi õppida ta tahtis. Koo-

lijuhataja algatusel kogusid Lihula kooli õpetajad raha ja saatsid ta õppima Läänemaa õpetajate seminari. Tänu väga heale õppeedukusele hakkas Ants Kruusimägi teisel õppeaastal saama riiklikku stipendiumi. Stipendiumist sai ta tasuda toidu eest ja pisut jäi raha üle ka isiklikeks kulu- tusteks. Õpinguaastail tuli tal mitmesuguseid ameteid pidades kooliraha teenida. Näiteks töötas ta suviti raamatukõitjana, postkontoris postiljonina ja oli ka telefonivalves.

1930. aastal lõpetas Kruusimägi seminari ja alustas õpetajatööd, mis kestis 45 aastat. Pärast lõpetamist praktiseeris Ants Kruusimägi Virtsu-Hanila algkoolis Massu vallas.

(Järg 16. lk)

Ants Kruusimägi kaasaegsete

(Algas 15. lk)

Praktikaaeg sai läbi ja 1931. aasta mais kutsuti Ants Kruusimägi kaitseväge sundaega teenima. Pärast kaitsevääst vabanemist õiendas ta Läänemaa õpetajate seminari juures kutseeksami ja sai algkooli õpetaja kutse.

1932. aastal kuulis Ants Kruusimägi, et Juurus on õpetajate valimised. Enne Juurut oli Ants Kruusimägi käinud viiel õpetajate valimisel, kuid polnud suutnud kusagilt tööd leida. Juurus oli valimistel ühele õpetajakohale 39 kandidaati, aga seekord langes valik Ants Kruusimäele. Tollane koolijuhataja Eduard Aus hinnanud tema valikul seda, et too mees ei kartvat “maad ega mulda”. Juuru algkoolis töötas ta kolm aastat, kuni 1936. aastani.

1935. aastal laulatati Ants Juta Jürgenfeldiga. Neid ühendas huvi teatri vastu.

On teada, et Ants Kruusimägi mobiliseeriti sõja ajal Saksa sõjaväkke. Algul ta varjas end, kuid kuna teda käidi mitu korda kodus otsimas, andis ta end üles ja läks sõjaväkke. Sõja-aastad viisid ta Tšehhimaale, koju tagasi jõudis ta 1945. aastal.

Olnud vahepeal Järvakandi Tehaste ning Kuimetsa kooli juhataja, asus ta 1. märtsil 1946 taas Juuru kooli õpetajaametisse. Sellele tööle jäi ta kuni vanaduspuhkusele jäämiseni. Sajad õpilased mäletavad teda kui nõudlikku, emotsionaalset ning oma ainet põhjalikult tundvat pedagoogi. Oma parimad tööaastad on Ants Kruusimägi olnud Juuru koolis. Kolleegid meenutavad Ants Kruusimäge kui üht vana kooli meest selle sõna kõige paremas tähenduses.

Kodulooline tegevus

1933. aastast alates hakkas Kruusimägi uurima Mahtra sõja sündmusi. Tõukeks sai see, et sel ajal käisid Mahtra sõja 75. aastapäeva pidustuste ettevalmistused.

Tema eestvedamisel avati 1948. aastal Juuru koolis Mahtra sõjale pühendatud koduloonurk, mis 1958. aastaks kasvas isetegevuslikuks muuseumiks uue Juuru rahvamaja ruumides.

1970. aastal oli Ants Kruusimägil eriti suur roll. Teda võib õigusega pidada muuseumi rajajaks. Lugematu

arv kordi juhendas ta elamuslikult ekskursioone nii muuseumis kui ka Mahtra sõja paikades.

Ants Kruusimägi oli mitme kodupaika tutvustava brošüüri ja arvukate kodu-uurimuslike ning pedagoogikateemaliste kirjutiste autor. Valmis said Rapla rajooni kultuurilugu 1860-1917 ja rohkem kui 800-leheküljeline käsikirjaline Juuru kihelkonna ajalugu, mis sai köidetuna valmis 2015. aastal.

Töö näitejuhina

Õpetajatöö kõrvalt oli Ants Kruusimägi tihedalt seotud Juuru rahvamajaga. Kui midagi tähtsat kultuurimajas sündis, võis öelda, et mängus oli ka Ants Kruusimäe käsi. Teda tunti nii siin- kui ka sealpool rajoonipiire kui aktiivset kultuuritegelast. Aastaid oli ta Juuru kultuurimaja näiteringi juht. Ise rääkis Ants Kruusimägi, et see nn näitemängude “patt” on vana maakoolmeistri kutsumus - olla laste kasvatamise kõrval ühtaegu ka rahvalugustaja. Oleks naljakas, kui õpetaja kultuurielus sekka ei lööks.

Ants oli silmapaistev näitejuht. Tema lavastaja- ja näitlejategevus kestis 52 aastat. Hiilgeaastad olid 1948 ja 1949, mil Juuru rahvamaja näitering sai kaks aastat järjest Nõukogude Eesti preemia. Ants Kruusimägi pidas näitejuhi päevikut. Paks kaustik jutustab mitmekümne teose rahva ette toomisest ja üle saja tege lasosa täitmisest. Juuru näiteringi lavastused olid populaarsed ja neid mängiti tavaliselt täissaalile nii Juurus kui ka mujal. Ants Kruusimäel oli oma kindel näitegrupp, kuhu võeti juurde ainult mõni liige. Igaühel oli auasjaks kuuluda Juuru näiteringi.

Ants Kruusimägi armastas väga teatrit ja teatritegemine oli olnud läbi aegade tema püsivaimaks hobiks. Kokku tegi ta ligi 100 lavastust, viimaseks jäi 1973. aasta A. Mälgu “Neitsid lampidega”, mis ideoloogilistel põhjustel ära keelati.

Kruusimägi tulemusrikast õpetajatööd ning viljakat ühiskondlikku tegevust hinnati mitme au- ja tänukirjaga. Ta oli väsimatu töömees ja erksa vaimuga südamlilik inimene.

Ants Kruusimägi suri 17. augustil 1987. aastal.

Kaasaegsed Ants Kruusimäest

Milvi Sõero mälestused

Nägin Ants Kruusimäge esmakordselt õpetajate ekskursioonil Leningradis, vestlesime põgusalt ekspositsioonidest ja Leningradist. Tõeliseks esmakohatumiseks pean siiski kohtumist 1964. aasta sügisel, kui asusin tööle Eduard Vilde nimelises Juuru keskkoolis ja Antsust sai kolleeg. Esmamulje oli, et tegemist on targa ja energilise inimesega. See ei olnud petlik.

Koos Ants Kruusimäega sai veedetud palju vaba aega. Võtsin osa giidide koolitusest Mahtra ja selle sündmuste tutvustamiseks, olime koos ekskursioonidel, seltskondlikel koosviibimistel. Kuid kõige tihedam kontakt kujunes Juuru rahvamaja näiteringi töös, millest võtsin osa ja mida juhendas Ants. Ta oli teinud seda aastaid ja edukalt.

Lõpetas näitejuhi töö, kui keelati ministeeriumi poolt esitada juba

õpitud ja kunagi ka lubatud Mälgu “Neitsid lampidega”.

Õpetajana oli Ants järjekindel, nõudlik. Oma ainet väga hästi tundev. Lugupeetud nii õpilaste, lastevanemate kui ka kolleegide seas. Oli hea ja sõbralik kolleeg. Huumorikas, elav, energiline ja tugeva tahtejõuga inimene. Oma huvialadele jäägitult pühendunud - kohalik ajalugu, kirjandus, teater, margid. Aus inimene.

Minu arvates oli Ants Kruusimägi tõeline “maa sool”. Selle tähenduse kõige paremas mõttes. Ta oli koolmeister laiemas tähenduses, kes ei tegutsenud ainult koolis tundide andmisega, vaid sekkus kogu kohalikku ellu.

Oli laia haardega, erudeeritud. Temaga ei hakanud kunagi igav. Tegi palju. Jõudis palju. Kuulus viimaste tõeliste koolmeistrite (nüüd on ainult õpetajad) põlvkonda. Oli tõeline isiksus.

Viive Kaljula mälestused

Kohtusin Ants Kruusimäega esimest korda 1959. aasta augustis maakonna koolide vanempioneerijuhtide õppepäeval, mis toimus Juurus. Õpetaja Kruusimägi oli kutsutud meile esinema Mahtra sõja 100. aastapäeva tähistamisest eelmisel suvel. Ta viis meid Maht- ra sõjaväljale, kus mälestussamba juures rääkis ümber kogu pidustuste ettevalmistuskäigu ja finaaliks olnud vabaõhulavastuse.

Esmamulje oli vapustav! Ta keerles sõjaväljal ringi nagu üks sõdalane, demonstreerides meile, kus asusid talupoegade salgad, kus karistussalk ja ratsatragunid. Meil, toona noortel tüdrukutel, oli tegemist, et tal kannul püsida, sest kõike pidi ta, ilmekalt žestikuleerides, näitama, kus keegi asus ja mis kuskil toimus.

Koolis me samaaegselt ei töötanud, kuid kokku puutusime ühiskondliku elu tasandil. Siis valitses nõukogude kord. Aktiivsemad õpetajad agiteeriti parteisse. Tuli esineda ka poliitilistel teemadel.

Töötasin rajoonikomitees koolide instruktorina ja kutsusin korduvalt Ants Kruusimäge esinema õpetajate üritustele, pioneeride kokkutulekutele, laagritesse. Tema esinemised sütitasid kaasa mõtlema, arutlema, vaidlema ajaloo, kirjanduse ja poliitika teemadel.

Kuna ma pole kunagi Juurus elanud, tean Ants Kruusimäe tegemistest väljaspool kooli ainult teiste kaudu. Muidugi oli tal suur huvi ajaloomaterjalide uurimise ja nende kogumise vastu. Muuseumile andis ta suure panuse. Teine suur armastus oli tal teater. Juuru kultuurirahvas saab kindlasti

rääkida kümnetest lavastustest, mis tema käe all ja kaasalöömisel Juuru kultuurimajas rahva ette toodi. Ta mängis ju ise ka kaasa.

Nimetan teda Juuru kohalikuks suurkujuks 20. sajandi II poolel, kes koolis oli tuntud kui hinnatud õpetaja, ümbruskonna kultuurielu edendaja ja muuseumikogude alusepanija (kodu-uurimismaterjal, esemed). Tänu Ants Kruusimäele sai Juuru kool Eduard Vilde nime. Kooli omaloomingu almanahhide (esimesed kolm) organisator.

Elavaloomuline ja mõtteergas vestluskaaslane. Suure lugemusega tark inimene. Väga lapse- sõbralik ja arukas õpetaja, samas väga nõudlik. Ants Kruusimägi oli suur isiksus.

Kuidas on võimalik praegusel ajal hinnata teise inimese vaa- teid ja põhimõtteid nõukogude ajal, kui enesegi omi ei võinud valjuhäälselt ja siiralt avaldada. Tuli lihtsalt teha ja rääkida, nagu nõudis aeg ning mida sinult nõuti, kui tahtsid oma ametit pidada. Küllap oli temagi kahestunud hing. Ta oli väga mõistlik ja peen poliitik - oskas palju endale hoida ja vajadusel suu lahti teha.

Kunagi nõukogude aja lõpuaastail, kui ta oli juba pensionil, aga ühingu “Teadus” lektorina käis vahel esinemas, küsisin, kuidas ta suutis eristada, mida rääkida ajaloo võltsimisest, mida mitte. Ta vaatas mulle otsa ja ütles tõsiselt: “Ma pole selle valitsuse ajal kunagi sini-must-valgeid lippe lehvitanud ega ole ka Lenini pildi ees kommunismile truudust vandunud. Las ma olen, vana mees, nagu ma olen.” Ma austasin Ants Kruusimäge tema elu ajal, austan tema mälestust ja hindan ta oskust elada ning oma huvidele pühenduda.

Ellu Valdi mälestused

Ma arvan, et kuulsin Ants Kruusimäest varem, kui teda nägin. 1957. aastast töötasin Härgla 7-klassilises koolis ja naaberkoolide õpetajaid enamasti teati. Teadlikult kohtusin Ants Kruusimäega 1966. aastal, kui alustasin tööd Juuru keskkoolis.

Välimuselt oli Ants Kruusimägi sirgeselgne, rühikas ja sportliku figuuriga mees- terahvas. Koolis kandis ikka ülikonda ja kindlasti lipsu. Oli ka välimuselt vana kooli mees, alati viisakas, rahulik ja sõbralik.

Juuru tööle asudes kaasas Ants Kruusimägi mind kohe ka näiteringi. Hea suhtleja- na ja terava silmaga oskas ta leida igasse ossa sobiva tüübi. Oskas panna tegema ja mängima vajalikku rolli.

Osalemine näiteringis, proovid ja etendused, väljasõidud õpitud näidendiga oligi vaba aja ühisosa.

Ants Kruusimägi oli õpetajana väga nõudlik, konkreetne, ikka rahulik ja sõbralik. Oma emotsionaalse esinemisega oskas ta panna kuulama nii õpilased kui ka täiskasvanud. Suurepärase organisator, hea suhtleja.

Kuna minu koostöö Ants Kruusimäega jäi koolis lühikeseks, ei ole ma pädev tema põhimõtteid ja vaateid avaldama. Aga arvan, et ta oli sõnaselge, otsusekindel ja tulevikku vaatav Eesti mees. Ants Kruusimägi oli Juurus suur autoriteet nii õpilaste kui ka täiskasvanute hulgas.

Larissa Pätsi mälestused

Astusin just 1939. aastal, kui Ants Kruusimägi tuli meile õpetajaks, Juuru kooli I klassi. Koolis olid siis liitklassid ja kooli õpetajat kogu kooli peale: Helene Eesik, Eduard Aus ja Ants Kruusimägi, kes oli ka mu klassijuhataja. Ta õpetas mulle eesti keelt, kodulugu ja joonistamist. Eriti suurt rõhku pani lugemiskuse omandamisele, oli väga range, aga hea, meelde jääv õpetaja.

Välimuselt oli Ants Kruusimägi kena, korrektne, kandis alati tumedat ülikonda, valget särki ja tumedat lipsu. Juuksed olid üle pea kammitud. Väga ilus oli Ants Kruusimäe käekiri, tahvlil hästi selge ja loetav. Ta oli ka väga viisakas õpilastega suhtlemisel ja nõudis viisakat käitumist ka õpilastelt.

Ants Kruusimägi lastelastega, 1970.

Foto: MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM

mälestustes

Aino Kalda mälestused

Kruusimäge nägin ma enda mäletamist mööda esimest korda 1947. aastal näidendis mängimas. Sel korral ei saanud ma teda rohkem tundma. Tööle tulin ma Juuru kooli aga 1948. aasta sügisel ja siis kohtusin ma Ants Kruusimäega esimest korda isiklikult.

Ta oli tegelikult üks minu töөлövõtjaid, sest tolleaegne direktor Aus justkui ilma Kruusimäeta ühtki suuremat otsust vastu ei võtnud. Alati, kui tuli midagi sellist otsustada, hõikas ta: “Ants, tule siia!” Kruusimägi tuli siis Ausiga ja koos arutasid nad tähtsad küsimused alati läbi. Pärast seda läksid asjad alles käiku. Samamoodi käis ka minu töөлövtmine. Mina tulin koolimajja ja siis direktor Aus ja Kruusimägi vestlesid minuga kahekesi ja esitasid igasuguseid küsimusi.

Kooli oli vaja kehalise kasvatuse õpetajat. Kruusimägi oli näinud mind vabatahtliku tuletõrje neiduderühma pealikuna võistlustel, need olid sellel samal 1948. aasta suvel Juuru koolimaja platsil ja eks ma siis neid neidusid seal kamandasin vastavalt sellele, mis oli vaja teha. Kruusimägi siis ütles Ausile niimoodi, et selle tüdruku võib ikka tööle küll võtta, paistab väga agar olevat. Sellest saati ma siis olingi Juuru koolis õpetaja.

Ma tulin õpetajaks otse keskkoolist - lõpetasin 1948. aasta kevadel keskkooli ja sügisest olin siin juba õpetaja. Kruusimägi oli esimene, kes oli mulle justkui õpetajaks ja koolitajaks. Esimene õpetus, mis ta mulle ütles, oli: “Aus ütles, et pailapsi ei tohi koolis olla. Kõik lapsed on ühesugused.”

Ta on öelnud ka, et õpetajal peavad olema silmad mitte ainult ees ja taga, vaid ümber pea. Sa pead alati nägema, mis lapsed klassis teevad. Pead saama klassi enda kontrolli alla, sest muidu ei tule laste õpetamisest midagi välja.

Kruusimägi oli muidugi väga vastutulelik, temalt võis alati nõu küsida ja ta oli ise kohe nõus abistama. Ta õpetas mulle kui noorele õpetajale ka palju nii-öelda võtteid, sellepärast, et mina ju pedagoogilist eelharidust polnud saanud, aga Kruusimäe käest seda aja jooksul siiski sain.

Ta oli ise väga energiline, seda energiat jätkus tal igale poole.

Tema tunnid olid nii emotsionaalsed, ma kujutan ette, et isegi praegused õpilased, kes on igasuguseid asju näinud ja keda on raske panna õpetajat kuulama, kuulaksid tema tunde suure huviga. Tema tunnis ei saanudki keegi aega hakata midagi muud tegema, pidi lausa jälgima.

Kruusimäel oli niisugune komme, et rääkis ja siis küsis ühte, teist ja kolmandat. Kui keegi ei osanud õpetajale kohe vastata, ütles ta: “Istu, kaks!” Ega ta seda kahte õpilasele tegelikult ei pannud, aga see oli

lihtsalt sellel momendil niisugune väljend.

Ta tegi lastele oma ained väga selgeks, tal oli omaette võtteid ja ta oskas lastele teemasid tõesti hästi selgitada. Näiteks üks võte: kaas-häälikuühendi õpetamine. Ants ütles, et kõigepealt tuleb lastele selgeks teha, mis on kaashäälik. Õpilased tulevad algklassidest ja kõigil ei ole selge, mis see on. Alles pärast seda võis lastele hakata rääkima sellest ühendist.

Peale eesti keele ja kirjanduse andis ta ka füüsikat. Seal olid tal jälle niisugused igapäevaelust võetud näited. Näiteks minu öde räägib siiani, kuidas Kruusimägi andis talle füüsikat, tegelikult reaalsed talle ei istunud, aga ta ütles, et füüsika oli tema lemmikaine. Kruusimägi tegi selle asja nii huvitavaks, et pidid teda lihtsalt kuulama ja tunnis ei saanudki aega muud teha kui Kruusimäe õpetusi kuulata.

Mina olen Kruusimäe tundides käinud paaril korral. Sellel ajal andsid õpetajad koolis lahtisi näidistunde ja siis me vastastikku käisime üksteise tundides. Kuna ta oli hea näitleja, leidis ta lahtise tunni jaoks ka vastava teema ja see oli tõesti täiskasvanutelegi huvitav kuulata, rääkimata siis õpilastest.

Aeg oli toona niisugune, et ei saanud väga oma põhimõtteid ja vaateid välja näidata, küll aga võin öelda seda, et kuigi ta oli partei liige, ei olnud ta kunagi kommunist. Koolis taheti moodustada partei allorganisatsioon ning sinna taheti värvata ka mind. Mina olin sellele algul muidugi vastu, kuid Kruusimägi ütles mulle selle peale, et ega sa kuskile pääse ja vastumeelsus sind kuidagi ei aita. Lisaks tavatses ta öelda, et nimi ei riku meest, kui mees ise püksi ei tee.

Kruusimägi austas väga oma ema ja peret. Ta elas oma perega koolimajas, seal, kus praegu asub raamatukogu. Tal oli kolm last, kõik pojad. Lastega suhtles ta alati väga sõbralikul toonil, sai nendega hästi läbi. Ma ei tea, palju ta oma lastega riidles, küll tean aga seda, et karistused ütles ta poistele alati naljatoonil.

Naisega sai ta samuti väga hästi läbi. Sel ajal oli kooli taga ka puukuur ning selle kõrval laut. Ka Kruusimäel oli seal lehm. Poes polnud midagi saada ja siis oli väga tore, kui omal oli loom, kes toidab.

Oli parajasti suvi, ning Kruusimägi tegi terve päeva oma lehmale heina, päike paistis ja oli pilvitu ilm, täpselt sobilik heina tegemiseks. Tuli siis õhtul heinamaalt koju, särki polnud seljas. Istus kaevu äärel ja abikaasa valas ta üleni veega üle, sest ta oli täiesti põlenud, päev päikese käes oli teinud oma töö. Vana mees, aga varsa aju, ütles ta tookord enda kohta, sest ei tulnud selle pealegi, et võib päikesepõletuse saada. Naine siis tõi hiljem veel magedat võid ning hapukoort ning määris ta nendega

ülени sisse.

Muidugi tegeles ta ka koduloo uurimisega. Neil oli koolis kodulooring. Kui mina tulin 1948. aasta sügisel õpetajaks, siis oligi kevadel olnud ülevaatus ja selle Mahtra sõja uurimisega, mis õpilased kokku kogusid, olid nad tulnud vabariigis esimesele kohale. Seda sama uurimust, mida ta 1948. aastal alustas, tegi ja täiendas ta kogu aeg edasi ja kui uus rahvamaja sai valmis, viidi see sinna üle. Seal edasi viidi kogu lõpuks Mahtra talurahvamuseumi. Ka Eeru kõrtsi ostmisel selle omanikult oli Ants Kruusimäel oma osa, taas kord oli ta eestvedaja.

Mäletan, et ühel aastal oli mingi kolhoosidevaheline näitetruppide ülevaatus ja kõigepealt oli see Raplas, muidugi tuli Juuru esimesele kohale ja saadeti Tallinnasse. Ka seal sai trupp esimese koha. Auhinnaks olid aga Lenini ja Stalini büstid, punalipp, mis läks kolhoosile, ning oli ka mingisugune rahaline auhind. Kruusimägi oli nii solvunud ja pahane, et mis nende büstidega siis nüüd peale hakata.

Ta tegi Juurus ka vabaõhulavastusi. Muuseumi taga oli suur plats, kuhu ehitati väike vabaõhulava. Kruusimägi tegi viiekümnendatel ühe suure vabaõhulavastuse vene kolhoosikorrast. Seal osalesid ka rahvatantsu- ja laulutrupp ning muidugi tema enda näitering. See oli üks igavesti suur pidu.

Ants oli tihti hädas, et polnud näidendeid, mida lavastada. Kõik ei olnud ju lubatud, näiteks vanad eestiaegsed näidendid olid keelatud. Kruusimägi ütles aga, et sisutuid näidendeid pole mõtet mängida. Ta otsis alati näidendeid, kus oli ka mõte. Näiteks mäletan ma näidendeid “Lumepall”, kus kõneldi rassismiprobleemidest, ja “Linnud lahkuvad pesast”, mille põhiteemaks olid suhte probleemid.

Ta pani lapsed ka näidenditesse mängima. Mäletan, kuidas ühes viiendas klassis oli palju poisse, nad olid väga elavad ja seal oli raskusi distsipliiniga. Kruusimägi võttis need poisid ja tegi nendega näidendi. Pealkiri oli veel “Timur ja tema meeskond”. Ta pani need poisid nii mängima, et neil kõigil silmad särased peas. Kelle Kruusimägi juba näidendisse võttis, selle ta pani mängima ka. Ta ütles niimoodi, et kui karud pannakse tantsima, siis kuidas nüüd inimest

Ants ja Jutta Kruusimägi pulmapäeval, 1935.

Foto: MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM

näitlema ei saa.

Ants oli väga hea organisaator. Kui koolis oli mõni üritus vaja läbi viia, siis selle peakorraldaja oli tavaliselt just Kruusimägi. Kuna siis oli veel Juuru kool seitsmeklassiline ja õpetajaid vähe, jagas Kruusimägi ülesanded ära nii, et kõik said midagi teha. Paljude ürituste algatajaks oligi Kruusimägi. Ta mõtles midagi välja, siis läks direktor Ausi juurde ja küsis, et kas me ei saa sellist asja teha. Siis nad mõtlesid koos asjad läbi ja üritus läkski käiku.

Ta oli vaieldamatult Juuru tolle aja kultuuriring. Ants oli enamuse ürituste ja asjade algataja, haaras teisi kaasa ja tegi alati ka ise palju. Tema suurel osalusel ehitati Juuru praegune rahvamaja. Vanas rahvamajas oli külm ning ruumid olid väikesed, siis Kruusimägi ajas Ausiga, kes oli tollal ülemnõukogu saadik, asju nii, et lõpuks ehitatigi Juuru tänapäevane rahvamaja. Lisaks sellele muutis ta ka rahvamaja plaani, eriti just lavaosa, enne kui seda üldse ehitama hakati.

Ta oli väga hea suhtleja, ta oskas panna inimesed endaga nii-öelda kaasa tulema ja sisendas neile seda, mida vaja. Ma mäletan sellega seoses, et õpetajad pidid peale koolitundide andmise veel igasuguseid ülesandeid täitma. See võis olla

kuskil viiekümnendate aastate paiku, kui saadeti õpetajad küla peale koguma sõjalaenu. Kõik, kes siis tööl käisid, pidid teatud osa oma palgast ära andma. Aga kolhoosnikud ei tahtnud seda teha ja vägisi ei saa ju inimese käest kätte.

Siis äkki üks päev koolis tuligi direktor ja ütles, et nüüd lähete kõik küladesse neid obligatsioone müüma. Meid pandi siis paaridesse ja mina sattusin Kruusimäega kokku. Meie piirkond oli Maidla küla, ma ei mäleta täpselt, kui suur ports meil neid käes oli, aga käisime lihtsalt talust tallu. Ma poleks seal üksinda vist mitte midagi teinud, võib-olla mõni kohusetundest oleks ostnud ka, aga Kruusimägi... Ta läks tallu sisse ja enne seda hoiatati, et sealst talust ei saa midagi. Meie aga läksime tallu ja Kruusimägi ei rääkinud sellest sõjalaenust algul sõnagi. Mees oli parajasti õues ja rakendas hobust ette. Kruusimägi hakkas siis rääkima, et kuidas sul hobusega on ja kuidas lambatalled kasvavad. Kõik niisugused talumehe jutud rääkisid ära ja siis muu seas Kruusimägi ütleb, et kuule, meil niisugused piletid ja kas sa siit ikka ka mõned nüüd ostad. Ja talumees võttis obligatsioone lausa 100 rubla eest. Kruusimägi oskas tõesti kõigi inimestega suhelda. Tal oli igauhega midagi rääkida.

(Järg 18. lk)

Kaasaegsed Ants Kruusimäest

Elli Saare mälestused

Ma olen viimasel ajal mõelnud, et küll Kruusimägi oleks solvunud ja nõrдинud, kui ta kuuleks tänapäeva eesti keelt. Õeldakse, et eesti keeles kõige kasutatavam sõna on tegusõna “olema”. Ei ole. Tänapäeva eesti keeles kõige kasutatavam sõna on “nagu”. Ja praegu “nagutavad” kõik, kaasa arvatud kõik raadio- ja telediktorid. See on nagu Aafrika seakatk, tuleb ja nakkab ning pole mitte midagi parata.

Ants Kruusimägi oleks väga-väga nõrдинud, sest tema eesti keel oli väga ilus. Laitmatult puhas, ideaalne. Ei mingit sõna venitamist (ee’d, ää’d, noh’i), mitte midagi.

Üks mu õpilane tuletas kord meelde, et tal oli õppimata ja siis Kruusimägi oli pörutanud: “Istu, üks!” Aga muidugi, lapsel oli põhjus ka, kuid ta ei julgenud minna talle rääkima. Lapsed kartsid teda ja austasid ka. Neil ei tulnud kellelgi mõttessegi korda rikkuda. Aga siis üldiselt korralikkumistega ei olnudki nii suuri probleeme. Ajad olid hoopis teised.

Ma mäletan, kui olin päris esimesi aastaid Juuru koolis tööl, siis oli rajoonis ülevaatus massdeklamatsioonidega. Oli selline kunstileik, nii nagu koorilaul. Ja oli imekspandav, kuidas Kruusimägi valis õpilasi hääletämbri järgi: kes oli kõrgema häälega, kes mahedama, madalama häälega, kes poistest juba veidi bassitasid, kellel oli veel kõrge tenori hää.

Siis ta istus esimeses reas ja niimoodi vaikselt, nagu dirigent, lõi takti, sest kui esineb mitukümme õpilast, on see taktilöömine tõesti vajalik. Väga huvitav oli. Praegu sellist asja ma pole kusagil näinud ega kuulnud. See oli uskumatu kuuekümnendate keskel või lõpupoole, sest minu neljas lend

parajasti lõpetas ja nemad olid ka seal osalisel.

Tema kõige suurem panus on see koduloomuuseum, Mahtra muuseum. Kui mina kooli tulín, olid koolimajas kõik need asjad, mis lapsed töid. Kulpe, lusikaid ja kõiki selliseid kodulooga seotud asju, mis nad pööningutelt leidsid.

Ja kui siis Mahtra sõja juubeliks kultuurimaja ehitati, olid praeguses kaminasaalis kaks tuba Mahtra väljapaneku jaoks. Selleks ajaks pandi kõik Mahtra sõjaga seotud esemed süstemaatiliselt välja ja peale seda, kui internaadmaja sai valmis ja internaat kolis praegustest muuseumiruumidest internaati üle, sai muuseum omale ka need tänapäevased ruumid. Siis oli veel kõiki neid tööriistu ja tarbeesemeid kodudes, nii et Kruusimägi sai õigel ajal kõik need esemed kokku kogutud.

Giidina oli ta ka fantastiline. Ta aeg-ajalt ikka käis gruppidega Mahtra sõjaväljal ja Mahtra muuseumis ja teda võis kuulama jääda. Ta taltsutas ära isegi kõige pöörasemad Tallinna õpilasekursioonid. Olid mõned Tallinna koolide rühmad, kes tulid siia umbes sellise näoga, et “kes te õige olete, vaat meie nüüd tuleme pealinnast”. Aga Kruusimäel oli neid taltsutada päris lihtne.

Tuli esitada paar küsimust, mida nad oleksid pidanud teadma, aga ei teadnud, ja tuli nad kõigepealt lolliks teha. Näidata, et nad on ikka nii rumalad, et ei tea mitte midagi, ja siis võis alustada ekskursiooniga. Siis kuulasid nad küll väga hoolega. Eriti vahva seltskond oli teismeliste poiste punt. Need kuulasid väga suure uudishimuga, silmad suured ja muudkui vaatasid ja küsisid hoolega. Tüdrukud olid nii nagu ikka, aga poisid olid alati võrratud.

Muidugi see näiteringi töö oli

ka võrratu. Ants Kruusimägi oli inimene, kes näidendites orienteerus hästi ka kõige koomilisemates olukordades. Kui vahel keset näidendit voodil lauad alt ära tulid või püssist õigel ajal pauku ei tulnud, oskas Ants Kruusimägi näidendi uuesti õigetessee rööbastesse viia.

Ma ei osalenud küll tema viimases lavastuses, kuid Milvi Sõero ütles ikka, et selle ärakeelamine oli Ants Kruusimäele ikka viimaseks hoobiks. See oli talle ikka väga ülekohtune. Ja sinna ei saanud ju mitte midagi parata, olid ajad...

Ants Kruusimägi oli muidugi väga täpne. Kui oli lepitud kokku mingi kellaaeg, siis ikka selleks kellaaajaks pidid kõik raudselt kohal olema. Seoses sellega olid Kruusimäel Ellen Hõbemäega, tollase kultuurimaja juhatajaga, vahetevahel väikesed kokkupõrked. Sellepärast, et Ellen oli täpselt vastupidine nähtus, tema ei tundnud üldse kella. Kell oli tema jaoks tõesti üks arusaamatus.

Ühel Lõuna-Eesti ringreisil oligi meil probleeme. Pidime välja sõitma, Ellenit ei ole. Ants Kruusimägi juba paanikas, et kus ta ometi on, võõras kohas, kuhu ta ometi läks, et me jääme hiljaks, peame ju dekoratsioonid üles seadma. Ellen, nagu ta oli suur kohvitaja, tal oli kaasas selline väike keeduspiraal ja kruus ning lahustuvat kohvi ka. Tema oli läinud siis ühte majja, koputanud uksele, keegi ust lahti ei teinud, ta oli siis ukse avanud ja vaadanud, et sattus kööki. Leidis siis stepsli, leidis kraani, keetis endale vee valmis ja pani kohvi sinna sisse ja marsib siis õnneliku näoga väravast välja ning lausub: “Ah, te olete veel siin!”

Kruusimägi ei öelnud talle midagi, aga ma täiesti nägin, kuidas ta pahameelest vahutas. Kuhu me siis ilma temata oleksime läinud. Aga tema sai oma kohvi tehtud!

sort läheb. Kõik sordid olid keldris eraldi ja arvestus oli väga täpne.

Ants armastas ilu - maja ees kasvasid roosid, kõige ilusam oli “Baccara” sort. Siis elati juba “Plevnas”, tollase Juuru panga vastas.

Talle olid väga tähtsad peretraditsioonid. Pojad peredega tulid sageli kokku, siis pandi riidest kottide sisse õled ja kõik said ööseks jääda. Sellised kokkusaamised olid lastel väga oodatud.

Jõulude ajal pidas vanaisa alati jõulukõnet, kus võttis kokku perekonna lõppeva aasta tegemised ja õnnestumised. Oodatud olid ka talgud, heinavedu (perel olid lambad) ja puude tegemine.

Kuna Külli oli ka vanaisa õpilane, siis mäletab ta, et vanaisa suhtus temasse nagu teistesse õpilastesse, ei teinud mingit vahet.

Esimene “2” oli isegi vanaisa pandud. Vanaisa kutsus Külli laua juurde, et näha tema kodust tööd. See oli tegemata ja vanaisa teadis seda. Külli väitis, et vanaisa, sa tead ju, et mul on õppimata.

Vanaisa vastus oli, et tunnis olen sulle “õpetaja Kruusimägi”. Õhtul seletas asja ära, et ei saa suhtuda oma lapselapsesse kuidagi teisiti, sest see poleks õiglane. Pärast seda ei jätnud Külli kunagi oma tööd tegemata.

Traditsioonidest oli eriline see, et vana-aasta õhtul tehti *tonti*, mida tassiti teiste ukse taha. Sellega sai palju nalja, sest lapsed tassisid ühe tondi ära, järgmine oli vanaisal juba asemele pandud. Tuli pingutada, sest muidu tulevat lohakas aasta. Mängiti veel *sokku* ja *koogu alt läbipugemist*.

Vanaisa armastas väga lapsi, näiteks kui oli sündinud lapse-lapselaps Silli, võttis ta tüdruku sülle ja laulis ning tantsis temaga mööda tuba. Ise pödes ta sellel ajal juba kopsuhaigust.

Samuti mäletavad järeltulijad, et vanaisa juures oli nii hea haige olla. Voodi oli sooja müüri ääres, hoolitsus oli hea, süüa sai piima- ja rosinasuppi, mida oli valmistanud vanaema.

Õpilaste kodu-uurimiskonkursi töö

Imeline lugu ilma allkirjata

„Oli aasta 1970. Jõuluõhtu. Üks pere oli mõne kuu eest kaotanud abikaasa ja isa. Oli leinavalu ja kurbus. Istusime neljakesi vaikselt, igaüks mõlgutas omi mõtteid. Puudusid tavalised kingituste jagamised ja pidulikkus. Korraga koputus uksele ja sisse tuli ehtne jõuluvana. Kaasas kõigile kingipakk. Tuli lugeda ja laulda. Korraga oli tuba täis valgust. Too jõuluvana oli Ants Kruusimägi. Ta oli olnud põhikoolis minu poja eesti keele õpetaja ja klassijuhataja. Kuigi poeg oli 1970. aastal juba teise kursuse tudeng, oli tema kunagisel klassijuhatajal meeles, et ühel perel on kurb jõuluõhtu. Seda jõuluõhtut ei unusta me kunagi. Poleks uskunud, et väliselt küllaltki karmis, ent väga lugupeetavas õpetajas oli nii palju inimlikkust.“

Lapsevanem, detsember 2014.

Ants Kruusimägi kodu-uurijatega Mahtras, 1972.

Foto: MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM

Ingrid Taltsi mälestused

Juuru koolis olid sel ajal liitklassid, seega I+II, III+IV, V+VI. Esimene aasta andis Ants Kruusimägi meile joonistamist, selleks joonistas ta ise tahvlile ette ja nimetas need pulgapoisteks. Meie siis täiendasime neid ja muutsime loomulikuks. Nii ka loomad. Tema omad olid muidugi kõige ilusamad. Ants mängis ja meie laulsime.

Ants Kruusimäe õpilane olin 1936. aasta kevadeni. Ta lahkus Juurust Järvakandi tehaste 4-klassilise kooli juhatajaks, hiljem Kuimetsa 6-klassilise kooli juhatajaks ja siis sõjakeerises Saksamaale. Sõja lõppedes tuli tagasi 1945. aastal. Kui vabanes Juuru koolis koht 1946. aasta veebruaris, asus tööle eesti keele õpetajana. Mina töötasin õpetajana 1944. aasta oktoobrist ja nii töötasime kolleegidena.

Ants Kruusimäega oli tore koos töötada. Ta jagas oma kogemusi. Kuna mina olin noor, püüdsin kõik õpetajad mind aidata. Kui oli vaja abi, võisin alati julgelt Antsu poole pöörduda. Koostöös andsime välja seinalehte, kus oli kirjutisi ja joonistusi.

Igal kevadel olid omaloomingu olümpiaadid kas Raplas või Tallinnas. Juuru kool võttis kõigist osa ja suur roll selles oli eesti keele õpetajana Ants Kruusimäel.

Õpilased lugesid deklamatsioone, laulsid ja mängisid klaverit.

Kuna Ants Kruusimägi oli ka kirjandusõpetaja, siis Eduard Vilde loomingut õpetades leidis ta, et on vaja asutada koolis Mahtra sõja nurk. Selleks oli vaja õpilaste kirjutisi, joonistusi, skeeme ja fotosid. Minu mälestuste järgi saigi Juuru kool esimese koha olümpiaadil. Hiljem viidi see tahvel Juuru rahvamajja ja muuseumi ehitamisega Mahtra muuseumi. Ants Kruusimägi täiendas pidevalt eksponaate ja nii saigi valmis lõplik Mahtra muuseum.

Ants Kruusimägi oli väga nõudlik. Soovis, et kõik oleks kõige paremas korras. Viisakas, olles ise eeskujuks. Poisidki õppisid õigesti teretama. Ta seisis oma õpilaste eest. Aus. Tema soov oli, et kõik õpilased oleksid aktiivsed ja võtaksid osa üritustest koolis, eriti aga kirjanduses. Ta õpetas ka füüsikat. Kevadel eksamit tehes oli minu suureks üllatuseks, et ka tüdrukud oskasid vastata hästi kõigile küsimustele, mida eksamil vaja oli.

Ants Kruusimäe sünnipäev oli 17. aprill. Tavaliselt öitsesid sel ajal sinililled. Õpilasena mäletan, et alati korjasime lilli ja toime kimpude viisi õpetajale. Pilt on mul 1936. aasta sünnipäevast, kus kaunistasime klassi karukelladega. See oli tore päev.

Ants Kruusimägi poja Priidu abikaasa Maret Kruusimägi, Priidu tütre Külli Ainase ja Külli tütre Silli ja Kaido Kruusimäe mälestustes

Oleks kõigil selline vanaisa! Teda kutsuti hellitavalt “papiks” ja “taadiks”. Küll oli vanaemal ja vanaisal hea meel, kui sündis esimene pojatütar aastal 1962. Enne olid ju kõik poisid! Vanaisana rääkis ta palju loodusest, eriti lindudest, teadis kõiki linde nende hääle järgi. Tal oli isegi omatehtud kataloog lindudest. Talviti vaadati koos orava- ja linnujälgi, samuti elutoa aknast linde. Oskas edasi anda oma armastust looduse vastu, oli hästi kannatlik oma lastelastega. Lasi lastele panna kiige, et nad saaksid kiikuda.

Tegi kõike kirglikult ja pühendunult. Näiteks oli perel kiriku kõrval kartulimaa, millele ajas ise vaod hobusega sisse. Soni peas, teades täpselt, kuhu vakku milline

Sooduspakkumised 01.detsember-03.jaanuar 2016

või kuni kaupa jätkub Tule! Tutvu! Üllatu!

Kevade Valga mnt 3 Tõrva
Leola Jakobsoni 11 Viljandi
Kaare Suur-Kaare 68 Viljandi
Suure-Jaani Lembitu 48 S-Jaani
Nooruse Rapiina mnt 1 Võru
Pille Kooli tee 2 Vainela
Osula pood Sõmerpalu vald Osula
Ostumarket Vabriku 11 Põlva
Eeden Weizenbergi 21 Kanepi
A-Market Valga mnt 7 Elva
Harald Oja 12 Nõo
Haava pood Võru mnt 3 Kambja
Karloua pood Võru 47a Tartu
Tabivere Tauliku 8 Tabivere
Luuja pood Pääsmuse vald Luua
Rüütli Lõssi 11 Põltsamaa
Keshuse Ala 1 Jõgeva
Piiri Piiri 7 Jõgeva
Torma Tartu mnt 7 Torma
Pere pood Aivurme vald Ulvi
Maali pood Pärniku 11 Aivurme
Aivurme pood Rakvere tänava 1 Aivurme UUS

Jonase pood Kure 3a Paldre
Mäeküla pood Paldre vald Mäeküla
Kaare Jaani tee 2 Koona
Mesilane Faehlmanni 15 Rakke
Tamsalu KM Raudtee 5 Tamsalu
Vajangu Tamsalu vald Vajangu
Kiitsi pood Pihk 2 Kiitsi
Triigi pood V-Maaria vald Triigi
Aravete Pihk mnt 16 Aravete
Ambia Pihk 16 Ambia
Lehtise Pihk 14a Lehtise
Kavli Pihk mnt 8 Aegviidu
Tapa KM 1. mai pst 3 Tapa
Kaseke Ülesõidu 8 Tapa
Vohnja pood Kadriina vald Vohnja
Kadriina pood Nooruse 1 Kadriina
Nord Tallinna 68 Rakvere
Mõisa pood Roodesõidu küla Näpi
Rooku pood Saku vald
Loo pood Kaare tee 1 Loo
Kostivere pood Mõisa tee 3 Kostivere
partner: Georgi Pihk 16 V-Maaria

Nurga pood Kuusalu tee 39 Kuusalu
Lohsa pood Posti 2a Lohsa
Keskuse Mere 67 Võsu
Ulvi Rägavere vald Ulvi
Õ pood Kunda tee 4 Viru-Nigula
Toila Pihk 18a Toila
Mäetaguse Kooli 7 Mäetaguse
Ilasku pood Tartu mnt 46 Ilasku
Mustvee pood Tartu 7 Mustvee
Rae Riia mnt 271 a Pärnu
Järvakandi pood Pargi 1 Järvakandi alev
Purku pood Raikküla Purku
Ristiku Tallinna mnt 45 Rapla
Alu Rapla 3 Alu
Hagudi Viljandi mnt 24 Hagudi
Rita Märjamaa vald Varbola
Riisipere pood Metsa 2 Riisipere

meie

toidukaubad

12 maakonnas, üle 60 kaupluse

RRLeht AS, Kauba 3, Tapa 45106

tel. 32 50 960 meie@meietoidukaubad.ee

Täna tähistatud tooteid ei ole kõikides üksustes saadaval!

-40% Perenaise sai 320g (1,03 kg)
-32% Õnne seipik 300g (1,33 kg)
-31% Kodupaiga leib 390g (1,33 kg) Eesti Pagar
-25% Suhkur 1kg

-25% Lastevorst kg, Rakvere suitsusardell kg
-33% Eesti Rahva verivorst 500g (2,38 kg)
-20% Rakvere verivorst kg RLK
-32%

-34% Silt 330g (3,79 kg), Verivorst Suitsupekon kg
-32% Ene täissuitsuvorst 180g (8,83 kg)
-27% P/S Kalevi kg Rannarooti LT
-30%

-29% Maasink kg, Suitsupekon kg
-29% P/S Kalevi 270g (5,15 kg)
-26% Pardiimakapasteet 200g (4,95 kg) Nõo LT
-29%

-24% Sauna sink kg, Silt Delikatess 400g (5,73 kg)
-23% Täissuitsuvorst Moskva 270g (7,37 kg)
-26% K/V Doktor suitsutatud 600g (4,32 kg) Saaremaa LT
-24%

-26% Kohv Aroma Gold 500g (6,38 kg)
-37% Kohv Paulig Classic 500g (6,98 kg) 2 sorti
-31% Kohv Jacobs Krönung 500g (7,58 kg)
-31% Kohviuba Paulig Arabica 1kg

-39% Kodusjuust hapukoorega 4% 390g (2,99 kg)
-27% Gellitus keefir 300g (1,83 kg) 2 sorti
-31% Kodusjuust 300g (1,83 kg) 2 sorti
-31% Metamaasik jogurt 1kg Valio

-45% Eesti või 82% 250g Alma (4,40 kg)
-31% Voimix margariin 400g (1,98 kg)
-48% Eesti rafineeritud rapsiõli Olia 11
-44% Grece päevalillõli 1l
-30% Borges Ekstra Neitsilõhvõli 250ml (9,16 l)

-25% Majonees Provansaal 900g (1,99 kg) Tartan
-25% Heina Tomatikastet 400g (3,24 kg)
-25% Meira sisepeet traditsiooniline 500g (2,98 kg)
-25% Vahva panimaste magusapasta 300g (2,54 kg)
-25% SM Liha üldmaitseainet 200g (10,31 kg)
-25% SM maitse parandus 200g (28,95 kg)
-25% SM sidrunipasta 300g (15,63 kg)

-23% Purustatud tomatikala vee 185g (4,59 kg) Hea
-29% Sprotsid 240g (3,71 kg) Libava
-35% Lumekrabipulgad 150g (7,33 kg) Victoria
-32% Heeringaliit traditsiooniline 400g (4,72 kg) Victoria

-26% Kõrre pihvid 150g (4,63 kg) RLK, Kodusink kg RLK
-31% Kõrre kodusalaami 105g (11,33 kg) Nõo LT
-30%

-26% PrestoTorne 400g (0,73 kg)
-38% Makaron Tartu Mill riisistard 500g (1,10 kg)
-27% Makaron Melissa 500g (1,30 kg)
-30% Makaron Panzani sarveke 500g (2,38 kg)

-27% Kalew nisujahu T-50 1kg (0,50 kg)
-26% Tordipuber Juubeli 450g (1,98 kg)
-31% Nordie Nijaviljaleib kaerakliidiga 500g (1,48 kg)
-31% Doris piketiline riis 4x125g (1,48 kg)

-24% Kirsikaramelli kook 400g (5,48 kg)
-21% Raffaello karp 150g (1,727 kg)
-30% Hollandi leibjuust 500g (1,43 kg)
-23% Jäätis Classic 250g (5,50 kg) 2 sorti
Jäätis Magnum 86g (11,51 kg) 2 sorti

-26% Kodus piparkoogid 400g (3,48 kg)
-24% Kipsi Domino 175g (7,37 kg)
-29% Kipsi Trio glasuuriga 250g (3,96 kg)
-21% Mõneste kookideks 100g (1,95 kg)
Hommikuõli 175g (4,29 kg) 2 sorti

-16% Üllatusmuna Kinder 20g (37,50 kg)
-40% Sokolad U kipsisega 100g (5,90 kg)
-26% Kummikõnn Kuldikara 200g Haribo (5,50 kg)
-21% Batoonike Kirju Koer 200g (7,45 kg)

-37% Nundiroog 50g (4,40 kg) 2 sorti Rõllon
-29% 3 MIN Kukekupp 400g (2,06 kg) Salvast
-29% Seelanka liha 500g (3,98 kg) Salvast
-41% Praksapasta porgandiga 900g (1,99 kg)
-20% Lõhnaõli Glade Warm 2 sorti
Lambi sidrunilõhn 0,04 kg

-0,59 Hele õlu Holsten Premium 4,5% 0,5l (1,18 l)
-0,75 Hele õlu Saku Original 4,6% 0,5l 0-pakk (1,50 l)
-0,79 Hele õlu Saku Kuld 4,7% 0,5l (1,51 l)
-4,49 Hele õlu A.L.E. COQ Alexander 4,2% 0,5l (1,30 l)
Hele õlu A.L.E. COQ Premium 4,7% 0,5l 0-pakk (1,50 l)
TÄHELEPÄRU! TEHISTET ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

-0,79 Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-0,69 Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-3,99 Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
TÄHELEPÄRU! TEHISTET ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

-2,99 Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-2,99 Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-2,99 Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
TÄHELEPÄRU! TEHISTET ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

-4,2% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-50% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-35% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-28% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
TÄHELEPÄRU! TEHISTET ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

-34% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-80% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-40% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-68% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
TÄHELEPÄRU! TEHISTET ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

-47% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-28% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-11% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
-31% Hele õlu A.L.E. COQ 1,2% 0,5l (1,38 l)
TÄHELEPÄRU! TEHISTET ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

Pildidel on illustreeriv tähendus

www.meietoidukaubad.ee

Koduloolased heitsid pilgu lõppeva aasta raamatutele

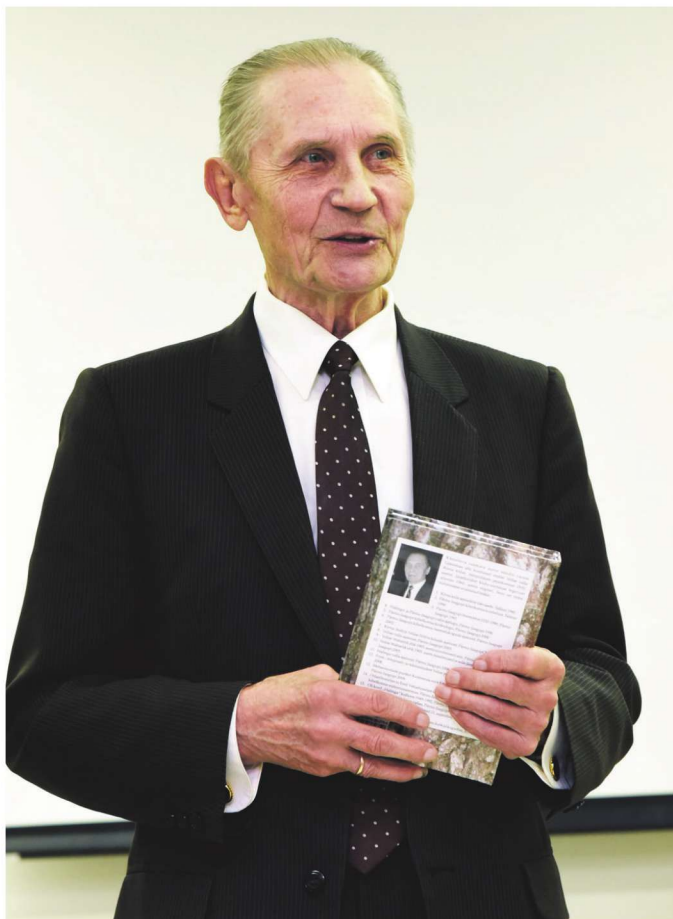
Siim Jõgis

Eelmise nädala kolmapäeval, 25. novembril heideti Rapla keskraamatukogus pilk 2014. aasta lõpus ja 2015. aasta jooksul ilmunud koduloolistele raamatutele.

See on traditsiooniks kujunenud üritus, kus Rapla maakonna koduloohuvilised saavad korra aastas kokku, jagavad muljeid ning tutvustavad tehtud tööd.

Tänavu toimus selles formaadis üritus seitsmendat korda. Tavaliselt keskenduvad koduloopäevad raamatutele, kuid ühel aastal olid teemaks ka fotod. Seekord tehti kuus ettekannet teostest, mis on 2015. aastal kodulooteadmiste pagasit Rapla maakonnas täiendanud. Ürituse üks korraldaja Kaja Tammar ütles, et õhtu jooksul sai väga korraliku ülevaate sellest, mis tööd on Rapla maakonna koduloolased teinud. Puudu oli vaid Enno Alliksaar, kelle uurimustöö tulemusena ilmus teose "Järvakandi läbi sajandite" neljas köide.

Pärnu-Jaagupist pärit

Pärnu-Jaagupist pärit staažikas kodu-uurija Sergei Seeland tutvustas enda koostatud raamatut.

staažikas kodu-uurija Sergei Seeland tutvustas enda koostatud raamatut "Kirna küla ajaloo". Seeland on ise Kirna külast pärit. See küla kuulus

varem endise Velise valla territooriumile, nüüd jääb aga Märjamaa valla piiridesse. Seelandi sulest ilmus 2015. aastal ka teine kodulooline

Rapla maakonna koduloohuvilised keskraamatukogus.

Fotod: JAAK KADARIK

raamat "Pärnu-Jaagupi postside ajaloo 17. sajandist kuni aastani 2013", ent selle seos Rapla maakonnaga on väiksem kui esimesel raamatul.

Tänavu jaanuaris esitleti Märjamaal Raplamaa koguteose esimest osa. Kolmapäeval käisid sellest raamatust rääkimas projektijuht Tiit Susi ja peatoimetaja Jaanus Kiili. Koguteose esimene osa puudutas maakonna loodust.

Asjaosalised ütlesid oma ettekandes, et töö käib praegu selle nimel, et saaks valmis ka teine osa, mille teemaks on Rapla maakonna kultuur ja ajalugu.

Aare Hindremäe tutvustas Lau küla raamatut ning mainis, et tema järgmine projekt võtab luubi alla Ingliste küla ajaloo. Ants Tammar koostas põhjaliku ülevaate Kohila hariduselu ajaloost, millest sai

raamat "Kohila kooli ajaraamat. Koolilood". Oma ettekandes ütles ta, et igal kogukonnal peab kindlasti olema raamat kohalikust hariduselu, sest sellega saab oluline osa koduloo uurimisest tehtud.

Lisaks mainitud autoritele esinesid koduloohuvilistel veel Armar Paidla ja Kalev Kask. Õhtu lõpetas ettekanne rahvapillidest, mille tegi Ave Sinikas.

Teine koht klaverikonkursil

Hele Saarse

Kehtna kunstide kooli õpilane Eleri Andok pälvis teise koha klaverikonkursil Tabasalus.

14. novembril peeti Tabasalus kümnendat korda Eesti klaverimuusika konkursi. Kehtna kunstide koolist osales kaks teise klassi õpilast. Esitada tuli kaks Eesti autori teost, millest üks oli kohustuslik Riho Esko Maimetsa pala "Varblaste mängud" ja teine vabal valikul.

Eleri Andok (õp Hele Saarse), kes saavutas konkursil teise koha, mängis teise loona Urmas Sisaski "Vähk, mina tunnen/ hoolitseja" tsüklist "Sodiaak" op 50. Liselle Karjane (õp Ülle Piil) esitas teiseks palaks Riine Pajusaare "Kutse ballile". Arvestus toimus klasside kaupa ja noori interpreete hindas professionaalne žürii. Mõlemale tüdrukule oli see esimene kogemus osaleda klaverikonkursil.

Õpetaja Hele Saarse ja Eleri Andok.

Foto: erakogu

Pipi Pikksukk hullas lastega

Piret Linnamägi

Et pühapäevahommikud algavad pannkoogi tegemisega, on üsna tavaline. Kui aga seda tehakse koos Pipi Pikksukaga, on see veidi teistlaadi.

Ühel novembrikuu pühapäeval oli Varbola rahvamaja pannkoogi küpsetamise lõhna täis. Paarkümmend väiksemat ja suuremat last olid tulnud koos emade-isadega toredale pannkoogihommikule, sest külla tuli Pipi Pikksukk ise. Just see Pipi, kes veel mõni aeg tagasi nipitas ja trikitas Estonia teatris.

Kui kohud olid pannkooke täis söödud, tormaski saali Pipi Merit Männiste esituses. Ühe väiksema ülesastumise soojenduseks oli Merit ka juba varem teinud, kuid Varbola laval ülesastumist võttis ta kui esietendust monotükis. Ligi tunniajases etenduses kandis Merit-Pipi ette kõik tuntumad etenduse laulud ja

Pipi - Merit Männiste. Foto: PIRET LINNAMÄGI

kutsus lapsi nii spunki otsima kui ka üheskoos väikeseks jäämise võlusõnu ütleva. „Väike väänik, anna asu, et ma suureks eal ei kasu...!“ kordas Pipi ees ja tema ümber olev lastest moodustunud ring järele. Loomulikult sai iga laps ka „suureks kasumise“ vastase kommi.

Kui spunk oli leitud ja kommid söödud, asus Pipi spordivõistlust läbi viima. Kõik lapsed said joogikõrrega teivast visata ja õhupalliga

kuuli tõugata. Kohtunik Pipi jagas kõigile võistlejatele diplomid ja võitjatele kuldmedalid.

Tund möödus kui lennates ja esitaski Pipi Pikksukk lõpulaulu, lehvitas lastele ja... ega teda nii lihtsalt minema lastud. Kõik tahtsid vahvast päevast fotojäädvustust ja diplomile autogramme. Seda ka Merit lahkelt

tegi.

Merit Männiste jäi päevaga väga rahule: „Mul on alati hea siia Varbolasse tulla, sest mind ja ka mu peret võetakse siin soojalt vastu. Oleme siin majas üsna sagedased külalised ja usun, et tulemas on uued ja põnevad kohtumised.“ Meriti ülesastumist toetasid ka isa ja vend.

Vahvale perepäevale oli tulnud rahvast Raplast, Kehtnast, Märjamaalt, Kohilast ning loomulikult Varbolast.

Pärimuspala

Kes lööb koera jalaga, sel jalg otsast ära.

(Kogu Eesti)

Varbola rahvamaja tähistas aastapäeva galaõhtuga

Reet Saar

Varbola rahvamaja sisenenud kohe saali ei pääsenud, enne tuli mööda punast vaipa kõndida, maja-perenaisega tervituseks pokaali kõlistada ja siis juhutati igaüks talle määratud lauda.

Rahvamaja saal oli oma 55. sünnipäeva galaõhtuks saanud sootuks teistsuguse ilme: valged katted olid akende ees, valged linad laudadel, valge kattega olid kaetud toolid, mida ilmestasiid veel roosad linnid. Igale toolile oli asetatud kollane roos ja lauale kaunistatud kaardid mõtteteraga. Tavaliselt tullakse peole lillega, aga siit võis lahkuda lilleõie ja kaardiga.

Varbola rahvamaja juhataja Piret Linnamägi soovis maja aastapäeva tähistada galaõhtule väärilise glamuuriga. Saalikujunduses domineerisid valge, punane ja roosa värv, neid täiendasid akendel veiklevad värvilised tuled, lavaserval oli palju küünlaid. Igal peol ei juhtu seda, et õhtut juhivad Riigikogu liige ja maavanem, vastavalt siis Laine Randjärv ja Tõnis Blank.

Majaperenaine Piret ütles, et rahvamaja on külas kui väike kultuuri pühakoda. Blank täiendas, et rahva- ja külamajad Eesti paljudes paikades on rahvakultuuri hoidmise kohad.

Varbola rahvamajas käivad koos naiskoor Astra, eakate klubi Tuluke, eakate tantsurühm, rivitantsijad, naisrahvatantsurühm Varbola Piigad ja joogaring. Juhtumisi on kõik ringides käijad vaid naised.

Sel peol anti oma maja taidlejatele n-ö vaba õhtu ja neil oli võimalus teiste esinemistest osa saada. Saksofonipalaga alustas kohalik neiu Eliisa Elfenbein, flamenkotantsuga jätkas Teele Nõlvak, Märjamaa rahvamaja oli laval segakoor Ceres, laulsid Mehis Nurmetalu ja Karin Marks Sakust.

Sundimatu meeleolu loomiseks küsitles õhtujuht Tõnis laudades istujaid, tahtes teada

Varbola rahvamaja saal sai 55. aastapäeva galaõhtuks hoopis teise ilme. Käsil on viimased ettevalmistused.

Fotod: REET SAAR

Külavanem Maire Põhjala andis Varbola rahvamaja juhatajale Piret Linnamägil üle väike-se näidise tulevase viieosalisest installatsioonist, millega katta kinni saali tagaseinas kinonäitamise avad.

nende erilisi muljeid seoses selle majaga. Kellel oli siin esimene avalik esinemine, kes meenutas rahvarohkeid majandiaegseid pidusid. Õige mitmel korral kõlas vastuseks, et siin on end tulevase abikaasaga paari tantsitud. Mööda ei mindud Varbola rahvamaja ja Varbola Puu seostest – mõlema eesotsas on Piret Linnamägi.

Märjamaa vallavanem Villu Karu tõi välja, et kõik valla rahvamajad on oma näoga, milles on suur osa just juhatajal. Karu tänas kõiki taidlejaid, kes ringides kaasa teevad ja rahvakultuuri edasi kannavad. Ta andis üle vallavalitsuse tänukirja.

„Asisema kingituse“ osas on läbi räägitud, aga mis see täpselt on, seda veel välja ei öeldud.

Õnnitluste ja lilledega tulid maavalitsus, valla teised rahvamajad, noortekeskus, Varbola kool, oma maja taidlusringide ja küla esindajad. Varbola küla kinkis rahvamajale Eesti lipu ja kuuseistiku, mis kevadel lipumasti juurde istutada. Rahvamaja ringid andsid üle pisikese näidise tulevase viieosalisest installatsioonist, millega katta kinni saali seinas olevad kinonäitamise avad.

Piret tänas kõiki saalisviibijaid. „Need on „minu

inimesed“. Hoidkem üksteist. Vallas on räägitud rahvamajade reformist. Meil on hea koostöö ka ilma selleta,“ on lühike kokkuvõtte tema sõnavõtust. Ta pidas meenetaldriku ja vilditud maasika kui Märjamaa valla sümboliga meelest rahvamaja ringijuhate ja abilisi.

Rahvamaja eelmine juhataja Marju Teekivi meenutas, et pärast kordaläinud pidu oli hea üksinda tühjas saalis istuda ja tunda, et hing on rahul. Ta arvas, et pärast seda õhtut võib Piret samamoodi tunda. Tõnis Blank lisas, et Piret on julgenud unistada suurelt.

Õhtu jätkus tantsuga.

Meila Sermus-Blomqvist.

Foto: erakogu

Taas koju...

Ene Kanqur

30. novembri õhtupoolik Kohila raamatukogus – Meila Sermus-Blomqvisti portselani-maali näituse avamine.

Elu on määratu suur kannel, millel mängivad saatuse käed... Vahest oli see ka saatust, mis viis Meila pikkadeks aastateks elama Soomemaale, aga nüüd on ta tulnud tagasi koju.

Meila on pärit Kohilast ja juba noorukese tütarlapsena alustas ta tööd kaubanduses. Tema oskus suhelda ja tema lahkus töid talle edu. Pikki aastaid oli Meila ametis Kohilas majatarvete poe juhatajana. Meila ja kultuurilembus – need kuuluvad kokku. Ta laulis ansamblis, veeretaskordionilt kauneid valsiviise ja oli kohaliku kultuurielu ettevõtmistes agar kaasalööja.

Ühtäkki aga vahetas Meila elupaika ja tema koduks sai Soome. Valikuid teeb inimene ikka ise.

Üle kahekümne aasta oli Meila Helsingis ettevõtja. Omandada tuli keel, et ettevõtluses edukalt toime tulla. Ja kui su kõrval on keegi, kes sind toetab igas asjas ja alati, siis läheb kõik korda – see on Meila abikaasa Gösta. Meilat kui tublit ettevõtjat tunnustati Soome ettevõtjate autasudega, milleks olid esmalt ettevõtjate pronksrist ja hiljem ettevõtjate hõberist. See on suur

tunnustus!

Meila on alati pidanud lugu ka hobidega tegelemisest. Kunstianne ja värvide mäng, need olid Meila sees juba ammu olemas. Tikkimine oli selgeks saanud juba vanaema õpetuse järgi, mis nüüdseks on kauneid mustreid lahendades saanud raamitult piltideks ja vaadata saab seda näitust Raikküla kultuurikeskuses.

Soomes alustas Meila portselani maalimisega. Alguses mõned tassid ja taldrikud, siis aga valmis esemeid nii palju, et võis juba mõelda näituse väljapanekule. Ja selle siis aastal 2009 Meila ka Soomest Raikkülla tõi. Nüüd, kus Meila koos kaasaga on asunud elama Kohilasse, otsustas ta näituse üles seada Kohila raamatukogusse, kus olid lahke pererahvas ja sobilikud ruumid.

Meila ütluse kohaselt – tuln taas koju ja mitte tühjade kätega. Meila on käsitöömeister. Mitte ainult tikandid ja portselanimaaling, nüüd teeb ta katsetusi klaasvitraažiga, millest näitusel ka mõned taiesed juba näha olid.

Näituse avamisele oli tulnud hulgaliselt sõpru ja tuttavaid õnnitlema ja tutvuma Meila loominguga. Palju lilli, palju kauneid soovide. Siirad tänasõnad Meilalt kõigile, kes tulid näituse avamisele. Abikaasa Gösta ütles Meilale vaid sõnad – ma armastan sind.

Kohv ja suupisted ning järgnes mõnus vestlusring.

Uus pakend vatipatjadele

Mariliis Vest

Paratamatult jääb kodudes tihtipeale järele igasuguseid pakendeid. Prügikast täitub seetõttu tohutu kiirusega mitu korda nädalas. Peaaegu igal pakendil on aga taaskasutusvõimalusi, millest ilmselt paljud meist teadlikud ei ole.

Ei olnud ka meie, kuni hakkasime natuke rohkem silmi lahti tegema ja ümbrust uurima. Lisaks avastasime teisigi koduseid nippe, mis ei ole otseselt seotud pakenditega, kuid millest võib olla majapidamistöodes palju abi.

Nii otsustasime, et hakkame teile jagama erinevaid nippe, kuidas teha lihtsatest kodustest pakenditest midagi praktilist ja ilusat või kuidas üldse kasutada erinevaid koduseid vahendeid elu lihtsamaks tegemiseks. Iga nädal jõuab teieni uus nipp või trikk, mida võib igaks kodu järele proovida.

Esimene nipp on suunatud eelkõige just naistele, kuid miks mitte ka meestele. Nimelt võivad tihtilugu kosmeetilised vatipadjad olla üle majapidamise laiali või ei ole nende alpakendit just kõige mugavam hoiustada. Korra loomiseks on aga lihtne ja odav nipp, mis ei nõua ei suurt rahakotti ega meeleaega.

Kasutasime: Pringles'i purk, liim, kau-

Uue ilme ja kasutuse saanud purk.

nistamispeber ja -lint, käärid, tapeedinuga, kosmeetilised vatid.

Meisterdamine: Võtsime tühja Pringles'i purgi ja tegime selle seest puhtaks. Lõikasime tapeedinoaga purki paraja augu, et vatid sealt välja mahuksid. Edasi lõikasime välja kaunistamispeberist sobiva tüki ning kleepisime selle purgile. Tegime paraja tüki ka kaane jaoks. Lisada võib alati ka muid kaunistusi, meie kasutasime kollast täpelist lipsu. Lõpetuseks panime vatid sisse ja valmis ta saigi!

NipinURK

Vajalikud materjalid. Fotod: SIIM SOLMAN

Nipinurka toetab

Juristi nõuanne

Milleks on vaja ohtliku kemikaali ohutuskaarti?

Lugeja küsib: Kasutame töö juures mõningaid kemikaale. Töötajad, kes neid kasutavad, räägivad midagi ohutuskaardist. Poes, kus neid ostan, pole mulle kunagi midagi sellist kaasa antud.

Vastab Tööinspektsiooni töökeskkonna nõustamise osakonna juhataja Rein Reisberg: Esmalt tuleb selgeks teha, kas teie ettevõttes kasutatavad kemikaalid on ohtlikud. Lihtsaim viis selleks on põhjalikult tutvuda kemikaali pakendil oleva märgistusega. Kui pakendil on nurgale toetuva ruudu kujuline märk, mille punase raamiga ümbritsetud valgel taustal on must sümbol, on tegemist ohtliku kemikaaliga. Kasutusel on ka veel vana märgistusega ohtlikke kemikaale, milleks on musta sümboliga oranž ruut.

Kui leidsite pakendilt kirjeldatud märgi, on tegemist ohtliku kemikaaliga. Ohtliku kemikaali kasutamisel on oluline teada, mil moel võib seda kasutada. Selle kohta saab vajaliku teabe ohutuskaardilt, mille on koostanud kemikaali tootja. Müüja kohustus on esitada

ostjale tasuta ohutuskaart eesti keeles paberkandjal või elektrooniliselt.

Mõningane teave kemikaali kohta on ka pakendil, kuid sealne märgistus ei sisalda kõike vajalikku. Samuti ei asenda ohutuskaarti näiteks teabeleht või kasutusjuhend.

Kemikaali kasutaja jaoks on ohutuskaardil palju vajalikku teavet. Ohutuskaardil kirjeldatakse kemikaali mõju inimeste tervisele ning kasutamise seotud sümptomeid. Neid teades oskab töötaja seostada näiteks uimasust, naha punetust või silmade kipitust ohtliku kemikaali kasutamisega. Ohutuskaardil on kokkuvõtlik ning kannatanule ja esmaabi andjatele lihtsalt arusaadav esmaabi käsitlev teave. Sealt saab näiteks teavet, et lahusti allaneelamisel ei tohi esile kutsuda oksendamist ning viivitamatult tuleb pöörduda arsti poole, või mil moel tuleb tegutseda kemikaali sattumisel silma.

Ohutuskaardilt saab samuti teavet ohtliku kemikaali käitlemise ja hoidmise nõuetest, mis aitab tööandjal töötada välja sobivad protseduurid ja töökorralduse.

Teave, mil moel maandada

ohtliku kemikaali kasutamise kaasnemise riske, on samuti ohutuskaardil. Kui riski ei saa vähendada muul moel kui isikukaitsevahendit kasutades, saab ohutuskaardilt üksikasjalikku teavet, milliste kaitseomadustega isikukaitsevahendeid tuleb kasutada. Näiteks vajadusel kaitsta hingamisteid saab isikukaitsevahendeid valida ohutuskaardi teabele tuginedes. Ühe konkreetse lahusti puhul sätestab ohutuskaart, et tuleb kasutada pool- või täismaski, mis on varustatud A-tüüpi gaasifiltriga (pruun). Lihvimisel tuleb kasutada P2-tüüpi tolmufiltrit ning pihustusvärvimisel kombineeritud filtriga A/P3 respiraatorit.

Tööandja peab tagama, et töötajad on teadlikud töö kasutatavate ohtlike kemikaalide ja neid sisaldavate materjalide kõikidest ohutusandmetest, mida tarnija on ohtliku kemikaali kohta esitanud ohutuskaardil. Ainult juhul, kui ohutuskaardil olevast on teadlikud nii tööandja kui ka kõik ohtliku kemikaali kasutamisega hõlmatud töötajad, on loodud eeldused vältida kemikaali kasutamisega kaasneva võimalike tervisekahjustusi.

Hinnavõrdlus

Soolased hommikumuffinid

Stina Andok

Hommikul on reeglina kõigil vähe aega ja paljud meist söövad rutuga või ei söö üldse. Ometi on kõik asjatundjad ühel nõul, et just hommiku-söök on kõige olulisem eine kogu päevas. Kuigi hommikumuffinid on üks tore soolase hommikueine retsept, mis nõuab võib-olla keskmisest enam näputööd ja oma paar-kümmend minutit ootamis-aega, on tulemus kõigile alati meelepärane ja toob naeratuse näole.

Vaja läheb (kogus neljale): 4 viilu peekonit, 4 muna, 4 viilu saia, riivjuustu, soola ja pipart.

Tee nii: Kasuta väikest tassi või muud vormi, et lõigata saiaviiludest korrapäraseid saiakettad, mis mahuksid muffinivormi põhjadesse. Lase pann pliidil kuumaks. Prae peekonit pannil nii, et viilud on pruunid, aga jäävad pehmeks. Suru peekon muffinivormi äärtesse saia peale. Vala igasse vormi üks muna. Maitsesta soola ja pipraga. Küpseta 175 kraadi juures

10-15 minutit. Puista peale riivjuustu ja küpseta veel viis minutit, kuni juust on sulanud.

Retsept: internet.

Rapla Talupoest leiab Karula maasuitsu kondita külge hinnaga 8,30 eurot kg ja Kehtna Mõisa suitsuseakülge hinnaga 6,20 eurot kg. Samuti leiab Endla talu vabakasvatatud kanade mune hinnaga 0,25 eurot tk, Linna talu kuulsaid kollaseid mune hinnaga 0,18 eurot tk ja Kehtna Mõisa suuri kanamune hinnaga 0,22 eurot tk.

	Muna, pere-muna, Tallegg, M10, 10 tk	Röstsai, klassikaline, Kuldne, Leibur, 500 g	Suitsu-peekon, Rakvere, 130 g	Riivjuust, Eesti, 200 g
Konsum	1,02	0,92	1,40	0,89*/1,20
Meie Toidukaubad	-	0,95	1,45	1,20
Selver	1,29	0,85	1,49	1,09
Säästumarket	1,15	0,84	-	-
Maxima	1,15	0,85	-	-

Hinnad on seisuga 1.12.15

*Soodushind/ tavahind-

Aasta tegu 2015 tiitli pälvis Rapla korvpall

Mariliis Vest

26. novembri varajastel õhtutundidel tunnustati Inglise rüütlimõisa kultuuriadas saalitäie rahva ees selle aasta maakonna suurimaid ja tähtsamaid tegijaid. Õhtu kulminatsioonis tehti teatavaks Raplamaa aasta tegu 2015 võitja - Rapla korvpallimeeskonna võidetud pronksmedal Alexela Eesti meistrivõistlustel.

Inglistel võeti külalisi ja nominente vastu uhkete kaunistustega saalis. Olid kuldseid kardinad, maitsekad lauad ja toolid ning aksessuaarina vanker ja küünlad. Kõigepealt kõneles Inglise mõisa peremees, kes rääkis põgusalt, mis hoonega tegemist on. Külalastajad said teada, et maja kõrval olev mõis on asutatud 1486. aasta lõpu poole. Vastuvõtturuum, kus parasjagu viibiti, oli aga varem olnud viljahoidla.

Sõna võttis ka maavanem Tõnis Blank, kes rääkis, et aasta tegu valitakse juba üheteistkümnendat aastat järjest ning see on muutunud Rapla maakonna traditsiooniks. Maavanema kõne järel löid muusikalise meeleolu Thea Paluoja klaveril ning tema noored lauluõpilased. Vahetult enne etteastet olid nad oma koosseisule nimeks pannud Tšipa-Vahva. Esitati Raimond Valgre laule, valikus oli nii lõbusaid kui ka rahulikke lugusid.

Õhtu tähtsaim osa algas pärast Thea ja noorte esinemist. Enne võitja väljahõikamist tunnustati kõiki teisi kolmeteistkümmet nominenti. Need olid: raamat „Kohila kooli ajaraamat. Koolilood“, Ants Tammar; lõõtspillide tegemise koolitus, Eve Burmeister ja MTÜ Wäega Wärk; raamat „Lau küla lood“, Aare Hindremäe; unikaalse kuumpeamootoriga traktori Lanz Bulldog HR7 D8500 taastamine, Jüri Kusmin; Eesti künnimeistrivõistluste korraldamine, MTÜ Kaspar Järvala Künniklubi, Kaspar Järvala; Kapa Männik Loeb, Jane Kalajärvi, Inna Laanmets; Kohila Võrkpalliklubi jõudmine Euroopa võrkpalliliigas, Ingrid Kangur, Peeter Vahtra; Öökulli paisjärve puhastamine ja puhkeala korraldamine, MTÜ Valtu küla, Jaune Jõenurm ja Harri Riim; Rapla Elujõu Keskuse käivitamine, Piia Köverik; Seli karjääri puhkeala arendamine, Tarmo Räbovõitra; Haimre rahvama ja pargi tantsupõranda rajamine, Ruttar Marrandi; Kohila

valla mudilaste laulupidu, Anu Raud; metsavendade Põrgupõhja punkri ja monumendi rajamine, Martin Andreeller, Sulev Hatto.

Kõige viimasena anti tännukiri ja auhind üle võitjale - Rapla korvpallimeeskonnale Eesti meistrivõistlustel saavutatud pronksi eest. Auhinda tulid vastu võtma meeskonna tegevjuht Jaak Karp ja peatreener Aivar Kuusmaa.

Võitjaks tulnud Rapla korvpallimeeskonna praeguseks nimeks on saanud Rapla Avis. Ajalugu Alexela Eesti meistrivõistluste play-off seerias tehti pronksmedali võiduga aga Rapla TYCO nime all 15. mail. Selle saavutusega tõusis Rapla Tallinna, Tartu ja Rakvere kõrval alles neljandaks linnaks, kes on Eesti korvpallimeistrivõistlustel võitnud medali.

Oma tänukõnes ütles Jaak Karp, et korvpall toob Raplasse emotsiooni ning saali sajad pealtvaatajad. Ta nentis, et Raplamaa ei oleks enam korvpallita sama. Nii Jaak Karbil kui ka Aivar Kuusmaal oli saavutuse üle loomulikult igati hea meel. Viimane ütles, et aasta tegijaks valimine oli meeldiv üllatus. „Selle taga ei ole ei Jaak Karp ega Aivar Kuusmaa, vaid ma arvan, et kogu meie fantastiline taustajõud, kes aitas seda üheksa kuud vedada, fantastiline võistkond. Loomulikult ei saa siin mööda minna fännidest,“ rääkis Kuusmaa.

Rapla korvpall sai aasta teo tiitli juba teist korda. 2010. aastal pälviti see Rapla korvpallimeeskonna meistri liigasse viimise eest.

Konkursi „Raplamaa aasta tegu“ eesmärk on teadvustada kodanikualgatuse tähtsust ning tunnustada Raplamaal tegutsevaid inimesi, ettevõtteid, mittetulundusühinguid, sihtasutusi, vabatahtlikke ja eraannetajaid, kelle tegevus ja isiklik eeskuju on mõjutanud kohalikku ja maakondlikku arengut ning kes on andnud olulise panuse kodanikuühiskonna aktiveerumisse ja edendamisse Raplamaal.

Maavanem Tõnis Blank tunnustamas Jaune Jõenurme ja Harri Riimi Öökulli paisjärve puhastamise eest.

◀ Kohila vallavanem Heiki Hepner (vasakul) on jutuhoos Jüri Kusmniga. Paremal seisavad Kohila Võrkpalliklubi esindajad.

Fotod: JAAK KADARIK

(All vasakul): Pärast ametliku osa oli aeg muljetamiseks ning üksteise õnnitlemiseks. Aare Hindremäe naiste haardes.

(All paremal): Maavanem Tõnis Blank lõbusas vestluses.

Kohila võrkpalliklubi jätkab Balti liigas täiseduga

Eesti võrkpalliliit

Naiste Balti liiga põhiturniir jätkus nädalavahetusel kaheteistkümne vastasseisuga, millest neli peeti Eestis. Nii laupäeval kui ka pühapäeval käisid väljakul kõik 12 võistkonda.

Eesti võistkondadest oli laupäeval võidukas Kohila võrkpalliklubi, mängides Lätis 3:0 (13, 9, 20) üle Jelgava naiskonna. Üleplatsimängijaks kerkinud Kertu Laak panustas kasuteguri +12 juures võitu 14 punkti. Kateryna Dudnikova ja Laura Parts lisasid Kohila edusse 12 ning Iryna Brezgun 11 silma. Marie Aasorg tõi võitjatele 10 punkti.

Kohila naiskonna võidu võtmeks kujunes edukas tegutsemine rünnakul, kui koguni 57 protsenti üritustest lõppes punkti-võiduga. Koduvõistkonna sama näitaja oli vaid 32 protsenti. Sulustamisega

teenisid Kohila naised 18 ja Jelgava 7 punkti. Märkimist väärib veel asjaolu, et Kohila esindus eksis pallingul vaid ühel korral.

Täiseduga jätkav ja seitsmes senises voorus vaid ühe geimi loovutanud tiitlikaitsja Kohila võrkpalliklubi saavutas pühapäeval Läti turnee teises mängus 3:0 (16, 21, 14) võidu tabeli keskmiku VK miLATssi üle. Koguni 64-protsendiliselt (14-st 9) rünnakuid realiseerinud Kertu Laak panustas võitu 10 punkti. Laura Parts ja Kateryna Dudnikova assisteerisid 8 silmaga. Kohila naiskond oli vastasest selgelt parem rünnakul, kui koguni 71 protsenti üritustest lõppesid punkti-võiduga. Võõrustajate sama näitaja oli vaid 36 protsenti.

Seitsme vooru järel on täisedu 21 punkti koos Kohila võrkpalliklubil. TTÜ/Tradehouse järgneb 19 punktiga. Punktisaagi seitsmeni tõstnud Tallinna Ülikool tõusis võiduga play-offi konkurentsi. Tartu Ülikool/Eeden on nelja silmaga turniiritabelis eelviimane ja Famila/Võru võrkpalliklubi kolme punktiga viimane.

Kadi võimlejad on GymnaFest 2015 laureaadid

Karin Moisar

Laupäeval, 28. novembril oli Tartus A. Le Coq spordimajas võimlemisfestivali GymnaFest 2015 lõppkontsert, kus selgitati Eesti parimad võimlemisrühmad.

Eesti suurim võimlemisfestival toimus juba 19. korda ning sel aastal tähistati sellega Eesti Võimlemisliidu 25. aastapäeva.

Lõppkontserdile eelnes kaks eelvoor, kus kokku osales 76 rühma. Tunnustatud võimlemis- ja tantsuspetsialistidest koosnev žürii valis välja 30 rühma, kes pääsesid võimlemisfestivali finaali.

Põhja-Eesti eelvoorus Keilas osales Kadi võimlejate võistlusrühm kavaga „Laiskloom Sidi unistus“. Sel aastal täiendus saanud võistlusrühmas osalevad Valtu põhikooli, Rapla Vesiroosi gümnaasiumi ja Rapla ühisgümnaasiumi tüdrukud.

Treener Kadi Saksa sõnul on tegemist eelmisel hooajal valminud võimlemiskavaga. Kava sooritamisel pandi lisaks tehnilisele täitmisele suurt rõhku emotsioonidele. Žürii

Kadi võimlejad pälvisid oma vanuserühma laureaadi tiitli. Žürii tõstis esile kava koreograafiat ning väga heade emotsioonidega esitust.

Foto: erakogu

otsusel pääses rühm GymnaFesti finaali.

Tartusse sõideti juba varakult kohale. Oma aja võtab laiskloom Sidi välimuse ettevalmistamine. Tööjaotus gareroobis oli paigas – kaks ema tegid soenguid, teised kaks joonistasid Sidi vallatud naerusuud ning juba kiirustasid tüdrukud harjutusväljakule. Kadi võimlejad osalesid 12-16-aastaste vanuserühmas, mis oli võistlustel kõige suurema osalejate arvuga. Tüdrukud

jäid oma etteastega rahule ning põnevusega oodati žürii otsust. Hinnati nii kavade kompositsiooni kui ka tehnilist sooritamist, võimlejate treenitust ja väljenduslikkust ning publikuga suhtlemise oskust.

Pärast võistlus- ja esinemiskavu kuulutati välja võimlemisfestivali GymnaFest 2015 võitjad erinevate vanus- ja koondrühmade arvestuses ning GymnaFest 2015 üldvõitja. Lisaks pärjati parimaid

rühmi laureaadi tiitliga ning eriauhindadega. Kadi võimlejad pälvisid oma vanuserühma laureaadi tiitli. Žürii tõstis esile kava koreograafiat ning väga heade emotsioonidega esitust.

Tagasiteel käis võidukarikas bussis käest kätte ja seejärel hakati telefonides jälgima Rapla meeste korvpallimängu Pärnu vastu. Koju jõudsime rõõmsa teadmise, et lisaks meie võidule tuli Raplasse ka kossuvõit.

Koolisport

3x3 korvpallisarjas selgusid vabariiklikku finaali pääsejad

Laine Rökk

Raplamaa koolinoorte 3x3 korvpallisarja võistlus toimus 18. novembril Raplas Sadolini spordihoones. Tegevus käis korraga nelja korvi all, osales 26 võistkonda 9 koolist, kokku 96 õpilast. Vanuseklasside parimad võistkonnad pääsevad edasi vabariigi finaali võistlusele järgmise aasta aprillis.

4.-5. klassid

Tüdrukud (osales 6 võistkonda)

- Rapla ÜG I vk (Getriin Kolk, Anna Maria Tamberg, Lisete Vetesina, õp Tiit Kosk)
- Rapla VG (Merith Herodes, Kätlin Einberg, Emma Lisette Kadarpik, Grete Visnu, õp Ingrid Lenk)
- Rapla ÜG III vk (Gerlin

Maide, Anette Nõmmik, Kaia Liisa Kristal, Ketlin Kõiv, õp Tiit Kosk)

Poisid

Gümnaasiumite grupp (osales 4 võistkonda)

- Rapla VG (Marcus Sadõhov, Märten Laurimaa, Jordan Karl Karp, Romet Rättel, õp Risto Ütsmüts)
- Kohila G (Andrus Kapsi, Kevin Kiili, Sander Visser, õp Kaur Heinaru)
- Rapla ÜG (Rasmus Estaal, Karmo Kilik, Mairo Onno, Kenneth Viitamees, õp Tiit Kosk)

Põhikoolide grupp (osales 4 võistkonda)

- Juuru Ed. Vilde K (Ragnar Ahlberg, Andreas Liiman, Kennet Vaarma, õp Jüri Pritšin)
- Kaiu PK (Romet Raba,

Henri Vahi, Asse Vilumets, Kait Rosenberg, esindaja Agur Asperk)

3. Valgu PK I vk (Madis Mölder, Aleksander Peetsalu, Märten Saaliste, esindaja Tiina Riismaa)

6.-7. klassid

Tüdrukud (osales 4 võistkonda)

- Rapla ÜG (Kristin Öispuu, Jazmin Elizabeth Karp, Frida Kesküla, õp Tiit Kosk)
- Kabala LA-PK (Marliis Leo, Keithlyn Pajo, Marliis Siniallik, Jette Vangonen, õp Reet Tiisaar)
- Kehtna PK (Agnes Markus, Mari Metsaäär, Angela Pajo, õp Piret Kallaste)

Poisid

Gümnaasiumite grupp (osales 5 võistkonda)

- Märjamaa G I vk (Johannes Kirsipuu, Joonas Riismaa, Elvis Toomistu, õp Kalle Kollin)
- Rapla ÜG (Taniel Alu-

mets, Markus Ruubel, Johan Marcus Tamberg, õp Tiit Kosk)

3. Kohila G (Janno Kalmet, Markus Ladoga, Georg Markus Tammverk, Robi Vanem, õp Kaur Heinaru)

Põhikoolide grupp (osales 3 võistkonda)

- Kabala LA-PK (Ander Rummelgas, Eron Talisoo, Kevin Troinikov, Hardi Voomets, õp Reet Tiisaar)
- Kaiu PK (Rasmus Kivunukk, Kevin Karivere, Keiro Laur, Jarek Viirlaid, esindaja Agur Asperk)
- Kehtna PK (Heiki Vaabel, Jaanus Oks, Tanel Toomla, õp Piret Kallaste)

TV 10 olümpiastarti alustas 45. hooaega

Laine Rökk

Koolinoorte TV 10 OS (2016. aasta) 45. hooaja I etapp toimus 18. novembril Kohilas.

TV 10 OS sari toimub kahele vanuseklassile, kokku on neli etappi ja mitmevõistlus. Esimesel etapil oli igale vanuseklassile kavas kaks ala, osales 7 kooli kokku 66 koolinoorega.

Võistkondlikku arvestusse läheb igalt etapilt iga ala parema võistleja punktid. Iga ala võitjaile anti TV 10 OS diplom ja särk, teisele kohale temaatiline kott ja kolmandale kohale maiustus.

Vanem grupp (2002-2003)

Marite Suurmäe, Kohila G, I – 60 m 8,9; III – teivas 1.20
Brit Maripuu, Kohila G, II – 60 m 9,1; II – teivas 1.40
Laurette Kristin, Kohila G, III – 60 m 9,5
Sandra Tiidrus, Kohila G, I – teivas 1.70
Martin Tilk, Rapla Ü, I – 60 m

8,6; II – kaugus 4.57

Kaspar Grauen, Kehtna PK, II – 60 m 8,8; I – kaugus 4.75

Robin Kaljumäe, Rapla ÜG, III – 60 m 9,1

Robin Kressel, Rapla ÜG, III – kaugus 4.05

Noorem grupp

(2004 ja hiljem sündinud)

Elise Kreuz, Valtu PK, I – 60 m 9,2

Kaisa Paeorg, Rapla VG, II – 60 m 9,3

Egle Raudsep, Valtu PK, III – 60 m 9,4

Lizette Azojan, Järvakandi K, I – teivas 1.40

Võistkondlikus arvestuses juhib pärast I etappi gümnaasiumitest Rapla ÜG 3567 punktiga ja põhikoolidest Kehtna PK 3661 punktiga.

TV 10 OS I etapi vabariiklik finaali on 5. detsembril Võrus. Sinna on võimalus minna koolivõistkonnaga või individuaalselt neil, kes täitsid maakonna võistlusel TV 10 OS nõutud normatiivi.

Kolm aasta paremat vibusportlast on Järvakandi Ilvesest

Raplamaa Sõnumid

Eesti vibuliit autasustas 22. novembril Pärnu keskuses toimunud üritusel aasta paremaid vibusportlasi, treenereid ja meeskonnajuhte ning aasta jooksul Eesti tiitlivõistlusi korraldanud klubide juhte.

Kõigepealt tänati tiitlivõistlusi korraldanud klubisid ning teiste seas anti tänukiri vibuklubi Järvakandi Ilvese presidendile Raul Kivilole. Ilves korraldas

2015. aasta maikuus Eesti karikavõistlused ning loomulikult ka klubi firmamärgiks oleva Järvakandi Openi, mis toimus sel aastal juba 47. korda. Raul Kivilo sai tänukirja ka kui aktiivne treener ning meeskonnajuht, kes osales mitmel korral Eesti esinduse juhina välisvõistlustel, sealhulgas maailmameistrivõistlustel Kopenhaagenis.

Järgmisena tänati eraldi rahvusvahelistel tiitlivõistlustel Eestit edukalt esindanud sportlasi, kes ei osutunud aasta sportlaseks valituks. Seejärel jõudiski järg aasta parimate sportlaste valimiseni. Kõigepealt nimetati aasta veteran, kelleks sai Aleksander Kiskonen. Aasta 3-D formaadi

laskuriks nimetati Katrin Virula, kes tuli Itaaliast MM-ilt tagasi pronksmedaliga.

Aasta noorsportlaste arvestuses nimetati kuues vanusekategorias aasta parimateks Lisell Jäätma, Kristjan Puusepp, Maris Tetsmann, Märt Oona, Helena Saks ning Karl Kivilo. Neist kaks viimast on Järvakandi Ilvese kasvandikud, treenides Raul Kivilo käe all.

Täiskasvanute arvestuses nimetati kahes vibuklassis aasta parimateks sportlasteks Lisell Jäätma, Evert Rassar, Pearu-Jakob Ojamäe ning Reena Pärnat.

Reenagi on Ilvese klubi liige ning treenib Kivilo näpunäidete järgi. Tema parimaks

saavutuseks möödunud aastal oli suveuniversiaadilt võidetud kaheksas koht, millele lisandusid mitmed Eesti meistritiitlid ning Eesti naiste rekordi parandus 70 meetri harjutuses.

Lõppeval aastal ei õnnestunud tal MM-ilt Rio olümpia kohta Eestile veel saada, kuid tuleval aastal on ees kaks kvalifikatsioonivõistlust, millelt ootame korraliku ettevalmistuse ja hea esituse puhul olümpiakohta võitmist.

Pärast tänuüritust pakuti kerget supistust ning seejärel tehti ühine kinokülastus "Näljamängude" filmi uue osa seansile – on ju selle filmi peategelanegi vibulaskur.

Reena Pärnat.

Karl Kivilo.

Helena Saks.

Fotod: erakogu

Pärnu alistati hea lõpuga

Rapla korvpallikool

Laupäeval, 28. novembril kohtus Avis Rapla Alexela KML keskses mängus koduväljakul Pärnu Sadamaga.

Kuigi väljakuperemehi võis turniiritabelist lähtudes pidada favoriidiks, ei peegeldunud see kohtumise esimeses pooles väljakul.

Võib öelda, et Avis Rapla fännina oleks tasunud mängule tulla teisel poolajal. Esimesel poolajal ei toiminud raplakate mäng ei rünnakul ega ka kaitses, poolajaks

oldi Pärnu Sadama vastu kaotusseisus 33:45. Kolmanda veerandi keskpaigas said võõrustajad aga teise hingamise, agressiivne kaitse tõi tulu ning rünnakujoonised realiseeriti.

Kolmanda neljandiku keskpaigas sooritati 17:4 vahespurt ning viimasele osale vastu minnes lahutas meeskondi vaid kaks silma. Normaalaia viimast vaadust alustati tasavägiselt, kuid lõpuminutitel kogus Avis Rapla kindlust ning turniiritabelisse kirjutati 83:76 võit. Avis Rapla poolelt oli resultatiivseim Indrek Kajupank 18 silmaga, Sven Kaldre lisas 14, Domagoj Bubalo 12 ja Oliver Metsalu 11 punkti.

Rapla Judo Cup toimus teist korda

Siim Jõgis

Käesoleva aasta 9. mail alguse saanud traditsioon pidada Raplas judovõistlusi sai jätku möödunud laupäeval, 28. novembril. Võistlus toimus Rapla ühisgümnaasiumi võimlas. Tegemist oli Rapla judoklubi sisevõistlusega, millest võttis osa 53 võistlejat. Nendest neli olid tüdrukud.

Rapla Judo Cup'i parimad kaalukategooriate kaupa:

Judo
+45 kg I koht Frida Kesküla; II koht David Schäfer; III koht Kaur Kurel
-45 kg I koht Nikita Pot-

šeptsov; II koht Hendrik Puhkan; III koht Karl Oskar Lilander

-30 kg I koht Markus Peäske; II koht Lauri Ehtmaa; III koht Kristjan Kinkar

Sumo
+28 kg I koht Egert Riis; II koht Paul Türk; III koht Joosep Ansi

-28 kg I koht Oliver Puru; II koht Kaur Reino; III koht Rene Leesment

-25 kg I koht Marko Vain; II koht Ivori Viires; III koht Rasmus Koit

-23 kg I koht Kaarel Kuk; II koht Magnus Piir; III koht Mihkel Piir

Heiki Nabi sai aasta viimasel turniiril viienda koha

Raplamaa Sõnumid

Bakuus toimunud aasta viimasel maailmasele tippturniiril Golden Grand Prix sai kreeka-roma maadluses Heiki Nabi (-130 kg) viienda koha.

Kvalifikatsiooniringis tuli meie maadlejal vastu võtta kaotus punktidega 0:3 hilisemalt turniiri võitjalt, Aserbaidžaanis esindajalt Sabah Sariyatilt, kes tänavu Bakuu EM-il oli hõbeda teeninud. Lohutuseks suutis Heiki Nabi alistada Las Vegas maailmameistrivõistluste viienda koha mehe Robert Smithi (USA) 2:0. Pronksikohtumises tuli Heikil aga tunnistada Medhizadeh Arhyatape (Iraan) paremust punktidega 2:0.

Rapla vald

Rapla Hooldekeskuse detailplaneeringu eskiislahenduse tutvustus ning avalik arutelu

toimub Rapla Vallavalitsuse teise korruse suures saalis Viljandi mnt 17, Rapla, teisipäeval, **8.12.2015** algusega kell 11.

Detailplaneeringu eesmärk on võimaluste loomine Rapla valla hooldekodu rajamiseks.

BC Raplamaa korvpallimeeskond tänab kõiki abilisi ja toetajaid, kes aitasid kaasa Euroopa Noorte Korvpalliliiga koduetapi õnnestumisele:

AmEst Invest OÜ, Orgita Dolomiit, Kohvik Lyon, Livio Ehitus OÜ, Katusefirma OÜ, ERA Valduse AS, Balbiino AS, Statoil Fuel & Retail AS, QLS Eesti OÜ, Morbela OÜ, Olerex AS, Jansen Rehvid OÜ, Värska Vesi AS, Stardipaik OÜ, Meie Pubi OÜ, Servistor OÜ, Krantsi Kõrts OÜ, Nõmme Kõrts, Eesti Kultuurkapital, Rapla Maakonna Spordiliit, Märjamaa-, Kohila- ja Rapla Vallavalitsused, Valtu Spordimaja, Rapla Ühisgümnaasiumi Õpilaskodu, Kalle Teekivi FIE, perekond Riismaa, Janne Randjärv, Jüri Pritšin, Jaak Karp, Ita Blond, Siim Solomon, Andres Kilk, Rivo Kristal, Andres Kristal, Sten-Markus Maripuu ja Sven-Erik Maripuu.

**Kuga mööblikauplustes müügil
SUUR VALIK köögi-, elutoa-,
lastetoa- ja magamistoamööblit.**

VALIK TÄIENE PIDEVALT!

**Tule ja tutvu! Hinnad soodsad
Suurema ostu puhul tingimisvõimalus.
JÄRELMAKS PROTSENDIVABA!**

MEIE KAUPLUSED:

RAPLAS Piiri 5A,
E-R 9.30-18, L 9-15
Telefon 489 4453

PÖLVAS Jaama 69 D
telefon 799 1489

VALGAS Vabaduse 2
telefon 767 0173

JÕGEVAMAAL Pauastveres
telefon 77 1310

TÜRIL Tehnika 8
E-R 9.30-18, L 9-15
telefon 384 8576

VILJANDIS Riia mnt 52
telefon 433 6029

ABJA-PALUOJAS Tiigi 1, telefon 436 0158

KUGA
kõigemugavusest

**Ära unusta jõulude ajal
oma kliente ja koostööpartnereid!**

Saada 21. detsembriks meile oma jõulutervitus
ja meie avaldame selle 23. detsembri ajalehes

Reklaami hind 20 €+ km
Suurus 4 mdl (90x70 mm)

RAPLAMAASõnumid

Lisainfo: reklaam@sonumid.ee, tel 489 2130 või 555 11084

KESKKONNAAMET

Teade osauhinu Kaiu LT Karitsa lüpsikarjafarmi keskkonnamuutmisloa nr L.KKL.RA-180684 muutmise taotluse menetluse võtu kohta

Keskkonnaamet teatab vastavalt tööstusheite seaduse § 33 lg 4, et osauhinu Kaiu LT, registrikood 10028353, on esitanud vastavalt tööstusheite seaduse § 51 lg 1 keskkonnamuutmisloa nr L.KKL.RA-180684 muutmise taotluse ning Keskkonnaamet on võtnud nimetatud taotluse menetluse. Käitis asub Karitsa külas Kaiu vallas Rapla maakonnas.

Käesolevaga taotletakse keskkonnamuutmisloa muutmist, kuna käitaja soovib laiendada olemasolevat lüpsikarjafarmi. Planeeritavaks maksimaalseks tootmisvõimsuseks on 1119 kohta lüpsilehmadele ja 375 kohta vasikatele. Loomade mahutamiseks on planeeritud rajada uus lüpsikarjalaut, laiendada olemasolevat erivajadustega loomade lauta, lüpsiplokile ehitada juurde ehitiseks vasikalaut ning rajada juurde üks vedelsõnnikuhoidla ja olemasoleva tahesõnnikuhoidla asemel uus tahesõnnikuhoidla. Taotluse menetlemisel arvestatakse Keskkonnaameti 24.07.2015 kirjaga nr HJR 6-7/15/8261-10 heakskiidetud Kaiu LT OÜ Karitsa lüpsikarjafarmi laienduse keskkonnamuutmisloa hindamise aruandega.

Keskkonnamuutmisloa muutmise taotlusega saab tutvuda Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni Rapla kontoris, aadressil Tallinna mnt 14, Rapla või Keskkonnaameti dokumendiregistris aadressil <http://sadr.keskkonnaamet.ee/index.php?id=10535>. Ettepanekuid ja vastuväiteid taotluse kohta saab esitada Keskkonnaametile teate avaldamise päevast ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Täiendav info tel 484 1177 või e-posti aadressil elar.vulla@keskkonnaamet.ee. Avalikkust teavitatakse maakonnalehes Raplamaa Sõnumid, ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ja Kaiu valla veebilehel. Osauhinu Kaiu LT taotletav tegevus ei põhjusta riigipiiri ülest ületavat mõju ning seega ei peeta konsultatsioone ühegi teise Euroopa Liidu liikmesriigiga.

**TASUTA KODULEHT
VÕI E-POOD.
www.elitec.ee
Tel 656 5646**

www.tootukassa.ee Töötukassa Raplamaa osakond Tallinna mnt 14, 79513 Rapla

VABAD TÖÖKOHAD

Rapla maal seisuga 01.12. 2015

TÖÖPAKKUMISE NIMETUS	TÖÖKOHTI	ASUKOHT
reklaamtoodete valmistaja ja paigaldaja	1	Rapla linn
kaubavastuvõtja-transportitööline	1	Kohila alev
autojuht-ekspediitor	1	Rapla linn
puidupingi operaator	12	Kohila alev
puidupingi operaator	3	Keava alevik
hooldaja	1	Kalbu küla
sotsiaaltöötaja	1	Juuru alevik
sõotja-talitaja-traktorist	1	Karitsa küla
huvijuht	1	Rapla linn
juuksur	1	Kohila alev
puhastusteenindaja	2	Rapla linn
ümbrikute tootmisliini juht-seadistaja	3	Kohila alev
veoautojuht-ekspediitor	1	Rapla maakond
müüja-klientideenindaja	1	Alu alevik
koristaja	1	Tolli küla
trükispetsialist	1	Kohila alev
hooldustehnik	1	Kohila alev
klaasivormimisemasina operaator	1	Järvakandi alev
sorteerimis- ja pakkimisliini tööline	5	Kohila alev
autoremondilukksepp	1	Rapla linn
pearaamatupidaja	1	Rapla linn
majaelementide valmistaja	1	Hageri alevik

Lisainfot tööpaakumiste kohta leiate töötukassa iseteenindusportaalist: <https://iseteenindus.tootukassa.ee>.

ARUTECH
parimad aknad

Arutech - uus tehnik

Jõulukingid ja allahindlused juba novembris!
Tellides aknad saate KINGITUSEKS akende
hoolduskomplekti väärtusega 15 eurot!

AKNAD kuni -60%

PAIGALDUS -30%

SISEVIIMISTLUS -30%

VÄLISVIIMISTLUS METALLNURGALIISTUDEGA -50%

Pensionäridele - HINNAÜLLATUS!
Pakkumine kehtib kuni 31.12

Rapla, Tallinna mnt 23
Tel 5551 3058, 677 7055

PVC AKNAD, METALLUKSED, LODZADE KLAASIMINE
www.arutech.ee

KOHTUMISÕHTU

MINU TEEKOND

Rapla Keskraamatukogu saalis
8. detsembril kell 15.30-19.00

HELJU VÄLI NIPLISPITSIMEISTER

15.30 Niplispitsi õpituba,

meistri tööde näitus

17.00 Vestlusring meistriga

18.00 MTÜ WÄEGA WÄRK - Käsitööring,
suvekursused, lõõtsa valmistamine,
lõõtsanaiste pillilood

Toetavad:

TÖÖPAKKUMISED

MTÜ ELUPUU Kehtna Hooldekodu pakub tööd
HOOLDAJALE, koormusega 1,0. Töö graafiku
alusel. Täpsem info tel 489 2141, 5301 5141

Hageri Hooldekodu pakub tööd **KOKAABILE**,
kes asendab vajadusel kokka.
Kontakt tel 483 6180, hagerimaja@hotmail.ee

Bussiremont OÜ, asukohaga Tallinnas, võtab tööle
REMONDILUKKSEPA või **LUKKSEPA ÕPILASE**.
Töökirjeldus: busside ja veoautode remont, hooldus;
Nõudmised: huvi tehnika vastu, kohusetundlik töösse
suhtumine;
Pakume: väljaõpet, kaugemalt käijatele tasuta elamist,
vahetustega tööd: nädal töö - nädal vaba, soliidset palka.
Kontaktisik Peeter Pöder, tel 5625 7024,
e-mail.peeter@bussiremont.ee

MÜÜAKSE

Rapla küttekontoris lõhutud, saetud kuivad ja toored lepa küt-tepuud 25-60 cm, ka võrkkotis. Pakume ka puitbriketti. Hinnad soodsad, tarne kiire! Vedu. Tel 516 6305

lõhutud toores 50 cm lehtpuu al 26 € (25 km raadiuses Varbolast), metsakuiv okaspuu al 35 €, tarne al 10 ruumi. Tel 502 4895

kuivad 50, 40, 30 cm segapuud ja 30 cm kuivad kasepuud. Tel 5196 3947

turba- ja puidubriketti. Kuivad kütteklotsid. Vedu. Tel 5359 2794

kuivi pakitud kütteklotse ja kami-napuid, pelleteid ning puidu- ja turbabriketti alusel. Vedu tasuta. Tel 433 3130, 523 8503

Rapla Kütteäris puidu- ja tur-babriketti, pelleteid, kaminapuid kotis. Vedu tasuta. Tel 5563 6856

kuivi küttepuid lahtiselt ja võrgus. Tel 503 6941

saunaahjusid, kaminaid, pliite. Soodsalt. Tel 505 4355

suitsuvorsti ja maasinki väike-hulgi, kohaletoomisega. Info tel 5196 2628 või 5351 7414

soodsa hinnaga talusealiha. Vajadusel tükeldame. Info tel 505 9151, 5354 3002

2-toaline ahjuküttega korter Alus. Tel 5854 9015

ehituslikku saematerjali, serva-mata lauda, lepalauda, terrassi-, voodri- ja põrandalauda. Erine-vad profiilid, pikkused ja laiused. Vedu tasuta. Tel 528 2268

4-toaline korter Kehtnas Staadio-ni 7-4. Hind 10 000 €. Tel 511 3755

2-toaline korter Kehtnas Kooli tn 17-5. Hind 8000 €. Tel 511 3755

Raplas Lepiku tn 2-toaline korter. KV.ee/2591978. Kiirele ostjale hinnaalandus! Tel 5681 8808

toidukartuleid. Erinevad sordid. Vedu. Tel 552 7431

toidukartulit "Laura", "Anti" ja "Afra". Tel 521 2016

TEENUS

Soojuspumpade remont, müük ja paigaldus, kodumasinat ja sõiduki kliimaseadmete remont. Tel 5330 1720 www.kulmaline.ee

Bussiteenus. Sõit Tallinna alates 50 €. Tel 5330 7447, antsraismaa@hotmail.ee

KAARDID ENNUSTAVAD 24 H. Tel 900 1727, h. 1,09 €/min

Veo- (4 t), tõste- (2,3 t) ja bob-cat teenus. Tel 527 1344, 509 4884

Raamatupidamine, aruanded. Tel 505 9669, info@holopoint.ee

Ohtlike puude langetamine. Tel 5663 2968 või 5340 2068

Aitan müüa Teie kinnisvara (korteri, maja, suvila). Kiire ja pro-fessionaalne tehing. Soodsaim vahendustasu! Tel 5682 7044, Arvin Varad OÜ

Majade ja katuste ehitus ja re-monditööd. Tel 5391 5528

Veo(10 t)- ja tõsteteenus (max 22 m). Tel 5674 8380, 521 0338

Matuseauto teenus. Tel 5656 7983

Pottsepatööd, meistril kutsetun-nistus, pikaajaline kogemus. Tel 5836 9820

Korstnapühkija teenused ja eks-perthinnangud. OÜ Potipoiss. Tel 5807 2581; info@potipoiss.ee

Raamatupidamisteenus hea hin-naga. info@rparvestus.com

ANNAN ÜÜRILE

korteri Kehtnas. Tel 528 8558

OSTETAKSE

Rakvere kaste. Info tel 505 9151

2-3-toaline korter Raplas I-II kor-rusel. Tel 511 7172, 5860 8052

Vanametalli kokkuost Raplas Järna 2. E-R 9-17, L 10-14. Tel 5818 8986 www.rauaspets.ee

Vanametalli kokkuost Agrovaru territooriumil E-R 9-17, L 9-14. Tel 505 8637, www.feralmet.ee

metsakinnistuid ja kasvavat metsa. Tel 502 4895; info@pajakapuit.ee

OÜ ETEST PR ostab põllu- ja metsamaad. Tel 504 5215, 514 5215, info@est-land.ee

PROMETS OÜ ostab metsamaad ja kasvava metsa raieõigust. Tel 5591 9930, info@promets.ee,

kasvava lepa raieõigust. Kanarbi-ku talu. Tel 5373 7294

vanu jalg- ja mootorrattaid, võrre ning nende varuosi. Või-vad olla ka mittekomplektsed. Samuti pakuvad huvi erine-vad vanaaegsed esemed. Tel 508 6947

Meie kaastunne Marko Oravale lähedastega
ISA
kaotuse puhul.

Kaiu Põhikool

Avaldame sügavat kaastunnet Kairo Kadarpikele isa

URMAS MAALINNA

surma puhul.

Kolleegid Nordea Pangast

Avaldame südamest kaastunnet Kristjanile

EMA

kaotuse puhul.

Andres, Siim, Gunnar ja Aivo peredega

Kallis Eve!
Südamlik kaastunne

VENNA

kaotuse puhul.
Tiiu, Anu, Kristi

Meie sügav kaastunne Kristelile perega kalli isa ja vanaisa

MEINHARD PALLAVI

traagilise surma puhul.

Mahtra Talurahvamuuseumi pere

Las küünlatuli mälestusi paitab ja kaotusvalu leevendada aitab...

Siiras kaastunne Urmas Tulvikule kalli ema

LINDA TULVIKU

kaotuse puhul.

Raikküla Vallavalitsus
Raikküla Vallavolikogu

Avaldame südamlikku kaastunnet Aadu perele ema, vanaema ja vanavanaema

LINDA TULVIKU surma puhul. Mälestame vaikselt leinas küla vanimat tublit taluperenaist. Jalase küla rahvas

Kallis Aime!
Sügav kaastunne armsa

ABIKAASA

kaotuse puhul.
Saarioinen Eesti OÜ

Mõni hetk on valusam kui teine, mõni hetk on kohe väga, väga valus...

Teatan kurbusega, et meie hulgast on lahkunud

MIHKEL HERODES.

Aime

Sulle anti uni nii pikk, tähtede sära ja igavik...

Siiras kaastunne lähedastele

MARE KÄPA

kaotuse puhul.

Raplamaa Vaegkuuljate Ühing

Päike loojus ja sind katab vari, aga sa jääd...

Avaldame kaastunnet lähedastele

ENN SALE

surma puhul.
Madis, Virve, Eva

Armas Maie perega!
Tunneme südamest kaasa tütar

LAILI

kaotuse puhul.

Sinu endised töökaaslased

Mälestame head naabritüdrukut lapsepõlveradadelt

MALLE VIIDEMANNI

ja avaldame siirast kaastunnet omastele.

Tiina ja Mati

Mälestame kauaaegset spordiveteranide koondise liiget

ENN SALET.

Siiras kaastunne omastele.
Rapla Spordiveteranide Koondis

Mälestame endist õpetajat
ENDLA KASKE ja avaldame kaastunnet omastele.

Kaiu Põhikooli endised ja praegused õpetajad

Südamlik kaastunne Astale ja Ritale perega kalli

VALTER HERMAKÜLA

kaotuse puhul.
Ludmilla perega

Südamlik kaastunne Uno Mustale
EMA
surma puhul.

Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu

Siiras kaastunne lähedastele

VAIKE ARRO

kaotuse puhul.
Raplamaa Vaegkuuljate Ühing

Mälestame kallist kauaaegset kaaslast
MALLE TÄHET. Avaldame kaastunnet lähedastele.

Kaaslased Kohila Reumaühingust

Ei astu jalga sul enam armsaid radu, ei ava käsi koduvärvavat...

Avaldame südamlikku kaastunnet Heino Kaiklemile perega abikaasa

MALLE TÄHE

ootamatu surma puhul.

Perekonnad Runge, Paemurd, Janson, Mitt, Sõster

Sulle anti uni nii pikk, tähtede sära ja igavik...

Siiras kaastunne lähedastele

MALLE TÄHE

kaotuse puhul.

Raplamaa Vaegkuuljate Ühing

Kohila eakate jututuba tunneb kaasa

MALLE TÄHE

lähedastele valusa kaotuse puhul.

MALLE TÄHE

Mälestame ja avaldame kaastunnet omastele.

Rapla Maakonna Puuetega Inimeste Koda

Sinu tehtud huvitav FOTOTABAMUS ootab lehes avaldamist! Saada piilt foto@sonumid.ee

Avaldame kaastunnet Annely Maalinnale

ISA

kaotuse puhul.

Töökaaslased Expoliost

Südamlik kaastunne Toomas Lehtmaale
ISA
kaotuse puhul.

Parmel Farm OÜ kollektiiv

Mälestame

URMAS MAALINNA.

Sügav kaastunne lähedastele.
Elektrilevi OÜ

Sügav kaastunne Urmasele armsa ema
LINDA TULVIKU kaotuse puhul.

Sõbrad Kabala raamatukogust

Mälestame kallist kasuisa

MIHKEL HERODEST.

Kaie, Leelo ja Rihu lastega

Meie kaastunne Urmasele lähedastega ema

LINDA TULVIKU

kaotuse puhul.

Rita ja Tiit Petersoo

KINO

MÄRJAMAA HELK
„Must alpinist“ (Eesti)
2. detsember kl 21.30
3. detsember kl 17
„Spioonide sild“ (USA)
2. detsember kl 16.30, 19
„Dheepan“ (Prantsusmaa, alla 14aastastele keelatud)
3. detsember kl 19, 21
6. detsember kl 21.15
„Väike Prints“ (USA, 3D joonisfilm, eesti keeles)
4. detsember kl 15, 17
6. detsember kl 15, 17
„Steve Jobs“ (USA, alla 12aastastele keelatud)
4. detsember kl 19, 21.15
6. detsember kl 19
„Isad ja tütreid“ (USA)
9. detsember kl 19
„Saladus nende silmades“ (USA)
9. detsember kl 17, 21.15

RAPLA KULTUURIKESKUS

„Must alpinist“ (Eesti)
2. detsember kl 18

INGLISTE HARIDUS- JA KULTUURIKESKUS

„Must alpinist“ (Eesti)
2. detsember kl 19

KONTSERT

Riho Sibul „Vahel harva, härmal aasal...“
Juuru rahvamaja, 4. detsember kl 19

Meisterjaan
Varbola rahvamaja, 5. detsember kl 19

2. advendi kontsert. Esineb naisansambel Cantare koos Kullamaa laululastega
Sipa mõis, 6. detsember kl 14

MUUSEUM

JÄRVAKANDI KLAASIMUUSEUM
Püsväljapanek „136 aastat Järvakandi klaasitööstust“
„Tindipotid ja -pudelid Järvakandi klaasimuuseumi kogudest“
Muuseum avatud K, N, R kl 11-18 L 11-15, tel 518 2610 ja 5390 4677

MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM
Rahvakultuuri Keskuse rändnäitus „Pärand elab!“
Püsinäitus „Eesti talupoja elu 19. sajandil ja Mahtra sõda“
Muuseum avatud T-L kl 11-18

SILLAOTSA TALUMUUSEUM
Näitus “Tule tulemine”. Erinevad võimalused valguse saamiseks, alates tulevibust kuni päikesepaneelideni
„Velise vallavalitsuse tegemised aastatel 1918-1944 Rahvusarhiivi materjalide põhjal“
Püsinäitus „Märjamaa ja Vigala kihelkonna inimeste ning aja lugu“
Avatud E-P kl 10-17

HAGERI MUUSEUM
Püsinäitused „Maa-apteek“, „Kihelkonnakeskus Hageri“ (fotonäitus)
Avatud T, K, N kl 11-16, tel 5648 3828 või e-post virve.õunapuu@kohila.ee

NÄITUS

Rahvakultuuri Keskuse rändnäitus „Pärand elab!“
Mahtra talurahvamuuseum

Ilona Matson „Omne vivum ex ovo“ („Kõik elav tuleb munast“)
Järvakandi kultuurihalli galerii

Rahvuslikud õllekapad ja kirivööd erakogust Victoria Saluste maalid
Kehtna raamatukogu

Näitus „Kolme kihelkonna vennad ja õed. Vennastekoguduse usuliikumine Rapla, Juuru ja Hageri kihelkondades“
Hageri kirik, kuni 31. jaanuar 2016 kiriku lahtioleku aegadel

Piret Mildebergi näitus „Eesti mütoloogia“ Meila Sermus-Blomqvisti portselanimaalid
Kohila raamatukogu

Näitus „Tuulelipud ja taevakirjad“ (alates 4. detsembrist)
Kohila Tornigalerii (Viljandi mnt 1), avatud kiriku lahtioleku aegadel või leppida kokku tel 5623 0741.

Rapla Kunstiklubi maalide näitus 1971-1991
Sutlema mõis, näituse külastamiseks leppida kokku tel 5648 3828

„Suvepraktika Virtsus“: Märjamaa kunstikooli 2.-4. klassi õpilaste tööd
Märjamaa valla raamatukogu

Rein Mägari akvarellmaalid
Märjamaa rahvamaja Ly galerii

Näitus “Tule tulemine”. Erinevad võimalused valguse saamiseks, alates tulevibust kuni päikesepaneelideni
Sillaotsa talumuuseum

Teemanäitus „Kes mida kogub - magnetid“ Meila Sermus-Blomqvisti raamitud tikandid Eino Jõesare fotonäitus
Raikküla kultuurikeskus, näituse külastamiseks helistada tel 516 0783

Fotonäitus „Naiskodukaitse – igaühele midagi“ (saalis)
Rapla keskraamatukogu

Lipa maaliringis osalejate õlimaailid
Rapla, Pargi resto

Tiina Azojani lillemandalad
Rapla riigimaja fuajee

Toomas Tõnisson „Raud laual“
Rapla kultuurikeskuse Rütmani galerii

MITMESUGUST

Loe ja meisterda
Rapla keskraamatukogu, 2. detsember kl 16.30

Konverents „Spordiliit 25 ja viimased 5“ ja raamatu „Raplamaa spordilugu 1951-1990“ esitlus
Rapla Vesiroosi gümnaasiumi aula, 3. detsember

Ukraina tsirkus
Märjamaa rahvamaja, 4. detsember kl 18

Inimesepäev
Juuru rahvamaja, 5. detsember

Suur jõululaat
Märjamaa, Haimre pst võimla, 5. detsember kl 9

Väike jõululaat
Valgu külakeskus, 5. detsember kl 10-14

Tervisepäev „Hoolitse enda ja oma pere tervise eest“
Varbola rahvamaja, 5. detsember kl 13

Kehtna jõululaat
Kehtna MTK uus tehnikamaja, 5. detsember kl 15

Jõululaat
Rapla kultuurikeskuse taga, 6. detsember kl 9-16

Jõuluteemaline perepäev
Valgu rahvamaja, 6. detsember kl 12

Vestlusõhtu Põhjamaade kirjanduse tõlkija Kadi-Riin Haasmaga
Kohila raamatukogu, 8. detsember kl 16

TEATER

„Ema läheb mehele“. Valtu külateater
Raikküla kultuurikeskus, 6. detsember kl 14
Haimre rahvamaja, 6. detsember kl 17

„Talvemuinasjutt Mašake ja kolm karu“. Viljandi laste- ja noorteteater Reky
Märjamaa rahvamaja, 8. detsember kl 11
Rapla kultuurikeskus, 9. detsember kl 11

KOOLITUS/LOENG

Õppimise kunst ja teised kunstid – valgusega voolimine
Raplamaa kaasaegse kunsti keskus (Tallinna mnt 3b), 5. detsember kl 15

SPORT

Koolinoorte kergejõustiku jõuluvõistlus
Kohila spordihoone, 2. detsember kl 15

Eesti KV võrkpallis, poolfinaal: Kohila VK vs Tallinna Ülikool
Kohila spordihoone, 2. detsember kl 18.30

Naiste korvpalli liiga: Rapla Korvpallikool vs S&S
Rapla, Sadolini spordihoone, 2. detsember kl 18.30

Jalgpalliturniir 2008 sündinud poistele
Kohila spordihoone, 5. detsember kl 10

Võrkpalli Balti liiga
Kohila spordihoone, 5. detsember kl 16 (Kohila VK vs TTÜ), 6. detsember kl 12 (Kohila VK vs Tallinna Ülikool)

PU14-klassi Eesti MV korvpallis
Rapla Korvpallikool, 5.-6. detsember kl 11

Maakonna KV squashis, II etapp
Rapla, Sadolini spordihoone, 5. detsember kl 11 (mehed), 6. detsember kl 11 (naised)

Alexela korvpalli meistriliiga: Avis Rapla vs Audentese SG/Noortekoondis
Rapla, Sadolini spordihoone, 5. detsember kl 17

Meeste saalihoki I liiga kohtumine
Rapla, Sadolini spordihoone, 6. detsember kl 13.30

BBL: Avis Rapla vs Pärnu Sadam
Rapla, Sadolini spordihoone, 8. detsember kl 18.30

CEV Volleyball Challenge Cup: Kohila VK vs Hapoel KFAR SABA (Iisrael)
Kohila spordihoone, 9. detsember kl 18

KIRIKUTEATED

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUS Piiblitund
Rapla pastoraadi inglisaal, 3. detsember kl 17 (kl 18.30 palveosadus)

Jõulupiparkookide valmistamine
Rapla pastoraadi inglisaal, 4. detsember algusega kl 11

II advendi armulauaga jumalateenistus, kaastegev tromboonisolist Teno Kongi
Rapla kirik, 6. detsember kl 12

EELK JÄRVAKANDI PAULUSE KOGUDUS II advendi armulauaga jumalateenistus
Järvakandi kirik, 6. detsember kl 15

SO NUMID.EE

UUS JA NUTITOEGA

DETSEMBRIS PVC AKNAD

PARIMA HINNAGA!

Rapla Viljandi mnt.19

Amves

☎ 489 7306

Ootame teateid sündmuste kohta iga nädala reedeks meiliaad-ressil kuulutused@sonumid.ee. Tel 489 2130. Järgmine "KUHU MINNA" ilmub 9. detsembri lehes.

NELJAPÄEV 3.12	REEDE 4.12	LAUPÄEV 5.12	PÜHAPÄEV 6.12	ESMASPÄEV 7.12	TEISIPÄEV 8.12	KOLMAPÄEV 9.12
ETV 06.55 Terevisioon 08.55 Doktor Martin. Kuivata pisarad 09.45 Kutse tantsule. Džaiiv 09.50 Terevisioon* 11.50 Pealtnägija* 12.40 Meie inimesed. Maario* 13.05 Vabariigi kodanikud (subtiitritega)* 14.00 Dokfilm Vaira Vike-Freiberga. kolm päikest 14.55 Oõmuusika. J. Brahms Valsid op 39 15.05 Suvenaabrid. Avinurme 16.00 Holby City haigla. Kui edev sa oled 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Õnne 13 17.40 Doktor Martin. Kuivata pisarad 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.05 Kahekõne 20.30 ENSV. Ilusaid unenägusid 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Kapital 22.10 Ml. Nähtamatud orelid 22.35 Doksari See on ju Sibelius! Töö ja inspiratsioon 22.45 Nacho Duato. Mitteportree kunstnikust 23.40 Ringvaade* 00.47 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Doktor Martin. Relvaga boheemlane 09.50 Terevisioon* 11.50 Kahekõne* 12.15 Kapital* 12.45 Foorum (subtiitritega)* 13.45 Ml. Nähtamatud orelid* 14.15 Kölab hästi!* 14.20 Doksari See on ju Sibelius! Töö ja inspiratsioon 14.30 Muusikadokk Nacho Duato. Mitteportree kunstnikust 15.20 Doksari Wagner ja Verdi. Wagneri kultus 15.50 Kutse tantsule. Tango 16.00 Holby City haigla. Mahe muusika 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Õnne 13 17.40 Doktor Martin. Relvaga boheemlane 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 19.35 Hyacinth Bucket 20.05 Draamasari Mustad lesed. Armastuses ja sõjas 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Mängufilm Isamaaline mees 23.15 Pealtnägija* 00.00 Ringvaade* 00.36 ERR.ee uudised	07.30 Kosmoselendurid 07.40 Rüütel Rooste 07.55 Hiir Hops 08.00 Oktonaudid 08.10 Laulukarusselli kuldne kolmik 08.35 Maša ja karu 08.45 Peeter Pikk-kõrv 09.00 Meie maailm. Pögenikud. Pagulased 09.05 Meie inimesed. Maario* 09.30 Teaduspalavik. Dieedi-deemonid 10.00 Maahommik 10.45 Õnne 13 11.15 Pealtnägija (subtiitritega)* 12.00 Mustad lesed. Armastuses ja sõjas* 12.55 Uued trikid. Müügimehe surm 13.45 Põletav armastus 16.15 Osoon* 16.45 Hommik Anuga* 18.00 ENSV. Ilusaid unenägusid* 18.30 Aktuaalne kaamera 18.40 Elu lugu, Võim 19.35 Punk teraapia 20.05 Reisile minuga. Carcassonne linn 20.30 Õnne 13 21.00 AK. Ilm 21.20 Sport. Sport 21.35 Downton Abbey 22.25 Jack Taylor. Võmmid 23.50 Hallid kardinalid 00.40 ERR.ee uudised	07.30 Muumide maailm 07.40 Väike printsess 08.00 Mesilane Maia 08.15 Lola Pikk-kõrv 08.20 Siilipoiss Alfredi seiklused 08.30 Belka ja Strelka 08.45 Lastetuba. Pärilised kuusk* 09.00 Tähendamis. Kinkimine ja kingitused 09.05 Prillitoos 10.00 Hommik Anuga 11.15 Punk teraapia 11.45 Tareq Taylorig Põhja-maade kokakunst. Bornholm 13.05 Reiset. Võit 15.40 Suurmeistrid. Mart Seim* 16.00 Draamasari Holby City haigla. Kes on üksikõiksem? 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Õnne 13 17.40 Draamasari Doktor Martin. Ema teab paremini 18.30 Aktuaalne kaamera 18.40 Ajavaod. Ingerimaa draama 19.10 Suurmeistrid. Mart Seim 19.30 Midsomeri mõrvad. Kopenhaageni mõrvad 21.00 AK. Ilm 21.20 Sport. Sport 22.00 Kölab hästi! 22.05 Dicte 22.50 Mustad lesed 23.45 Võõramaalane 00.41 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Draamasari Doktor Martin. Ema teab paremini 09.40 Teadus kolme minutiga. Estonia klaveri isa 09.50 Terevisioon* 11.50 Maahommik* 12.35 Tareq Taylorig Põhja-maade kokakunst. Bornholm 13.05 Hommik Anuga* 14.20 Kahekõne 14.40 ENSV 15.10 Reisi-le minuga. Carcassonne linn* 15.35 Reket. Võit 15.40 Suurmeistrid. Mart Seim* 16.00 Draamasari Holby City haigla. Kes on üksikõiksem? 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Õnne 13 17.40 Draamasari Doktor Martin. Ema teab paremini 18.30 Aktuaalne kaamera 18.40 Ajavaod. Ingerimaa draama 19.10 Suurmeistrid. Mart Seim 19.30 Midsomeri mõrvad. Kopenhaageni mõrvad 21.00 AK. Ilm 21.20 Sport. Sport 22.00 Kölab hästi! 22.05 Dicte 22.50 Mustad lesed 23.45 Võõramaalane 00.59 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Draamasari Doktor Martin. Ära unusta mind 09.40 Teadus kolme minutiga. Tünn-molekul! 09.50 Terevisioon* 11.50 Tähendamis. Kinkimine ja kingitused* 11.55 Prillitoos (subtiitritega)* 12.45 Osoon (subtiitritega)* 13.15 Välisilm* 13.50 Dokfilm Nagu tühjaks pigistatud sidrunid. Itaalia kriisis 14.40 Lähetus. Magnet Soome 15.10 Kriminaalsari Uued trikid. Müügimehe surm 16.00 Draamasari Holby City haigla. Kevadlill 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Õnne 13 (Eesti 2004) 17.40 Doktor Martin. Ära unusta mind 18.30 AK 19.00 Ringvaade 20.05 Vabariigi kodanikud 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 OP 22.10 Draamasari Võõramaalane. Valvemeeskond 23.05 Plekktrummi* 23.50 Ringvaade* 00.56 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Draamasari Doktor Martin. Ära anna alla 09.40 Teadus kolme minutiga. Konstruktivne vaikus Nõukogude Eestis 09.50 Terevisioon* 11.50 OP* 12.20 NO99 Kunstikool. Linda Kolde 12.25 Narratiiv (ETV 1998) 12.55 Meie maailm. Eesti pagulaspoliitika 13.00 Riigikogu infotund 14.00 Ajavaod. Ingerimaa draama 14.30 Kriminaalsari Midsomeri mõrvad. Kopenhaageni mõrvad 16.00 Draamasari Holby City haigla. Tehniline nokaut 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Õnne 13 17.40 Draamasari Doktor Martin. Ära anna alla 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.05 Pealtnägija 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Foorum 22.40 Draamasari Hallid kardinalid. Tsentristide vallutamine 23.30 Ringvaade* 00.35 ERR.ee uudised

ETV 2

07.00 Animasarjad 09.00 Ringvaade* 10.05 Holby City haigla 11.05 Žiguliga Baltimaades 11.30 Bionina 12.02 ERR.ee uudised 15.30 Ajaränd 15.50 Mis? Miks? Kuidas? 16.00 Lastetuba 16.15 Muumide maailm 16.25 Fiksikud 16.30 Kosmoselendurid 16.45 Indiaanipoiss Yakari 16.55 Rüütel Rooste 17.10 Oktonaudid 17.20 Baleriin Angelina 17.35 Siilipoiss Alfredi seiklused 17.45 Oktonaudid 18.00 Väike prints 18.20 Saara ja part 18.30 Lastetuba 18.50 Lola Pikk-kõrv 18.55 Ajaränd 19.20 Aktuaalne kaamera (viipekeeles) 19.30 Lähim Ida. Türgi 20.00 AegRuum 20.50 Teadus kolme minutiga 20.55 Ajumängud 21.20 3 hitti 21.30 Keeluaja kuningas 22.25 Raamatupood 22.55 Eesti TOP 7 23.45 dokkaader Moest väljas 00.49 ERR.ee uudised	07.00 Animasarjad 08.35 Saara ja part 08.45 Mis? Miks? Kuidas? 08.50 Oktonaudid 09.00 Ringvaade* 10.05 Holby City haigla 11.05 Smallville 11.45 Eesti muusikavideod 12.17 ERR.ee uudised 15.30 Ajaränd 15.55 Lola Pikk-kõrv 16.00 Lastetuba 16.15 Belka ja Strelka 16.20 Fiksikud 16.25 Maša ja karu 16.35 Kosmoselendurid 16.45 Indiaanipoiss Yakari 16.55 Rüütel Rooste 17.10 Oktonaudid 17.20 Baleriin Angelina 17.35 Siilipoiss Alfredi seiklused 17.45 Peeter Pikk-kõrv 18.00 Piip ja Tuut kõõgis 18.25 Hiir Hops 18.30 Lastetuba 18.45 Tugitoolisport 18.55 Ajaränd 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 Looduse vägi. Tuul 20.15 Siiditeel 20.40 Niimuudu om 21.00 OP* 21.30 Teatriõhtu Tuultel pöörises 23.20 Keeluaja kuningas 00.15 Eesti TOP 7* 01.12 ERR.ee uudised	09.00 Ajaränd 09.20 Piip ja Tuut teevad pannkooke 09.30 Belka ja Strelka 09.40 Tule õue! 10.05 Oktonaudid 10.20 Baleriin Angelina 10.30 Talvelaulud Valgamaal 11.00 Looduse vägi. Tuul 11.45 Kaadris. Indrek 12.00 Indrek 13.30 Teatriõhtu Tuultel pöörises 15.20 Siiditeel 15.50 Eesti muusikavideod 16.15 Smallville 17.00 Lepatriinude jõulud 17.55 Eesel, heeringas ja nõialuud 18.10 Notsu õnn 18.25 Prügihunt ja Superjanes. Ohtlik või ohutu 18.55 Ajaränd. Ummikseis 19.20 Aktuaalne kaamera (viipekeeles) 19.30 Plekktrummi* 20.15 AegRuum 20.50 Tugitoolisport 18.55 Ajaränd 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 Looduse vägi. Tuul 20.15 Siiditeel 20.40 Niimuudu om 21.00 OP* 21.30 Teatriõhtu Tuultel pöörises 23.20 Keeluaja kuningas 00.15 Eesti TOP 7* 01.12 ERR.ee uudised	09.00 Ajaränd 09.25 Röövli-rahnu Martin 10.40 Hiir Hops 10.45 Baleriin Angelina 11.00 Näitleja Joller 12.25 Ühisvõtte* 12.55 Marten Kuningas 13.05 Maa, armastan Sind! 13.30 Surma öukond 14.15 Eesti lood. Keelatud villi 14.45 Las mind vaata tagasi... Volde-mar Panso 15.10 Mees, naine ja kontsert 17.00 Vankumatu tinasõdur 17.40 Piip ja Tuut teevad pannkooke 17.50 Laulukarusselli kuldne kolmik* 18.15 Piip ja Tuut kõõgis. Tomatisupp* 18.40 Mesilane Maia 18.55 Ajaränd 19.20 Aktuaalne kaamera (viipekeeles) 19.30 TV 10 olümpiastarti. 1. Usk, armastus, iha: maailma usundid ja seksuaalsus 21.05 Žiguliga Baltimaades 21.35 8 mm ELU 22.05 Maa, armastan Sind! 22.30 Maailma kino Teel põhja 00.20 Kohtumõistja 02.09 ERR.ee uudised	09.00 Ajaränd 09.25 Röövli-rahnu Martin 10.40 Hiir Hops 10.45 Baleriin Angelina 11.00 Näitleja Joller 12.25 Ühisvõtte* 12.55 Marten Kuningas 13.05 Maa, armastan Sind! 13.30 Surma öukond 14.15 Eesti lood. Keelatud villi 14.45 Las mind vaata tagasi... Volde-mar Panso 15.10 Mees, naine ja kontsert 17.00 Vankumatu tinasõdur 17.40 Piip ja Tuut teevad pannkooke 17.50 Laulukarusselli kuldne kolmik* 18.15 Piip ja Tuut kõõgis. Tomatisupp* 18.40 Mesilane Maia 18.55 Ajaränd 19.20 Aktuaalne kaamera (viipekeeles) 19.30 TV 10 olümpiastarti. 1. Usk, armastus, iha: maailma usundid ja seksuaalsus 21.05 Žiguliga Baltimaades 21.35 8 mm ELU 22.05 Maa, armastan Sind! 22.30 Maailma kino Teel põhja 00.20 Kohtumõistja 02.09 ERR.ee uudised	07.00 Animasarjad 08.10 Džungliraamat 08.25 Zou 08.35 Cedric 08.50 Muumide maailm 09.00 Ringvaade* 09.35 8 mm ELU 10.05 Holby City haigla 11.05 Selgelnägi- ja kaheksajala Pauli elu ja aeg 12.05 TV 10 olümpiastarti. 1. etapp* 12.34 ERR.ee uudised 15.30 Ajaränd 15.55 Tiiger Engelbert 16.00 Lastetuba 16.15 Belka ja Strelka 16.20 Fiksikud 16.25 Zou 16.35 Koll Molly 16.40 Cedric 16.55 Geronimo Stiltoni lood 17.20 Väike printsess 17.35 Džungliraamat 17.45 Peeter Pikk-kõrv 18.00 Mina ja Miia 18.25 Saara ja part 18.30 Lastetuba 18.45 Pörsas Peppa 18.55 Ajaränd 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 Ellujäämise kunst 19.55 Ajumängud 20.20 Raamatupood 20.45 Surma öukond 21.35 Plekktrummi 22.20 Petturid 00.10 R2 Live 00.43 ERR.ee uudised	07.00 Animasarjad 08.40 Peeter Pikk-kõrv 08.55 Belka ja Strelka 09.00 Ringvaade* 10.05 Holby City haigla 11.05 Plekktrummi* 11.48 ERR.ee uudised 15.30 Ajaränd 15.55 Tiiger Engelbert 16.00 Lastetuba 16.15 Muumide maailm 16.25 Fiksikud 16.30 Zou 16.40 Koll Molly 16.45 Cedric 17.00 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 17.25 Väike printsess 17.40 Džungliraamat 17.50 Oktonaudid 18.00 Operaator Kõps kiviirigis 18.20 Hiir Hops 18.30 Lastetuba. Rõh-rõh 18.45 Mis? Miks? Kuidas? 18.55 Ajaränd 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 Mõistlik või mõttetu 20.00 Maa, armastan Sind! 20.25 Teadus kolme minutiga. Tünn-molekul! 20.30 8 mm ELU 21.00 Teaduspalavik 21.30 Žiguliga Baltimaades 22.00 MoeKino Louboutini kingades 22.45 Submarino 00.43 ERR.ee uudised	07.00 Animasarjad 08.15 Lastetuba 08.30 Hiir Hops 08.35 Oktonaudid 08.50 Muumide maailm 09.00 Ringvaade* 10.05 Holby City haigla 11.05 8 mm ELU 11.30 Eesti TOP 7* 12.23 ERR.ee uudised 15.30 Ajaränd 15.55 Tiiger Engelbert 16.00 Lastetuba 16.15 Muumide maailm 16.25 Fiksikud 16.30 Zou 16.40 Koll Molly 16.45 Cedric 17.00 Rüütel Rooste 17.15 Oktonaudid 17.25 Lindude ja loomade sõda 17.35 Džungliraamat 17.45 Peeter Pikk-kõrv 18.00 Operaator Kõps üksikul saarel 18.20 Hiir Hops 18.30 Lastetuba 18.45 Lola Pikk-kõrv 18.50 Pörsas Peppa 18.55 Ajaränd 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 Üksik saar 21.10 Edisoni disko 21.30 Llewlyn Davise ballaad 23.10 Lühikas Üksikjuhtum 23.35 Varisõda Saharas 00.35 ERR.ee uudised
--	--	--	--	--	---	---	--

KANAL 2

06.15 Mr Bean 06.45 Warneri multimaania 07.10 Meie Charly. Ilma Charlyta ei liigu miski 08.00 Reporter* 09.00 Reetmine 10.00 Itaalia pruut 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Saladused 12.00 Takso 12.30 Suur lotokolmapäev - Rooside sõda 13.30 Kuula mu laulu 14.30 Lastega kodus. Kuritegelikud öed 15.00 Pilvede all! Mari otsustab veeta Mammuga ema ja lapse kvaliteetiga. Indrek tutvub Mari teadmata Sandraga. Urmas on Piretiga avameelne. 16.00 Meie Charly. Charly ja Robbie 17.00 Itaalia pruut 18.00 Reetmine 19.00 Reporter 20.00 Laula mu laulu 21.30 Armastust otsides 22.30 Mängufilm Patune öö 00.20 Laetud relvaga 01.50 Petised 03.30 Reporter* 04.20 Krimi 04.50 Kuulsuste naistevahetus 05.35 Doktor Oz	06.15 Mr Bean 06.45 Warneri multimaania 07.10 Meie Charly. Charly ja Robbie 08.00 Reporter* 09.00 Reetmine 10.00 Itaalia pruut 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Laula mu laulu 13.00 Armastust otsides* 14.00 C-Komando 14.30 Lastega kodus. Mängi seda veel, Jess 15.00 Kaks kanget Ameerikas* Lõpuks ometi terendab reisi viimane sihtpunkt - New York! 16.00 Meie Charly. Ujuvad juveelid 17.00 Itaalia pruut 18.00 Reetmine 19.00 Reporter 19.55 Kuldvil-lak 20.30 5 aastat hiljem. Krista Lensin 21.30 Nädalalõpp Kanal 2ga 23.00 Kõök 23.30 Üleöö 30 01.30 Mängufilm Rahvuslik julgeolek 03.00 Reporter* 03.50 Radar 04.40 Kuulsuste naistevahetus 05.25 Doktor Oz. Kuidas magades tervist parandada	06.10 Üks erilise loomakliinik 07.00 Reporter* 07.55 Jälle Tom ja Jerry 08.15 Top Shop 08.30 Joonisfilm Metsik loodus 10.10 Kliinikum. Milline on tippmeditsiin seestpoolt vaadatuna? Mida ta tänapäeval suudab? Milline on meedikute argipäev? Mis on kol-latähn? 10.40 Hooaeg 11.30 Rooli võim 12.00 Subboteja 13.00 Radar 14.00 Kaks kanget Ameerikas* Teet ja Kristjan saabuvad tuledesäras linna, mis kunagi ei maga 15.00 Kodutunne 16.00 Viimane võmm*. Romeo ja Julia 17.00 Seal sajab lund. Ühes korter-majas valitseb jõulude eel suur stress 19.00 Reporter+ 19.35 Galileo 20.35 Heeringas Veenuse öäl 21.35 Kuula mu laulu 22.35 Liigaasta 00.45 Dicki ja Jane'i trikid 02.30 Üleöö 30 04.05 Rahvuslik julgeolek 05.35 Reporter+*	06.10 Saladused 06.40 Galileo 07.30 Hubert ja Takako 08.00 Looney Tunes 08.25 Kuldvillak 09.00 5 aastat hiljem*. Krista Lensin 10.00 Nädalalõpp Kanal 2ga 11.30 Laula mu laulu 13.00 Naabriplika*. Vallavane-ma muuseum 14.00 Pilvede all 15.00 Armastus, beebid ja pereõnn 17.00 Rosamunde Pilcher - Valentine'i suudlus 19.00 Reporter+ 19.30 Kahe kange reisid 20.30 Sajandi armastus. Barbarossa surm rabab kõiki. Vennad mõistavad seljataga hukka Selimi turu-mõrva. Ibrahim'i tütar kingib Süleimanile oma isa päeviku. Süleimani rinda rõhuvad vanadus ja mured. 22.35 Velveti moemaja. Viisit. Clara tahab näitlejaks saada 00.10 Takso 00.40 Kindel õiglus 02.25 Dicki ja Jane'i trikid 03.55 Metsik loodus 05.15 Reporter+* 05.45 C-Komando	06.15 Mr Bean 06.45 Warneri multimaania 07.10 Meie Charly. Ujuvad juveelid 08.00 Reporter* 09.00 Reetmine 10.00 Itaalia pruut 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Sajandi armastus 13.25 Heeringas Veenuse öäl 13.55 Kuldvillak 14.30 Lastega kodus. Sisse võetud 15.00 5 aastat hiljem*. Krista Lensin 16.00 Meie Charly. Partnerid kogu eluks 17.00 Itaalia pruut 18.00 Reetmine 19.00 Reporter 20.00 Kõök 20.30 Kodutunne. Jaanise amet on päästa elusid 21.30 Naabriplika. Muutuste tuuled 22.30 Kaks ja pool meest 23.00 NCIS Los Angeles. Mõrvajuurdlus paljastab terroristide vandenõu 00.00 Maffia-doktor. 00.55 Armastust otsides 01.50 Velveti moemaja 03.10 Reporter 04.00 Galileo 04.50 Kuulsuste naistevahetus 05.35 Doktor Oz	06.15 Mr Bean 06.45 Warneri multimaania 07.10 Meie Charly. Partnerid kogu eluks 08.00 Reporter* 09.00 Reetmine 10.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Kõök 12.00 Kodutunne 13.00 NCIS Los Angeles 14.00 Kaks ja pool meest 14.30 Lastega kodus. Nõiutud 15.00 Naabriplika*. Muutuste tuuled 16.00 Meie Charly. Mured lastega 17.00 Itaalia pruut 18.00 Reetmine 19.00 Reporter 20.00 Taksojuhtide maailm. Eri-aates räägivad taksojuhid mälestusi, mis nende ametiga on kaasnenu. 20.30 Radar 21.30 Viimane võmm. Ohtlik-mäng 22.30 Krimi 23.00 Mängufilm Poseidon Rex 00.40 Liblikas piinarattal 02.25 Reporter* 03.15 Kuula mu laulu 04.05 Hooaeg* 04.45 Kuulsuste naistevahetus 05.30 Doktor Oz.	06.15 Mr Bean 06.45 Warneri multimaania 07.10 Meie Charly. Partnerid kogu eluks 08.00 Reporter* 09.00 Reetmine 10.00 Itaalia pruut 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Kõök 12.00 Kodutunne 13.00 NCIS Los Angeles 14.00 Kaks ja pool meest 14.30 Lastega kodus. Nõiutud 15.00 Naabriplika*. Muutuste tuuled 16.00 Meie Charly. Mured lastega 17.00 Itaalia pruut 18.00 Reetmine 19.00 Reporter 20.00 Taksojuhtide maailm. Eri-aates räägivad taksojuhid mälestusi, mis nende ametiga on kaasnenu. 20.30 Radar 21.30 Viimane võmm. Ohtlik-mäng 22.30 Krimi 23.00 Mängufilm Poseidon Rex 00.40 Liblikas piinarattal 02.25 Reporter* 03.15 Kuula mu laulu 04.05 Hooaeg* 04.45 Kuulsuste naistevahetus 05.30 Doktor Oz.
--	--	--	--	--	--	---

TV3

06.15 Nõiad 06.40 Ämblik-meis 07.05 Winxid 07.30 Nõiad* 07.55 Súdameasi* 08.55 Meisterkoka 09.50 Kirgede torm 10.55 Vaprad ja ilusad 11.25 Top Shop 11.40 Võimalik vaid Venemaal* 12.10 Kondid: Õpetlase puhastamine* 13.10 Abielu esimesest silmapilgust: 5 kuud hiljem* 14.15 Armastuse pisarad 15.15 Vaprad ja ilusad 15.50 Kirgede torm 16.55 Súdameasi: Verevennad 18.00 Meisterkoka 19.00 Seitsmesed uudised 20.00 Ott Lepland Taimaal 20.30 Üksinda kodus 22.35 Varjudemaa: Hundid ja nuiad* 23.40 Hirnuvalitseja 00.40 Kaunitar ja koletis: Õhukese jää peal 01.35 Vaga vesi: Vanad ajad 02.30 Ott Lepland Taimaal 03.00 Juurdlust viivad läbi sensitiivid 04.00 Võimalik vaid Venemaal* 04.35 Seitsmesed uudised 05.25 Selline on elu! Rahalõks	06.15 Nõiad 06.40 Ämblik-meis
---	---

Konsumi teisel korrusel olev
Viguri Lastepood üllatab!

5. detsembril külastab JÕULUVANA Viguri Lastepoodi!

Jõuluvana kuulab laste kingisoove ja
vihjab salamisi neist kingikoti täitjale.

Lisaks saab jõuluvanaaga koos pilti teha
ja piparkooki nosida.

**Jõuluvana
on Viguri
Lastepoes
kella 12-15.**

**Avatud:
E-R 9-19
L 9-16**

**VIGURI
LASTEPOOD**

Ostame metsamaterjali,
raieõigust ja metsakinnistuid.

Tel 514 8238, 523 7944, 503 8777
e-mail: eesti@mitsagroup.com

Metsä

Metsäliitto Eesti AS on nüüd Metsä Forest Eesti AS

- Ostame METSAKINNISTUID,
ka raiutud ja hüpoteegiga
- Ostame PÖLLUMAAD

Küsi hinda! Teeme pakkumise!

Lai 10, 80010 Pärnu
Tel 447 7900, 528 5263
Faks 447 7903, metsagrupp@hot.ee

oü Metsagrupp Ltd.

tre Raadio

91,3^{MHz}

**AVASIME
UUENDATUD
KODULEHE**

TULE UUDISTAMA

WWW.TRERAADIO.EE

Raplamaa tootjate ühine kauplus on avatud

E-R kella 10-17.30 ja L kella 10-14
(pühapäeval ja riiklikel pühadel suletud)

**Hariduse 3, Konsumi kõrval.
Talupoega ühest uksest**

Tel 5788 0357,
e-post: raplamaatoode@gmail.com
Koduleht: www.raplamaatoode.ee

MTÜ Väärt Raplamaa Toode
ootab endaga liituma ka uusi tootjaid.

Eelistage Raplamaist!

Väärt Raplamaa toode
Made in Raplamaa

DISCO- JA MÕISTATUSTOAD

AINULAADNE KOHT LASTE SÜNDMUSTE PIDAMISEKS

SÜNNIPÄEVAD, KLASSIÕHTUD, PEOD
KARAOKE, MÕISTATUSED, MEISTERDAMINE, NÄOMAALINGUD JNE
MAITSVAD EINED „PARGI RESTOS“

KONSUMI VASTAS, TALLINNA MNT 15 RAPLA
KÜSI LISA JA BRONEERI TEL 58 41 44 55

tyre group

- Rehvitööd
- Rehvide, velgede müük, paigaldus
ja remont (velgede sirgendus)
- Müügil ka taastatud rehvid (VALLAI)

Rapla, Vösa 43

Taskus: 509 0243 • Laval: 453 3327
E-R 8.30-19, L 9-15, P kokkuleppel

OSTAB

- metsakinnistuid
- hüpoteegiga ja
läbiraiutud kinnistuid

Tel 511 0415, 517 9866, 489 4055. www.landeker.ee

oü LANDEKER

Hea Metsaomanik!

Ostame Sinult raieõiguse.

Lisaks paku meile lepikuid
ja metsakinnistuid.

info.merling@gmail.com

Merling 56 2222 54

RS PaintBook OÜ

- sõidukite kere- ja värvitööd
- sõidukite klaasi vahetus
- koostöö kogemus kindlustustega
- koostöö haaveldus ja pulbervärvimise
teenustele
- sõidukite tulede poleerimine
ja lakkimine

AVATUD: E-R 8-17

ASUKOHT:
Kaarhalli, Inglise küla, Raplamaa

KÜSI INFOT:
e-mail: rspaintbook@gmail.com
mobili: +372 523 2737

OÜ RAUME PUIT
tegutsev 1999. aastast

Ostame metsa- ja põllumaad
**Aita kasvada suureks
nii meil kui metsal!**

Koduleht: raumeput.ee,
info 5645 3299

SILVESTAL

Ostame:

- RAIEÕIGUST
- METSAMAAD
- METSAMATERJALI

Vajadusel abi paberite
vormistamisel ja
materjali transpordil

Tel 5308 8945

info@silvestal.ee
www.silvestal.ee

pm
PRIIMO METS

OÜ Priimo Mets ostab:

- metsakinnistuid,
- kasvatat metsa,
- kasepaku, okaspuu palki,
- paberipuitu, küttepuid,
- vösa hakkeks.

Pakub:

- saematerjali,
- metsaveoteenust.
- kase küttepindu ja kase
kütteklotse bigbag kottides

Tel. 506 9966; 489 0696
E-post priimo.mets@priimo.ee

**GRUNDAR
PUIT OÜ**

Metsakinnistute ja raide ost
(sobivad ka osaliselt raiutud ja hüpoteegiga koormatud metsakinnistud).

Aitame metsakavade koostamisel
ja paberite vormistamisel.

Tel 525 9788, harry@grundar.ee
faks 443 0376, Tehnika 15, Paikuse

3 kutsus:

JÕULUGALA

Koit Toome & Maria Listra

Elegantses stiilis kontserdid 13.-28. detsembrini üle Eesti.

Aegumatult klassikaliste jõululaulude kõrval kõlavad
hingematult kaunid Bocelli ja Brightmani poolt tuntuks
lauldud palad "Nessun Dorma", "Time to Say Goodbye" jpt.

Laval ka Jorma Puusaag (klassikaline kitarr) ja Joel Rimmel (klaver).

P 13.12 kell 19 Viimsi kirik	E 21.12 kell 19 Jõhvi kirik
E 14.12 kell 19 Keila kirik	T 22.12 kell 19 Rakvere kirik
T 15.12 kell 19 Võru Kannel	K 23.12 kell 19 Paide kirik
K 16.12 kell 19 Põltsamaa kirik	R 25.12 kell 16 Haapsalu toomkirik
N 17.12 kell 19 Tartu Peetri kirik	L 26.12 kell 16 Viljandi Pauluse kirik
R 18.12 kell 19 Tallinna Jaani kirik	P 27.12 kell 16 Kuressaare kirik
L 19.12 kell 16 Pärnu Kontserdimaja	E 28.12 kell 19 Tallinna Kaarli kirik

P 20.12 kell 19 Rapla kirik

Piletid müügil piiratud koguses Piletilevis ja kohapeal hinnaga 10-18 eurot
(Raplas 12-14 eurot).

POHJAKESKUS KUKU ilm.ee

Suure valiku mänguasju
leiate meie e-poest!

www.matulastekaubad.ee

MATU
LASTEKESKUS

**RAPLA KÜTTEKONTORIS lõhutud, saetud
kuivad ja toored LEPA KÜTTEPUUD**
25-60 cm, ka võrkkotis.

Hinnad soodsad, tarne kiire!

Pakume ka PUITBRIKETTI. Vedu.
Tel 516 6305

AINULT ÜLE VALLEY MINU VAIBA!

ERITELLIMUSEL EKSKLUSIIVSED
KÄSITÖÖVAIBAD JUST SINU KOJU

SUUR JÕULUMÜÜK

PALJU HINNAÜLLATUST

KÜLASTAGE MEIE VABRIKUPOODI

VÄNDRA VIHTRA TEE 1A
E-R 9:00-17:00, L 9:00-14:00

Tel. 444 7785
vandra@valley.ee

SAA NÄGIJAKS

VIGASTUSE VÕI HAIGUSE TÖTTU TÖÖVOIME KAOTUS

INES ARU
TUDUPLATS
AMPER

TEID (vene k)
USA LUURE
... MUSI (ema mops)

MÖTLIK HÄÄLITSUS
TEIE (vene k)

... PUUE (rääkimis-põhine)
TESLA
ANU-KAI

... ja/või ÜL... (puudega inimest häirivad suhtumised)

... PUUE (ihupõhine)
URMAS
SS.

TASS, KARIKAS, TOPS (ingl k)

JOOD
EKSLEMAS (näiteks mõtted)

LITIUM ININ
HINGE-AHISTUSEST VABA

... GOTAR (Sloveenia eurolaulik)
PARLAMENT POOLAS

ESKIMOTE ERAMUD
KÖNNIABI (kergemat sorti)

... TAGA (pole näha)
ESTONIAN ... LINN PÄRNUMAAL

SÜDAME-KAOTAMISE SAAR
RÄNI
KAMMI OSA

... KEE (kallis kaelavidin)
PAUL ILUS
SINE DATO

PROOV DISKETT
...KLAAS (plastmass)
EMM

SIIM LILL
VÄGA PÄHH
PUUDEGA INIMESE TARBEABI-KESKUS

HÄMMAS-TAVALT EBALAHKE
EESTI NAINEN-PÄEVAD

DAAMISID
OOPIMUMOON
SIRBIGA TEGUTSEV

KANEPILÄRU
TEE LAHTI
ULVI

VÕIMAS ÕIEPÕOSAS
TÄRKAMA HIIDKALA (hiina müt)

MAPPISID
TÄIS ... (rõgelt märg)
INGLISE HÄRRA

PUUDEGA INIMESE ELATUS-ALLIKAS
NORD-OST

ILUS AEG, MIS EI PIDA-VAT TAGASI TULEMA
RÖNTGEN

PUUDEST TULENEV EBASUUT-LIKKUS LEIBA TEENIDA

SIK-...
...PUUE (silmapõhine)
SKAND. MÜNT (käänd)

KASUTAJA (ingl k)
TEIEGA (väga lühidalt)

LIKUMIS-ABI, TOETAV ja VEEREV

VANKRI OSA
UNEMAAD VÄISAV
... DURAN (briti bänd)

UMBES
LIKUMIS-PUUDE KURJA JUUR

PEKI VAHELDUS
ANU TALI
RÄÄKIMISE SÜMBOL

...PUUE (kõrvapõhine)
...PUUE (psüühika-põhine)

VÕIMALUS OTSUSTADA MITME VAHEL
PAPSIKS ÕLEK

RIKKALIKULT KAETUD LAUD (kõnek)
UNO NOOR MEES-

ÜLE ... (raske)
AASTA OSA
...POOLNE (üena kena)

VEE-SÕIDUK
...SALLER
RÖÖMUTU SUKSU

PARIM PAIK
POSTKAST
SAMUTI LAULJA (in+n)

LÕÖR
...-KIRI
JALGADE TÕUP

GEORG SEPP
TEISTEGA ÜMBRIT-SETUD

NAIS-PIKLIK PINNAVORM
LAULJANNA (in+n)

ERIVAJA-DUSTEGA INIMESTE PROBLEEME KAJASTAV TELESAADE

Hea sõber, selles suures inim-metsas!!!

Koostas: Aivi Meister

*03. detsembril on Rahvusvaheline Puuetega Inimeste Päev

LASTELE

VÕTA IGA SÕNA ALGUSEST VÕI LÖPUST TÄHT, ET JÄRELE JÄÄKS UUS SÕNA. ASETA TÄHED TULPA, SAAD LAHENDI.

	SADAM	ÕIGESTI VASTASID:	JANELY KUUSEMÄE GERTU-LIIS RAUDSEPP GEORG LAURI ALEX VALNER STEN-ERIK TREIER KAREL REINTOP KAROL KEELMANN RENNO KEELMANN HEIGO KLAAS MARTI PUHKAN ARON TERRAS MARIE KALA TIMMO TALING ISABEL AMELIA SOOSALU KRETA LIISA AASAMAA MARIE ALLET MARLEN ROOMANN
	KELLU		
	LAHTI	KUUSEÕIS	
	TÄNAN	KUUSEÕIS	
	PITSA	ANDREAS LIIMANN BERIT LIIMANN KERLI HIIETAM KÄROLIS HIIETAM MAILIS RAIDMA HELINA BAKAJEV MARGO PULVER EVELI JÜRNA LISETE LAINAS EPP BENDER ANNAMARI MÖTTUS ANNALOORE MÖTTUS	
	SÖNN		
	JUBA		
	MULLU		
	TROLL		
	TOOBER		

MUFI LASTEKAUPADE KINKEKAARDI VÕITIS TIMMO TALING EELMISE MÕISTATUSE VASTUS OLI „KODULINN“

Auhinna saab kätte Raplamaa Sõnumite toimetusest

AUHINNAKS
MAGUS ELU
5€
Kommipoe kinkekaart
RAPLA, TALLINNA MNT 23

Kõikide õigesti vastanute vahel loosime välja Raplamaa Sõnumite 1 kuu tellimuse

Saada ristsõna vastus hiljemalt 7. detsembriks e-postile: kuulutused@sonumid.ee (märksõnaga “täiskasvanute ristsõna” või “lasteristsõna”) või Raplamaa Sõnumite toimetusse aadressil Viljandi mnt 6, Rapla 79511.

NB! Loosimises osalevad ainult märksõnaga vastused. Auhinna saab kätte toimetusest kahe nädala jooksul.

25. novembril ilmunud suure ristsõna vastus on „...MART KADRINAHAS!“ Raplamaa Sõnumite 1 kuu tellimuse võitis **TIINA LAARS**

TÄISKASVANUTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

Vastus

Nimi

LASTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

VASTUS

NIMI

Loodus pakub inimestele oma arsti

Jaan Viska

Meil Vängla külas on tekkinud kohalikke elanikke hõlmav kaaniklubi, kuhu tuleb kokku seitse inimest, neist kohalikust külast neli.

Alguse sai kooskäimine Maile Ervini ideest olla loodusravimeetodi osalisteks. Kaaniravi kasutati juba viis sajandit tagasi ja Vängla küla saab järgmisel aastal 460 aastat vanaks. Oleme küla ja raviga ühealised. Kokkusaamiskohaks on Kaubi talu, mis valmis 1963. aastal.

Meid kui „patsiente“ võetakse koetud tubades väga sõbralikult vastu, neid kordi on esialgseks raviks kümme. Oma hoolealusteks on meid võtnud kaaniravitseja Signe Kalberg või teisisõnu oleme tahtnud osa saada loodusravist, seega olla tavameditsiinile partnerid. Kalbergile on Raplamaa Märjamaa piirkond omaseks saanud, küll Valgu, Haimre ja nüüdseks ka Vigala.

Interneti vahendusel teame, et kaaniravi toime on võimalik normaliseerida vererõhku, parandada vereringet veresoontes. Kaanid lahustavad trombe ja parandavad kudede toitumist, vähendavad vere hüübimist. Loomulikult mõjub kaaniravi inimesele tervendavalt, rahustavalt ja noorendavalt. See tervendusemeetod põhineb kaanidega vere eemaldamise toimele, verre antakse tagasi kaani süljenäärmetes leiduvad üle 100 bioloogiliselt aktiivse toimeaine, millest olulisem on hirudiin.

Eespool öeldud tarkus on kaheksa kokkusaamiskorraga üsna selgeks saanud. Täiend-

valt on kooli bioloogia programmist saadud ühtteist teada rõngusside kohta. Neil on suu ümber iminapp, teine iminapp keha tagaosas. Suus neelu alguses asuvad kaani lõuad on varustatud 270 hambaga, mis saevad sobivasse kohta kolmnurkse hammustusjälje.

Kaane on hoitud näljas mitme kuu vältel ja jõuavad Eestisse Leedumaalt. Vonklevad kaanid pannakse süstlaolise toruga kohta, kust nad imema peavad. Neid kohti on palju, kuhu kaanid jõuavad: liigesed, südamekoht, maksakoht, saba-koht, nabakoht, kuklasse ning isegi valutava hamba korral igeme külge. Iga ravikorra pannakse keskmiselt viis kaani. Enne kaanide pealepanekut tuleks vältida lõhnastamist ja pesta lasteseebiga. Seega, lõhn häirib kaanide tööd, naha külge imendumist. Kuna kaan eritab hammustuskohas verehüübimist takistavaid aineid, jääb haav veritsema ning hammustuskohast polsterdatakse verd imava materjaliga.

Kokku saame tavaliselt enne ravitseja tulekut. Alustuseks räägime, kuidas nädal on läinud ja maitseme kaasavõetud küpsetisi. Kui Signe kohale jõuab, läheme üle tervise teemadele, neid on päris palju. Eeskujuks on meile Imbi Sinikas, kes on kaaniravile truuks jäänud kümne aasta vältel, ravikogemus viis teda varem Pärnusse. Saame isekeskis rääkida nädala jooksul juh-

Kas aitab parandada vereringlust?

kud, vestlusringid.

Lõpetuseks jääb tänada ravitsejat Signe Kalbergi ja Kaubi perenaist Maile Ervinit, kes on parimad loodusravi propageerijad, sest nende pakutav ravi toob arvatavasti kasu kogu organismile.

Kaaniravitseja Signe Kalberg (vasakul) paneb patsiendile kaane.

Fotod: JAAN VISKA

Kõhu täis söönud kaanid.

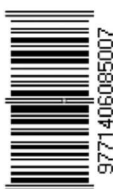

tunud terviseprobleemidest. Oma sõpruskonnas oleme kindlaks jäänud, et igaüks kirjeldagu ise oma probleeme loodusravi vallas, ei taha olla teistele vahendajaks.

Ravi on märgatav vererõhu alanemisega, liigese piirkonnas valude vähenemisega, ja kui palju reipust ja elurõõmu on tulnud meie ellu! Teisalt, kooskäimistel meenutame

olnud ega unusta inimesi oma argimuredega. Mõtleme tuleviku peale ja ei kurda, et Vängla küla oma 30 inimesega jääb valla äärealadele, peamiselt Velise jõe kallastele. Peamiseks külastatavaks keskuseks on Märjamaa. Tugevaks teevad külahva lisaks kaaniravile erinevad koostegemised: teatriskäigud, ekskursioonid, külakoosole-

ISSN 2228-1886

RAPLAMAASõnumid

Rapla 79511, Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260 Tellimine, reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084 faks 489 2135, e-post: info@sonumid.ee, kodulehekülg: www.sonumid.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson.

Tegevtoimetaja: Inge Põlma (489 2244)

Ajakirjanikud: Viivika Veski (489 2132), Siim Jõgis (489 2139), Katri Reinsalu (489 2246), Mariliis Vest (489 2137), Stina Andok, Haldi Ellam

Tehnilise toimetuse juhataja: Siim Solman (489 2138). **Fototoimetaja:** Jaak Kadarik (489 2138). **Kujundaja:** Ulvi Blande (489 2138). **Keeletoimetaja:** Liivi Jegorov (489 2138)

Reklaamitoimetuse juht: Ulvi Salumäe (489 2130). **Reklaamijuht:** Kadri Paju (489 2131)

Raamatupidaja: Juulija Rüsse (489 2133)

Toimetusel on õigus kirju ja kaastõid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastõid ei tagastata ega retsenseerita. Honoreeritakse tellitud kaastõid. Raplamaa Sõnumeid on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskondadest, raamatukogudest, toimetuse reklaamiosakonnast ja internetis Raplamaa Sõnumite koduleheküljel.

Toimetust võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi. Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8.30 - 17 Viljandi mnt 6, Rapla. Tel 489 2130, faks 489 2135.

Väljaandja: OÜ Nädaline. **Trükk AS Printall.** Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363